
AZ.

FLORVS SANCTVS
HOC EST
EPITOME TOTIVS
HISTORIÆ SACRÆ
CONTINENS RES GESTAS
Et bella populi Dei ab orbe condito ad Chriſtum vſque.

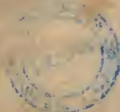
Authore R. P. MATHÆO BOLERAN, *Narbonenſi, Congregationis Doctrinæ Chriſtianæ Theologo.*

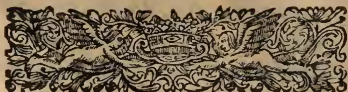
SECVNDA EDITIO.

PARISIIS,
Apud GEORGIVM IOSSE, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Coronæ Spineæ.
M. DC. LXVIII.
Cum Approbatione.

ILLVSTRISSIMO D. D.

GASPARI DE FIEVBET

D. DE MONTESQVIEV,

PECHBONIEV,

Equiti nobilissimo, Comiti Consistoriano, Regi à Consiliis, & amplissimi TOLOSANI SENATVS

PRINCIPI

PERPETVAM FELICITATEM.

NON *munus offertur* (Tolosani Senatus Princeps Illustrissime) *sed soluitur debitum; cum hic Sacræ Historiæ Florus tibi dedicatur. Nec citra iniuriam po-*

terat gens noſtra ſuos ſtudiorum fructus alij rependere, quàm cui ſe, ſuaque debet ſtudia; quòd enim in iſta Toloſæ Academia nobis eloqui liceat, tuum eſt beneficium: ſit itaque grati animi argumentum, quod ibi primùm eloquimur. Nobis tamen ex hoc munere plus honoris, quàm tibi gloriæ accedet: niſi fortè ea ſit maxima virorum principum gloria, ſuam præſtare gratiam quibus poſſunt. In hoc tota iam eſt tua benignitas, Princeps Senatus Illuſtriſſime, *vt ex noua huius nominis dignitate non tam honores nouos, quàm ampliorem munificentiæ facultatem nactus fuiſſe videaris.*

Hæc publica totius regni de te fama, vt te poſthumus iſte adiret, perſuaſit: cui enim deffenſor adeſt nemo, aderit tua clementia; ac veluti patronus tueberis, quem alioquin iudex fortè damnares.

Neque idcirco aliquis putet incultum hoc Opus haberi, quod etiam, hîc intelligit minùs laudari: satis dignum æstimet, in quo pietas, ac religio commendantur; eâque pene breuitate, & elegantiâ scribuntur, quâ tu Senatusconsulta pro Tribunali edicis. Optima quoque vitæ ciuilis instituta hîc populi edocentur; Illas enim leges continet, in quas tu statim post adolescentiam summa cum laude incubuisti; quippe qui, vt suum cuique jus redderetur, in Curia supplicum libellorum Præses tunc primùm iura dixisti; causasque regias mox procurans, tantâ in oratione Majestate, quanto in rebus iudicio, quod vellet æquitas postulasti. Ac demum pro tam eximia meritorum celeritate, in suprema amplissimi Ordinis sede te collocauit Rex Augustissimus;

minus æquum ille putauit, qui merita subditorum expendit, eum honori nondum tempestiuum videri, qui iam omni virtutum genere maturus & exornatus fuisset.

Tolosani ergo Senatus Principem esse te voluit, vbi ipse iam antea fuerat expertus tuam in iure dicundo æquitatem; in procurandis regiis causis fidem, ac diligentiam. Ecquis præterea melius sciret populorum lites dirimere, quàm qui optimè sciat Principis iura deffendere? hæc tibi gloria, nisi esset labore parta, à Parentibus data fuerat: (neque enim tu primus tuæ gentis Princeps Senatus;) *sed minùs decorum fore putauisti patris gloriam adæquasse, nisi & meritum accessisset. Quam igitur quasi hæreditariam consecutus es dignitatem, fauere sibi rogant*

Annales isti; vt tui nominis inscriptione plures habeant sui æstimatores; siquidem viri principis iudicium in his rebus mereri pulchrum est; nec placere cæteris non potest, quod tibi non displicuit. Vale.

PP. Doctrinæ Christianæ
Collegij Tolosani.

AMICO LECTORI.

N tibi Lector amicissime Opusculum, & vt verum fatear, Breuiarium totius sacræ antiquioris Historiæ seu Scripturæ. Florum tamen appellaui auctoris prophani nomine; quia certè hujus viri breuitatem, ordinem scribendi, atque ipsum ferè stilum, vt aduertes, affectaui, sed non assecutus sum. Sanctum dictum esse volui, licet gesta ac bella Hebræi populi pertractet, quia reuera sancta sunt quæ à viris sanctis inspirante Deo ac Duce gesta sunt. Hactenus vidisti Florum Romanum, Gal-

licum, Francicum: deerat tibi legendus ſi placet, Sanctus. Hunc ego tibi offero, hunc tu æquo ac beneuolo animo perleges, ſi faues. Vale.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMI.

CAPITVM.

INDEX CAPITVM

LIBRI SECVNDI.

INDEX CAPITVM
LIBRI TERTII.

ẽ

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI.

FLORVS

FLORVS SANCTVS

HOC EST

HISTORIÆ SACRÆ.

EPITOME.

LIBER PRIMVS.

Opvlvs Dei, qui dictus est olim Synagoga sub Moyse, nunc sub Christo Ecclesia, ab Adam ad nos vsque quinque circiter mille annos ætatis impleuit. Illę vetustate nobilis factus, ipsi propè coæuus tempori, & adhuc religione fœlicior, dubitandi locum dedit, an illius virtutem plus ætas auxerit, quàm virtus ætatem ornauerit. Tot præsertim victoriis inclaruit, seu gladio seu verbo Dei militans, vt ei nihil vnquam indomitum fuerit, siue Rex hostis insurgeret, siue hæresum cohors instaret. Tot certè illius legere triumphos licet, quot commisit prælia cum

hoſtibus. Et ſi quando victum debellatumque inueneris, dicas non tam hoſtes viciſſe, quàm peccata populi interrupiſſe victoriam. Suſpice hanc Dei Rempublicam, quæ ob multiforme penes tempora regimen, quandam veluti percurrit hominis ætatem. Primùm velut infans ex Patriarchis, & in Patriarcharum ſinu creuit & circa legem naturæ, quaſi circa matrem vagiit. Nulla adhuc diſciplina, nullum erat præceptum traditum, ſolus naturæ inſtinctus legis & magiſterii locum tenebat.

Hæc Eccleſiæ prima & rudis ætas ab Adam & poſteris illius ad Moyſen vſque per quingentos annos ſupra tres circiter mille patet; per quos terra aquis diluuii lota, & vrbes igne cœlitùs miſſo luſtratæ, prodigii loco fuerunt. Interim quoque ſtigma circumciſionis inuſtum eſt, vt vel hæc externa cicatrix populum Dei à prophanis gentibus diſtingueret. Natis Moyſe & Aarone fratribus adoleuit hic populus, & ſub his, aliiſque conſtitutis à Deo iudicibus, vſque ad Regem Dauid victor Paleſtinæ & totius circa maris euaſit. Hoc tempus quod in mille annos tenditur, bellis ſic efferbuit, vt adoleſcentiam meritò appelles; quæ ætas ad arma promptiſſima Reges, Duces, Populos, breui vniuerſam Iudæam ſeruire Deo coëgit. Tunc legibus etiam digito Dei deſcriptis, & armis muniri cœpit Eccleſiæ adultæ Maieſtas. Sequenti ætate à Dauide ad vſque tranſ-

migrationis tempus, quingentis annis non totis more gentium regnatum est post abrogatum Iudicum Magistratum. Perpetua interim Regum Iuda cum Regibus Israël, æmulâ potestate exhausta bella, si quadraginta pacis annos sub Salomone excipias.

Ita pace, bello, suas vices seruantibus, Ecclesiæ Iuuentus è suis malis robur accipiendo, virtutem auxit; donec sub Pontificibus, ac Ducibus quibusdam ad senectam deflexit, in qua per Machabæos tantisper animum torpentem excitauit. Sed mox sub Christo Rege, Duce, Pontifice, redditâ iuuentute, ad nos vsque indeflexâ maturitate peruenit. Cæterùm tantam rerum molem per tot annorum millia, tamque longam Historiam multi prosecuti sunt stylo vberrimo: Ego si placet, in compendium ducam; & quidquid Doctrinæ temporum & sermonis elegantiæ deerit, breuitatis vt spero gratiâ, pensabitur. Et hîc quantùm intelligo non vnius populi facta, sed omnium ferè gentium quasi annales scribam. Ita enim Ecclesia cum diuersis gentibus ac populis bella permiscuit, vt ipsa totum orbem debellasse vel pacasse citra adulationem dici possit. Tot verò decursa annorum spatia tam frequentibus ad vtrumque solem victoriis respondent, vt restet adhuc locus miraculo, quî tam breui ætate tantùm operum pace belloque administrari potuerit.

De Adam & Eua primis Parentibus,

CAPVT PRIMVM.

Ex cap. I. & 2. Genes.

PRimus mortalium Adam cum Coniuge Eua, si delicti pœnitentiam attendimus, Pater & Origo Ecclesiæ vocari possit. Vterque à Deo, sed non eodem loco & tempore geniti. Ille prior & totus ex spiraculo Dei animum, ex luto corpus effictum accepit: hæc Diuini operis portio, pars item Adami Coniugis; si quidem huius costa per soporem excussa primæ fœminæ ædificium fuit, vt verè euigilans dixerit, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Sextâ mundi die progenitus Adam, nam primis quinque diebus, hinc cœlum syderibus splenduit, terra floribus vernauit & fructibus, illinc piscibus mare à terris seclusum impletum est, & sicut in aerem volucres se receperant, ita in terram bestiæ. Hæc omnia ex arte Dei prima prodierant, vt Adamum postremò natum veluti Regia quædam Regem suum exciperent. Certè eò posterior venit origine, quò prior dignitate futurus erat. Translatus in amœnissimum hortum (paradisum vocant in cuius medio fons saliens ac deinceps in quatuor orbis fluminum capita

deriuatus, Cœli ac pluuiæ vicem subibat) ibi datâ sibi Coniuge Euâ, consecrata audit primordia thalami: insuper adductis sibi animantibus ex omni genere, nomen suum cuique imponit, quod nulla ætas correxit, nulla deleuit obliuio. Et iustè quidem omnibus his indidit nomina, qui omnium norat indolem & latentem naturam.

De pœna & pœnitentia Adami & Eua.

SEd insidias serpentis non intellexit: Nec mirum latebat in serpente Dæmon. Hic miser præ superbia factus, præ liuore fœlicem hominem pati non potuit. Peccati nisus est habere consortem, vt haberet pœnæ complicem & miseriæ socium. Loci amœnitas corruptelæ fuit illecebra, & ruinæ occasio. Pendebant ex arbore poma, non magis gustu sapida, quàm oculis suauia. Eua pro sexu auida, facilis decipi, pomum legit & vorat, & ne vel sola peccet aut vno genere criminis, Coniugem Adam ad vetitum fructum pertrahit. Hic nec sexu melior, nec mente cautior, mortis, quam interminatus fuerat Deus, deglutit sententiam. Vt vera hæc forent *in quocumque die commederis ex eo, morte morieris.* Peccat ergo hic, peccat illa, vir authore fœminâ, fœmina astu serpentis, id est suasu Dæmonis. At neuter impunè tulit, quia neutrum delicti pœ-

Ex cap. 3. Genes.

nituit; vterque è paradiso ejicitur, aperti amborum oculi, & non minùs mente quàm corpore se nudos erubuere; protinùs folia ficus rapta sunt ad tuendum pudorem. Lugent ejecti & quasi extorres, & ne quando redeant, flammeo Cherubim gladio prohibentur. Distulit mortem Deus, tum vt spatium foret suscipiendæ sobolis licet morituræ, tum vt vitâ productiore longior fieret expiatio criminis. Interim Adam sterilem campum ad multum sudorem excolit & spinas pro fructibus colligit. O dignam hominis fructum vetitum depasti pœnam. Mulier multiplicem fœtum cum dolore nixa, facta est viro seruiens, quæ Deo noluit obsequi, & vix vel ab vno fructu abstinuit. Serpens reptare humi iussus quia Dæmonis superbiæ seruierat, & terram mandere quia prohibitam escam porrexerat.

De liberis primorum Parentum.

Ex cap. 4. Genes.

PRima soboles huius puerperæ Cain, secunda Abel, hic pastor opima gregis Deo, ille agricola vilissima quæque de frugibus libabat. Et hinc inuidiæ fomes, deinde parricidii nata occasio. Nam egressus foras Cain fratrem obtruncat, inuidens quod ex lautiore sacrificio præsentius Dei numen sentiret & amiciorem in igne vultum. Parricidam tremor capitis, aut alia similis pœna secuta est, ceu signum aliquod à Deo

positum ne quicumque illum vagum & erronem ex diuina sententia inuenisset, occideret. Hic profugus ærumnam suam coniugio cum Calmana sorore & ex ea suscepto Enoch filio solatus est, errores verò suos in oppido de nomine filij excitato finire non potuit, at vitam potuit. Namque illum (si credere fas est) dum inter syluas errat vt fera, sicuti feram confixit Lamech ipsius Caïni infelix nepos & incautus venator, imò cæcus vt volunt, cuius quia puer qui regebat vestigia, malè direxit manum, percussus fuste periit, vti deinceps Lamech iratis vxoribus indicauit, *Occidi virum in vulnus meum & adolescentulum in liuorem meum.* Vno verbo ambigua est mors parricidæ Cain, quo tempore aut loco aut genere mortis obierit. Certissimè constat adamum post substitutum in locum Abelis Seth filium, triginta supra nongentos annos natum mortis subjisse edictum. Dignus hic quem genus humanum recolat vt authorem, licet citiùs peremptor fuerit quàm parens, tamen tam in peccando felix vt Deum in terras deduxerit, alterum velut Adam, sed vtique meliorem, id est primi cum posteris Redemptorem.

De Noë Pattiarcha.

CAPVT II.

Ex 5. 6. ad 12. c. Genes.

POst Adamum & Sethum octaua soboles ortus est Noë instaurator mundi diluuio absorpti factus, quando ad noui seminarium reseruatus est. Proauos habuit Enos Sethi filium; deinde Caïnam, Malaleel, Iared, Enoch, quem tulit Deus & subduxit à consortio hominum [viuere adhuc traditur serò admodum moriturus] post Enoch Mathusala, post Mathusalam Lamech inter maiores Noë computantur. Postremus tanti huius Patriarchæ genitor filium intellexit quantus futurus esset, cum ait: *Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra cui maledixit Dominus.* Igitur de Noë multa, nihil de maioribus, quibus sicut antecelluit virtute, ita peculiariter de illo scribendum fuit. Vnus hic cum tota familia, quando placuit Deo homines aquis extinguere inter tot funera excipitur, vt sicut humanorum scelerum sordibus eluendis immissum erat diluuium, ita intactum præteriret hominem nullius sceleris conscium. Arcam quâ se cum vxore & tribus liberis & eorum coniugibus condat, & fluctus enauiget iubetur ædificare.

De *Arca & Diluuio temporibus Noë*:

QVantum hæc Arca diuinæ artis miraculum! nam centum annorum hoc opus fuit, ad trecentos cubitos longa, quinquaginta latitudo seu capacitas vteri capiebat, ad tricesimum porrò cubitum altitudo surrexerat, & in arcum desierat. Ligna dolata scalpris & bitumine lita totum in tristega compingunt ex arte Dei ædificium. Non satis erat seruasse homines ad supplendam gentem, nisi & cuncti generis animantia in Arca Noë velut in seminarium concurissent. Mirum est, vt resipiscerent homines centum annos huic ligneæ moli ædificandæ consumptos: nec resipuisse tamen obfirmatos vitiis, inolitâ vbivis peccandi consuetudine, *Omnis quippe caro corruperat viam suam*. Gigantes tunc erant, id est homines nimij corporis ob deformem libidinem, animo quoque sublimes audebant in Deum, & montes vt fert fabula montibus imponebant, nempe sceleribus scelera cumulabant, hinc eos sollicitabat forma mulierum, illinc persuadebat impunitas. Sed vix in Arcam cum cibariis intrauerat Noë, & mox effrænis hominum libido Deum sensit vltorem; quippe in dies efferuescens & multiplicatâ prole audacior sensim aquis extincta est: quadraginta per dies noctesque ruit imber de Cœlo, inundata tellus, operti

montes etiam Armeniæ, & ſic fluctuans Arca totum orbem portabat. Dimiſſo coruo nec redeunte (detinebant cadauera) deinde bis è feneſtra emiſſa columba, intellectum eſt aquas imminutas ſidiſſe, vbi ramum virentis oleæ roſtro prætulit pacis amicum animal. Tandem egreſſus eſt Noë & totus cum eo mundus emerſit, & ne rurſus timeretur tam prodigioſa eluuies, poſuit Deus arcum in nubibus; Quàm felicis Augurij ſignificabat enim placatum Deum ex ſacrificio Noë. Primam vitem panxit & ordine poſuit, ſed noui liquoris dulcedinem hauriens, & vim occultam non capiens, captus eſt ipſe à vino, quod nec ſuo pepercit authori. Ebrius crapulam edormit & nudat etiam indecorè membra, vidit Cham filius & riſit, & cum riſu rem pudoris fratribus expoſuit, ſed in Chamo læſa pietas: hinc in maledicta Patris euigilantis incidit, quin etiam audiit poſteros ſeruitute damnatos, ne leuis pœna videretur, ſi in vno parente conſiſteret. Duo reliqui fratres accipiunt poteſtatem in poſteros fratris, digna piæ mentis hæc merces, vt qui auerſis frontibus & rapto pallio membra patris velauerant.

De diuiſione Orbis & Turri Babel

TVnc orbis vna Regio erat, vna lingua, vnus populus, ſed creſcentem

hominum fœturam cum terra vna capere non posset pleræ que mundi factæ sunt partes, aliis aliò tendentibus & se in diuersas gentes & linguas scindentibus. Sub Heber (vnde Hebræorum nomen) facta hæc dicitur mundi partitio in Asiam, Europam, Africam. Prima filiis Sem contigit, media Chananæis, postrema posteris Iaphet. Huius diuortii linguarum causa, turris Babel. Nemrod abnepos filiorum Noë, idemque Gigas & alii multi celsissimam turrim ad Cœlum vsque educunt, tum vt propiùs Deum suâ superbiâ appetant, tum vt perenne sibi faciant nomen: deerant saxa, lateres cocti pro saxis, bitumen pro cæmento fuit. Sed hanc audaciæ molem, ne dissimulante Deo altiùs exeat, protinùs eodem imperante eruunt Angeli à fundamentis. Quâ arte id fecerint, diuinum est. Confundunt illi ædificantium linguas, mox cum socius loquentem socium non intelligeret, dirempta est societas omnis. Hinc septuaginta duæ linguæ totidem Noë familias in diuersa orbis misêre. In locum turris successit Ciuitas, quæ Babylon dicta à confusione linguarum. Sic factum est vt idem Noë dum viueret & mundum propê periisse aquis viderit & enatasse naufragiò, verè alter idcirco noui orbis Pater censendus.

De Abraham Patriarcha.

CAPVT III.

Ex cap. 11. ad 21. Genes.

HIc eſt ille populi Pater Iudaici, & Eccleſiæ Gentium præcipuum columen, Dei præſertim ſeruus obedientiſſimus, vt quidquid Deus inſtaret iubendo, ille parendo nunquam deficeret. Quater migrare loco & mutare ſedes iuſſus, Patriam vbique eſſe intellexit. Primùm relictâ domo Paternâ, gente, cognatione, ad Chanaan ex oppido Haran ſe tranſtulit. Vxor comes aſſumpta, & Loth nepos ex fratre Aram, tota inſuper ſupellex cum vernaculis tranſlata eſt vt ſpem redeundi ſibi præcluderet. Mox cogente fame, terræ hunc angulum, vbi poſito altari & tentorio Religioni vacabat & familiæ, mutat cum Ægypto licet tunc ſuperſtitioſiſſima gente, quam adire res erat periculo proxima, niſi Deus præciperet. Vix ingreſſus, timuit formoſæ Coniugis pudicitiæ, timuit & vitæ ſuæ. Prudens ille diſſimulauit Coniugem & profeſſus eſt conſanguineam, nec mentitus eſt (reuera ſobrina aut neptis potuit tunc in vxorem duci) ſpe plenus conſulturum Deum vxoris pudicitæ, quæ res eſt Dei, ſi vitæ ſuæ præcaueret ipſe. Nec fefellit opinio. Rex Pharao dirè per no-

&tem flagellatur à Deo, donec dimiſſa Sarâ cum viro, abſtinuit furto ac libidine. Raptę mulieri ſic violenter illudi poterat, niſi Deus plagis voluptatem auerteret. Ex Ægypto reuerſus in Haran Loth comite, breui diſſociari ab ipſo oportuit. Orta rixa inter vtriuſque paſtores, vtrumque loco diuiſit non animo. O noxias & incommodas opes quę nec cognatos habitare ſinunt communiter! Anguſta viſa eſt hæc terræ portio tantis viris totque diuitiis continendis. Ille multi auri argentique diues erat, hic pecore & armentis abundabat.

De prælio Abram cum quinque Regibus.

CAptus Loth in Sodomis (Sodomam quippe datâ ſibi optione adierat, Patruus in Hebron ad conualem Mambre venerat) abducebatur vt ſeruus à Cordolahomor Rege Perſarum. Sed Abram inſtructo mox exercitu ex decem & octo vernaculis ſupra trecentos facto de nocte impetu nihilominus illuſtrem parat victoriam. Nam quatuor victores Reges de quinque Pentapolis Regibus in fugam vertit, Nepotem recipit, relictis ſarcinis & prædâ potitur. Ita, vt tulit occaſio, virum pium & Religioſum miſcuit cum milite ac ſtrenuo duce; & ne militarem virtutem corrumperet auaritia, Regi Sodomorum manubias dedit.

dixerat Rex : *Da mihi animas , cætera tolle tibi*, at contrà Abram *leuo manum ad Dominum Deum excelſum poſſeſſorem cœli & terræ, quod à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt*, ne dicas: *Ego ditaui Abram*. Vt demum hanc victoriam Deo redderet,quo protegente vicerat decimam ex omnibus Melchiſedech Regi ſimul ac Sacerdoti conſecrauit.

De liberis Abram, Iſaac & Iſmaele.

AFfluenti omnibus copiis Abram deerat filius , qui promiſſus bis terque diuino Oraculo , conceſſus eſt tandem poſt Iſmahelem ex Agar ancilla. Iſmahelem octogeſimo ſexto ætatis anno cum genuiſſet Abram annuente imò hortante Sarâ , centeſimo etiam anno promiſſam à tribus Angelis ſobolem creari poſſe ſperauit , riſit verò Sara & ex riſu incredulo appellatus eſt puer Iſaac , quem nonagenaria mater ipſa lactauit. Vtrumque prodigii ſimile & vterum geſtaſſe aniculam & lac vberibus expreſſiſſe. Natus, & octauo die circumciſus eſt puer, vt patrem hoc circumciſionis ſtigmate pleniùs referret, & ſicut ille minutus corpore , virtute & nomine creuerat (Abraham deinceps vocatus qui priùs Abram) ita hic quoque populi Dei Regum ac Ducum fœcunda eſſet origo. Magni cum lætitia

epuli ablactatus Isaac permissus est cum Ismahele crescere & iisdem moribus institui. Sed cum colludentes vidisset aliquando Sara, timuit ne quasi per ludum Isaac minorem occideret maior Ismahel. Hæreditatem forte affectans suggerente Agar matre. Tanti vel mali primâ suspicione, quin & Dei monitu, eiicitur cum filio ancilla mater in inuiam solitudinem, & ita cum matribus dissociantur filii, quos sicut diuerso vtero natura fuderat, ita contrariis moribus imbuit educatio, siquidem Ismahel vir effectus, & Ægyptiâ vxore ductâ ferino quasi more vixit inter feras & saxa, adeo bellator & sagittandi peritus, vt verè in prouerbium ierit: *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum.* Contra mitissimus Isaac & domi assiduus, & parentum obseruantissimus, vitam semper paratior perdere quàm obedientiam.

De sacrificio Abraham.

IVssus à Deo Abraham vnicum filium mactare pro hostia, sicut filium Pater libens Religioni posthabuerat, mox dicto obediens ex conscenso monte qui sibi monstratus fuerat, ita & filius struem lignorum portat ad sui incendium, præbet manus ad vincula, & ceruicem aptat ad ictum paterni gladii, nisi prohiberet Angelus. Vno verbo ad mortem vsque obedientissimus. O in-

credibilem animi paterni constantiam, qui Patrem funditus exuit, vt Deo parêret! O fidem singularem, credidit senex etiam ex occiso, sed tamen rediuiuo filio exituram populorum innumeram gentem! O filii simplex & rarum obsequium! Vtriusque virtutis velut admirator Deus & Patri filium intactum relinquit, & filio iuratus spondet, se olim post mille Reges ex illo vt ex Patre oriundum. Itaque non moritur Isaac tam noua victima, suffecto in illius locum ariete, sed moriur mater Sara, viginti septem supra centum expletis annis. Illam vir diu defletam digno prosecutus est funere, & sepulchro condidit ingenti pecuniâ empto ab Ephron Ethæorum Principe. Et hic mortales docuit dignam esse prudente viro curam sepulchri. Fuit in hoc, spelunca duplex, vt postquam vna Saram Conjugem concluserat, altera pòst Abraham acciperet. Vbi positus est ille septuagesimo quinto supra centesimum euoluto anno, ita confectus senio, vt potiùs desierit viuere, quam visus sit mori. Dignus vir tantus qui vel nunquam obiret, vel plusquam tria expleret sæcula! Dignus quoque tam sanctâ Conjuge, cuius si forma eximia Regibus tum Pharaoni, tum Abimelech libidinem indidit, at pudicitia (Deo fauente) extinxit, & credita soror Abraham, coniugii iura seruauit.

De conflagratione Sodomæ & Gomorrhæ.

HIc denique magnus eſt Abraham, cuius oratio ab vniuerſa Pentapoli ignem dè Cœlo ingruentem auerterat, ſi caſti vel decem inuenti fuiſſent in quinque vrbibus homines. Exaudita tamen vota tanti viri in ſeruato Loth nepote & vtrâque illius filiâ. Cæterum abſumptæ igneo imbre Sodoma & Gomorrha famoſæ olim vrbes, nunc cinis & fauilla. In monumentum rei diu ſtetit imago vxoris Loth ex ſale confiĉta, & mare (vt vocant) mortuum & tota Regio infœcunda. Hanc peſtem è Cœlo miſit vindex Deus Sodomitici flagitii, quod quia commune & familiare toti populo, omni ſexui, cunĉtæ ætati, ideo conflagrauit populus omnis, ætas, ſexus, conditio. Tam fœdum, tam horribile viſum eſt Angelis hoc ſpeĉtaculum ignis, totam in cineres Sodomam & quaſi in mortem nominis redigentis, vt crederent oculos Loth tam fœdo pollui poſſe ſpeĉtaculo. Abduĉtus igitur in vrbem Segor & inde in montem, dixerant enim Angeli; *In montem ſaluum te fac, ne & tu ſimul pereas,* Præceptum illi eſt ne poſt tergum reſpiceret. Vxor rata licere ſibi quod erat prohibitum viro, conuertit retro pedem & oculos, ſed ipſa viciſſim in pœnam, conuerſa eſt ex fœmina in ſalis ſtatuam, vt ſic ſale con-

dita curiositatem in cæteris emendaret. Itaque Loth vnus sospes & duæ filiæ: Credidêre istæ funditùs in excidio Sodomę periisse genus humanum. Itaque Pater (horribile dictu) cum vtràque filiâ rem mariti habuit, dormiens quidem, sed non sobrius ac prudens satis. Nam duæ Virgines Patrem vino impleuerant, vt quælibet suam noctem & prolem haberet, & ambæ non tam explerent libidinem, quam vt perituro orbi succurrerent. Maior Moabitici populi author, minor Ammonitici parens effecta est.

De Isaac Patriarcha.

CAPVT IV.

Ex cap. 21. vsque ad 28. Genes.

ABrahæ Patri successit hæres Isaac (nam cæteros ex Cethura seu Agar filios legatis muneribus ditauit.) Hic à Deo vt apparebat destinatus neci, permissus est viuere, cuius vita insigne morum futura erat. Non debuit citò mori qui Patri ad mortem vsque morem gesserat. Et quia ex Isaac oriunda erat Christi familia, imò & Christus ipse, traditur ipsi Rebecca in Coniugem. Nec vetat esse cognatam (sic ordinante Deo) quippe illi Bathuel Pater, ex Nachore fratre Abraham progenitus, nec erubescit virgo accipere munera ab Eliezer

pronuubo, vbi datas inaures & armillas intelligit esse dona consanguinei. Ad hoc coniugium non tam puellæ forma inclita, quàm plena officii charitas profuit. Nam roganti Eliezer pauxillum aquæ tum sibi, tum camelis de via fessis, protinùs infundit illa & camelos aquat quantùm satis erat. Hoc vno experimento cogitauerat Eliezer probare quæ futura esset vxor Domini sui. *Quacumque*, inquit, *Puella mihi potum dederit ex hydria, quin & camelos meos decem adaquauerit, hanc certissimè vxorem Isaac optabo ex omnibus qui ad fontem conueniunt.* Incidit illi hæc cogitatio, humana an diuina incertum est. Non minor charitas Patris quàm filiæ erga Eliezer. Deducto illi in domum Bathuelis mox loti pedes, destratì cameli, apposita fœnum & palea, instructa mensa: sed ex tot tantisque officiis bonorum hospitum præcipuum fuit desponsatio puellæ. Negare filiam non potuit pater tam cœlesti omine destinatam Isaac. *A Domino* (inquit) *egressus est sermo, non possumus extra placitum eius quidquam aliud loqui tecum.* Volens etia mabducitur Rebecca. Interrogata, vis ire cum homine illo? respondit ingenuè, vadam. Quantis abeuntem votis prosecuti sint parentes imprecantes prospera, testantur hęc verba. *Soror nostra es, crescas in mille millia & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.*

De liberis Isaac, Iacob & Esau.

DVctam Coniugem Isaac tam impensè diligit vt amissę matris dolorem Rebeccæ amor tandem lenierit. O beatum par, si liberis non caruisset! Sterilitatem tamen vteri vicit oratio, & quia duplex ob vtrumque Coniugem orantem, ita geminam prolem obtinet. Ante partum collidunt se in vtero paruuli, & quasi iam de laurea decertant & futuram inter ipsos discordiam de vtero ipso anticipant. Et cum vim faceret matri infantilis hęc altercatio, *Si sic mihi futurum erat* (inquit) *quid necesse fuit concipere* ? Consulto Oraculo quid hoc rei foret, responsum est duas in vtero gentes seu populos contineri; quorum alter scilicet minor maiorem debellaret; hoc geminorum partus pręmonstrauit. Nam qui secundo loco prodiit, plantam prioris premebat, vt vel vnicus videretur nasci puer, vel duo simul viderentur effusi. Inde Iacob, id est supplantator, posterior dictus, prior Esaü, id est pilis horridus ac rufus. Illum mater, hunc pater charum habuit ob dissimilitudinem morum. Nam Iacob placidus ac mitis domi & quasi in gremio matris creuerat, Esaü venator, ferox & quasi ferinus in agris euaserat. Vnum erat quo patri placeret, & tam ferus pietatem tamen coleret. Frequenter pingui ferinâ patrem pascebat. Delectabatur

pater tam ſuaui nutritio. Quin etiam ſenior factus & caligans Iſaac, iam propè ſuo Eſaü benedixerat id eſt primogeniti iura conceſſerat, niſi conſcia Rebecca tantum patris inuidens beneficium Eſaü, in ſuas delicias, hoc eſt in Iacob cauta transtuliſſet. At hic lęuis erat corpore, hirſutus ille, nec tam facile vnus alterum diſſimulare poterat: Quid in re tam ardua conſilii? quid induſtrię? omne conſilium ſupplet ars fœminea, & tandem pius dolus aufert quod virtus non poterat. Dum vagatur campoſque luſtrat Eſaü vt patri placitum quęrat edulium, citò conficit mater ex hœdi carne pulmentum. Et vt Iacob Eſaü vel falſus credatur hœdinis pellibus lęues filii manus & colli nuda circumdat, reliquum corpus optimis & fragrantibus Eſaü veſtibus induit, vt vel ſic veriùs fratrem reddat. Dolum prodidit vox & manus fecere errorem, *Vox, inquit, vox Iacob eſt, manus autem manus ſunt Eſaü.*

De benedictionibus.

ITa deluſus Senex filios diſcordes fecit, inter quos nulla pax deinceps aut reconciliatę gratię ſigna fuerunt, ſic fictus Eſaü benedictionem patris feliciter caligantis ſibi pręripuit & hæres omnium bonorum ſcriptus eſt. De rore Cœli & de pinguedine terræ, accepto in fratrem & poſteros illius ſummo

Imperio. At non sine veri Esaü exhæredati rugitu & indignatione propè hostili. Vidit hic se altera vice supplantatum à Iacob, qui priùs primogeniti ius & locum lentis edulio mercatus, nunc dolo & mentito habitu benedictionem paternam abstulerat. Instat tamen Esaü & à sene vel de mendacio, vel de mysterio stupente & anxio, tandem lachrymis aliam benedictionem impetrat; sed præposteram, nec ferocis animi votis respondentem, siquidem iubetur saltem in posteris fratri seruire, spe datâ soluendæ olim seruitutis. Hac spe nihilo placatior factus oderat fratrem, & furtum quod recuperare non datur, parat vlcisci. Vltio in patris vsque obitum differtur, ne vno ictu fratrem patremque è viuis auferat. Rem suspicata mater, quæ in filium Iacob hæreditatem primogeniti transtulerat fratris, vitam quoque è periculis eripere studet. Itaque periclitantem Iacob ad auunculum Laban mittit, vt ibi seu perfugium seu exilium quærat, donec sileāt germani indignatio. Interim Isaac octoginta annis supra centum expletis, excidit è viuis, parentantibus ipsi vtroque filio Iacob & Esaü, in hoc saltem officium pietatis conspirantibus animis, cæterùm, discordibus. O pulchram sanctissimi viri mortem ipsâ vitâ efficaciorem, quæ odia fratrum acerbissima extinguere potuit vel suspendere! Quis virum hunc vel de fortitudine admirari sufficiat, vel col-

laudare de prudentia? Tam fortis ille vt timuerint hostes: testis Rex Palæstinorum Abimelech, quem pacem petere compulit: amauerint sui, testis vnicus in vxorem amor, liberorum sollicita educatio, seruorum non minus rectè instituta quâm ampla familia. Magni fecit quoque ipsum Deus, vt qui nomen Isaac sicut & Patris Abraham diuino attexuerit, dictus deinceps *Deus Abraham, Deus Isaac.*

De Iacob Patriarcha.

CAPVT V.

IAcob posteà Israel dictus à conspecto Deo in Angeli specie, duodecim filiorum pater & vnicæ puellæ cui nomen Dina. Hic populum ac familiam Dei propagaturus Coniuges habuit binas sorores, primùm Lia desponsa est, deinde Rachel, nec tamen incestus ille thorus fuit, quem Deus sanctum fecerat. Cæterum tanto labore & ærumnâ, tot auunculi fraudibus ad optatum coniugium peruenit Iacob, vt dulcia non nisi post amara gustauerit. Primùm quàm longum ac difficile iter ad Laban expediendum fuit, sed Deo apparente, vel adiuuante de Scala, cuius ima terram, pars summa cœlum pulsabat simul commitantibus Angelis qui nunc descendendo per gradus Scalæ, nunc ascen-

Ex cap. 28. vsque ad 38.

dendo ad eum, pulchras vices seruabant, labor omnis vix releuatus est sensim. Quantus hic vir cui se tota Regia Cœli circumfundebat, cui Deus ipse Scalæ innixus quasi de suggestu futura pronuntiat dormienti? Repentè hæc visa horrorem, posteà fiduciam fecere, inde Religio loci verendi ob præsens Dei Numen, inde votum de decima fructuum pendenda, inde titulus ex lapide capiti suppositо. Itinere confecto venienti Iacob occurrit Rachel, quæ sicut consobrini castum admisit osculum, ita festinauit Patri denuntiare illius aduentum. His illa officiis ad futuras nuptias proludebat. Sed tanti erat forma pulcherrimæ Rachelis vt septenni labore in custodia gregis Laban quasi merces obtinenda fuerit, & vtinam soceri fraus nulla frustrata esset laborem generi, certè in gratiam tam boni coniugii & breue tempus & labor exiguus videbatur. Sic infra laborem amor fuit, & virginis forma seruitii tædia absterſit.

De duabus vxoribus Iacob.

EVoluto septennio (ô iniustas auaritiæ sordes!) non Rachel nuptui traditur, sed Lia, maior quidem natu, at indecora vultu & Lippa oculis. Causatus est Laban consuetudinem loci, quia iuniores natu filiæ postremæ nubunt: sed verè in causa fuit auaritia, nouum septennium laboris exigere voluit Laban, priusquam Rachelem traderet.

Septem dierum conuiuio genialis thori lætitia transacta est. Sed hanc lætitiam tristitia non parua excipit. Nam Rachel infœcunda luget, dum interim Lia quatuor subinde enixa est liberos, Ruben, Simeonem, Leui & Iudam. Certè Deus fastum formæ Rachelis vtero infœcundo deprimere voluit, & ne totus amor Iacob in Rachelem transiret despectâ Liâ: liberos tamen Rachel arte quærit, quos negat natura, vt quos proprio vtero non potest, suscipiat alieno. Viro suo supponit ancillam Balam, quæ quasi ex vtero Dominæ duplicem partum effundit primâ vice Dan, posteà Nephtalim, quos Rachel, quia non genuit ipsa, saltem adoptat. Artem hanc simili arte elusit Lia. Ex Zelpha famula duos per virum extorquet & arrogat sibi filios Gad & Aser. Dolum hunc vltus est Deus: interruptâ fœcunditate Liæ ad tempus. Sed rursus duplici prole masculà Issachar & Zabulon intra duos annos intumuit vterus. Nata est postremò Dina ne quis sexus ex Lia deesset amplæ Iacob familiæ. Tandem etiam Rachel ne perpetuò inuideret sorori, Ioseph peperit. Puer hic natus & matris ignominiam erasit & alterius prolis habendæ obses fuit. *Addat mihi* (inquit) *Dominus filium alterum*. Addidit Deus sed damno matris, si quidem secundæ proli vitam dando amisit ipsa dolore puerperii. Ideo expirans mater filium vocat Benoni id est filium doloris, Pater vero

C

Beniamin appellat, id eſt filium dextræ.

De ſtupro illato Dinæ.

FElix Iacob tot filiorum pater niſi filiam procreaſſet, quæ ſtuprum paſſa & patrem luctu conficit, & domum dedecore fœdat, & vrbem Sichem totam cædibus iniquè proſternit. Hæc virgo dum cupit ſe videri & amari non timet, viſa eſt à Sichem filio Regis Hemor, & hic ex illa per vim abſtulit Princeps quod ſponte non dederat. Sed tam breue gaudium (quod ſolet in cæteris) luctus ingens excipit, & mors immatura ſicut florem pruina decoxit. Data eſt in Coniugem Dina corruptori, ſi tamen circumcidi vellet cum ſuis. Et protinùs circumcidit ſe ipſe & cum eo vniuerſus ſexus virilis in oppido Sichem, vſqueadeo vrgebat amor, ſed latuit dolus amantem, nam fratres Dinæ circumciſionem veluti occaſionem captant perdendi Regis cum filio & totius plebis delendæ. Illi tertio die, quo vulnus in recutitis acrius ardet, per vrbem hoſtili furore bacchantur. Tandem ita ſtrage, cæde, prædatione ſæuiunt, vt deinde vrbem in vrbe quæſierint finitimi populi. Huius cladis miſertus Iacob & indignatus in filios authores præſertim Simeonem & Leui increpat, & *Turbatis* (inquit) *me & odioſum fecistis me Chananæis. Nos pauci ſumus, illi congregati percutient me & de-*

lebor ego & domus mea. Digna viro ſancto, digna patre increpatio, vt qui nec faciendam vltionem iuſſerit, nec factum approbet.

De fraudibus Laban erga Iacob.

QVis labores, ærumnas & itinera Iacob enumeret? quanta in domo auunculi paſſus? quot fraudes vafri ingenii expertus? decies intra ſex annos pactâ mercede fruſtratus eſt, nunc varios fœtus ouium nunc vnicolores ſibi optante Laban. Imprimìs quidquid ex pacto maculoſum & varium natum eſſet ex grege conceſſum eſt Iacob: quidquid album aut nigrum Laban ſuum eſſe voluit. Tunc omnes ferè oues varios fœtus enixæ ob populeas virgas quarum pars nudai cortice id eſt candida, cætera viridis, colores gregis miſcuit in ipſa commixtionē ſexuum. Inuidit ſtatim ſocer genero tantam ouium & caprarum fœturam, ideo ſibi pecus omne ſparſo vellere natum attribuit. Sed qui alios fallere voluit, falſus ipſe ac deluſus eſt. Quippe Iacob oues & capræ naſcebantur vnicolores, id eſt nigræ vel candidæ, quia virgulas arborum non applicuerat. Iterum Laban optare iſtas nunc alias & nunquam optata conſequi. Quid enim hominis conſilium proficit, niſi ſecundet Deus? Ob hæc ingratum ſocerum clam & iubente Deo deſerit tandem patientiſſimus gener. Fugientem

insecutus Laban redire cogitur, quippe Deus vetuerat ne quid asperiùs aut di-ceret aut ageret; quin & fœdus vtrinque percussum est. Ideo tumulus testis ex aceruo lapidum'

De occursu Esaü fratris.

SEd illæsus à socero Iacob, Esaü fratrem venientem formidat. Hinc hostile illius odium, hinc frequens comitatus (nam cum quadringentis viris instabat) terrificant hominem. Sed vbi videt occurrentes Angelos velut castra Dei, homines timere desinit, Deo ipso armatus. Imò victoriæ de Germano preiudicium accipit, luctatus cum Deo in forma Angeli & victor effectus. Vnde Oraculum. *Quid times Israel, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines praualebis?* Ex hac horribili lucta claudicat Iacob, tacto neruo & luxato femore, sed mutatur nomen in melius, dictus Israël à viso Deo. Itaque metu posito fratrem adit Iacob, pronus salutat, ac deinde totus ex familia exercitus. Nam præmisso per nuntios munere totam familiam & pecus in duas quasi turmas diuiserat, vt superaret vna, si periret altera, irruente fratre vt in ouile lupo. Ordo hic erat exercitus. In principio ancillæ duæ cum liberis earum, medii Lia cum filiis, postremo loco Rachel cum suo Ioseph. Sic Pater familias Ducem agit in re familia-

ri. Tandem placatus Esaü partim munere, partim honore, præsertim diuino Numine relegit iter suum & securum periculi dimittit fratrem. Pro tantis beneficiis gratias Deo habet Iacob, & sæpe erecto altari Deum litando sibi propitiat. Quis porrò errores & varia Iacob itinera explicet? A Patre primùm in Mesopotamiam ad oppidum Haran, hinc ad Sochot transit ad salem Sichimorum. A Sichimis tandem redit ad Patrem, quo defuncto tot domesticis iactatur procellis, nam præter Dinæ dedecus, primogenitus Ruben, paternum thorum polluit, vitiatâ concubinâ Balâ, dilectus Ioseph diuenditur à fratribus, Iudas apud exteros coniugia quærit lugente Patre, hunc fames expellit propriis laribus in Ægyptumque amandat, seruire cogit Pharaoni. Tot denique labores tot dies mali peregrinationis vetulum Iacob conficiunt vt in vnica morte portum quietis inuenerit.

De Iuda Patriarcha.

CAPVT VI.

PRimis Patribus annumerandus est Iudas, ex quo Reges Iudæi imò & Christus ipse secundum carnem. Iste Chananæi viri filiam Coniugem accipit, hoc est alienigenam præter morem & *Ex cap. 38. Gen.*

placitum patris. Ac licet hîc mysterium subesset aliquod, non modicè tamen indoluit pater. Ex hoc coniugio tres liberi creati Her, Onam & Sela. Duo primi vltrice Dei manu cadunt, quia coniugium cum Thamar vtriusque vxore corrumpunt. Hæc deïnde vidua, quia negatur sibi minimus natu Sela (si quidem pater timuerat ne hic pari cum fratribus sorte occumberet) Iudam veluti coniugem appetit. Sed quia meretrix credita est, meretricio quoque amore polluta est. Vbi gestat vterum Nurus, viuam præcipit Iudas aduri, & imprudens in proprium scelus fit durus censor. Sed illa positis in medium annulo, armillâ & baculo Iudæ, quæ ille munera dederat quasi præmia veneris, facile absoluitur. Nam dum rapitur ad pœnam, exclamat: *De viro cuius hæc sunt concepi*, & iudicem tam pœnitet iniusti iudicii vt pro Nuru exclamet, *iustior me est quia non tradidi eam Sela filio meo.* Quis crederet tam fœdum concubitum mirabili partu conclusum, vt gemini in vtero contenderent, vter viam panderet miraculo, & tandem posterior priorem anteuertit. Priorem vitâ coccineâ reuinxerat obstetrix, vt priore loco natum distingueret, falsò dicens: *Iste egredietur prior*, sed isto retrahente manum quam protulerat, erupit alter stupente miraculum obstetrice & exclamante, *Quare diuisa est propter te maceria?* & ob hæc dictus est hic Phares, alter Zara. Hic

vterque, licet ex nefando incesto, quot posteros tot Reges aut saltem populi duces genuere, sicut ex mediis sentibus nascuntur rosæ.

De Ioseph Patriarcha.

CAPVT VII.

PRæcipuum locum inter Patres Authores populi Dei castissimus Ioseph obtinet, qui licet vndecim fratrum fere minimus, si ætatem spectes, dignitate tamen primus, tandem adoratus ab ipsis instar Regis, ita illi visa quædam & somnia promiserant, alterum procumbentium vndecim manipulorum coram duodecimo qui Ioseph erat; alterum vndecim stellarum duodecimam in hoc puero adorantium. Hunc Pater ob eximiam indolem & quia serò genuerat, liberaliter educauit, & dilexit impensiùs. Sed deliciæ Patris & tunicâ polymitâ insignis inter fratres adolescens, inuidiæ veluti feræ pessimæ præda fuit, citra sanguinem tamen, vt vel ex hoc liqueret quàm rara fratrum concordia. Nam puerum fratres vix sex decim annos natum à Patre in agros missum tunicâ exuunt, in cisternamque proiiciunt, indeque eductum; ô Barbaries, in Ægyptum amandant! Non pudet pretium à mercatoribus accipere. x cap. 39. ad finem libri.

pro ſanguine cui pepercerant. Quanta in vnum crimen ſuccurrunt ſcelera. Verùm inclyta Ioſeph virtus peregrino ſolo egebat, vt cultiùs eﬄoreſceret, & hîc etiam calumniæ vento percuti debuit vt altiùs radices ageret. Emptus ille in ſeruum à Putiphare Eunucho regis incidit in ſuſpicionem ſtupri cum Coniuge ac Domina, nec ſibi patrocinante relicto ad fugam pallio, miſſus in cuſtodiam, pœnâ ſua alienum flagitium expiauit. O mirabilem Dei cuncta adminiſtrantis, & ſi fas eſt dicere, fatorum ordinem, quo falſus reus verus Rex Ægypti factus eſt, & ex ergaſtulo gradum fecit ad Regiam.

De ſomniis Regis Pharaonis.

TVnc Ægypti Rex (Pharao nomen erat) diuerſa ſomniauerat tam horrenda viſu quàm ambigua explicatu. Viderat hinc è ripa Nili ſeptem boues pingues ac lætas ac deinde totidem macilentas ac deformes, illaſque ab iſtis tandem turpiter deuoratas. Illinc ſeptem ſpicæ apparuerant plenæ atque formoſæ, quas aliæ ſeptem tenues & vredine percuſſæ quaſi datum pabulum conſumpſerant. Somniorum Regis nullus in aula certus coniector fuit, quaſi de induſtria vt tota penes Ioſeph interpretatio ſtaret, & ex interpretatione Regnum ei obtingeret. Namque ſeptem ſteriles annos poſt ſeptem annonæ ube-

res ex bis ſeptem bobus aut ſpicis auguratus, præfectus eſt rei frumentariæ, mox toti Ægypto Rex alter datus, additus collo torquis ex auro & inſertus digito annulus Regis. Currus demùm pro vehiculo fuit, & pro veſte ſtola byſſina circumdata eſt. Fidem huic augurio fecit euentus ſummi tum Pincernæ Regis, tum piſtoris, quorum ille redierat in gratiam Principis, hic in cruce ſuſpenſus obierat ex vaticinio Ioſeph. Paulo poſt prodigii ſimilis fames ac ſterilitas toti Ægypto incubat: præceſſerat ſeptennis ſoli vbertas vix credibilis. Interim concluſæ intra Regis horrea ſegetes laxantur in alimoniam, pecuniis frumenta redimuntur, tandem vbi defecere pecuniæ, pecora, equi, boues, aſini cum panibus commutantur. Poſtremò vrgente in dies fame ſeſe ſuaque omnia, agros, vineas, fundos Regiæ ſeruituti Ægyptii mancipant. Egeſtas proxima res eſt ſeruituti. Ita tota quâ late patet Ægyptus Regis cenſum auxit & ærarium.

De pietate I*oſeph erga fratres.*

EX Ægypto in alias Regiones permeauit fames, præſertim in Chananæam, gaudent enim ſerpere mala & virus ſuum vbique diffundere. A Chananæa frequentes accedunt fratres Ioſeph ſupplices & proni ad depellendam fa-

mem frumenta petunt & (ô miram somniorum fidem!) cuncti illum adorant vt Regem, quem antea vili pretio vendiderant. Cognouit ille fratres ab illis non viciſſim agnitus. Inde ſimulatæ minæ vt in exploratores & ſuſpectam gentem, inde ficta odia, acerbitates, ſupplicia, vera item beneficia, lauta conuiuia, ſemel & iterum redditæ intra ſaccos pecuniæ, & gratis conceſſa annona, ſæpius obortæ lachrymæ & ſuppreſſa ſuſpiria. Et in hoc luſit prudentia Ioſeph, vt loco vindicaret ſeriò illatam iniuriam. Diu ſe fratrem diſſimulare non potuit, qui fratrem agebat, id eſt in hoſpites tam beneficum. *Ego ſum* (ait rumpens altum ſilentium) *frater veſter quem vendidiſtis.* Fidem ſuperat quo ſtupore, quo gaudio, quanto etiam de præteritis dolore accepta vox Ioſeph in fratrum ruentis amplexus, ſingulis oſculo & oculo lachrymoſo blandientis. Deerat Pater Iacob ad cumulum gaudii. Accurrit ſenex tandem perſuaſus viuere eum quem deuoratum à feris iam pridem filii nuntiauerant. Reuiuiſcere viſus eſt moribundus ſenex conſpecto Ioſeph, & velle tantum gaudii morte finiri: *Iam lætus moriar* (inquit) *quia vidi faciem tuam & ſuperſtitem te relinquo.* Quippe non poterat lætiore exitu vitam concludere. Siluit primùm Ioſeph ſalutans patrem, lachrymis & crebro amplexu verba ſupplentibus, tum deinde monuit

fratres quo vultu, quo sermone Rex adeundus: *Dicite*, inquit, *pastores ouium sumus*, vt in pascua terræ Gessen mitteret Rex vbi procul ab Ægyptiaca superstitione viuerent. Introduxit igitur filius patrem ad Regem; dubiumque senex magis coluerit Maiestatem Regis, an Rex virtutem annosam Iacob. Interrogatus à Rege quot annos natus: *Dies*, inquit, *peregrinationis, meæ centum & triginta parui & mali*. Tandem vitæ suæ decursum in illo tractu Ramesses quo cum filiis edicto Regis se transtulerat, præclarâ morte composuit.

De benedictionibus morientis Iacob.

VBi ægrotare Patrem audiuit Ioseph, venit cum filiis quos in Ægypto ex Ascenes filia sacerdotis Heliopolis susceperat, vt Nepotes Auus, sicut filios Pater benedictione ditaret. Et certè mirabilis hic ordo benedictionum Iacob, quæ totidem erant Oracula futurorum: Primùm Ruben primogenito, primogeniti iura denegat in pœnam incestati thori paterni. Simeonem & Leui socios & authores Sichimitæ necis portione hæreditatis mulctat, tum Iudam Regem ac victorem, Zabulon mercatorem, Issachar agricolam, Dan in suis posteris iudicem & arbitrum populi, Gad bellatorem inuictum, Aser pinguissimi soli dominum, Nephtalim habilem pugnæ, Ioseph præcipuum inter fratres ac velut

primogenitum, Benjamin denique bellicosum & prædatorem fore pronuntiat. Obtulerat Ioseph Ephraim & Manassem filios, & hunc quia maiorem natu applicuit ad dexteram, Ephraim iuniorem ad sinistram patris, sed, ô præsciam mentem futurorum conuersis manibus dextrâ Ephraim, sinistrâ Manassem amplexus est Iacob & maiori prælatus est minor. Tantus Ægyptiorum fletus de morte viri sanctissimi, vt septuaginta dies luctus durauerit, tanta exequiarum pompa, vt tota ferè aula cum Ioseph in Chananæam migrauerit, quò defuncti Patris ossa transtulit Filius, vt sanctiùs in spelunca Hebron cum Patribus suis Abraham & Isaac acquiesceret. Soli fratres Ioseph non tam lugere Patrem extinctum, quam timere fratrem vltorem qui memor iniuriæ, quam viuente Patre dissimulauerat, nunc mortuo, periculum erat, ne totam iram effunderet. At ille tantus erat, vt iniurias quasque posset contemnere, & indulgendo Fratribus quàm debellando hostes, clarior, augustiórque videri maluerit.

De persecutione Regis Pharaonis.

ET quidem illi floruere opibus, pace & gaudio dum viueret Ioseph, at vbi centum & decem expletis annis vitæ actuosæ obiit, cœpere filii Israël noui Regis superbiam aut sæuitiam pati. Suspecta huic Regi fuit incredibilis fœtura

noui populi, timuit ne hoſtes in ſuo regno foueret, qui tandem è Regno ejicerent & vel numero ipſo opprimerent. Vt tantum malum Rex auerteret (ô dura Regum Prudentia!) primùm gentem hanc operibus luti & lateris ad vrbes ædificandas opprimere parat, deinde ſexum virilem per obſtetrices abſcindit, imbelli reſeruato, tandem cum nec labore nec infantium iugulatione comminueret populum, præcipitari pueros recens natos iubet in flumen, vt ſcelus ſuum aquis ſi poſſet, abſconderet, vel expiaret.

Anacephaleoſis de ſeptem Patriarchis.

CAPVT VIII.

HÆc eſt prima ætas ac velut infantia, tum orbis, tum Eccleſiæ quæ ſeptem annoſis ex Patribus ortum duxit & creuit. Cæterùm illi tam diuerſi inter ſe moribus, vt diſpari virtute conſpiraſſe tamen videantur in vnam populi Dei ſalutem. Quid Adamo primo hominum parente ſanctiùs? quid annoſius? certè huius ſanctitate quam reparauit ex peccato, & vitâ longiore opus fuit, vt ſpatium foret in cultu diuino inſtituendi primos mortales. Quid Noëmo ad miſericordiam promptiùs? talem peri-

turus orbis expetiuit ne funditùs interiret? Quid loquar de obedientissimo Abraham? debuit genus humanum huius exemplo ediscere, quanti sit seruire vni Deo? Quid mitis ac bonus Isaac? quàm necessarius iste vt filios ex vtero ipso discordes vel in ipsa morte sua concilians, duos olim populos sociaret? Quid tanta in Iacob laborum patientia? nisi vt posteros ad Ægypti ærumnas præpararet? Quorsum Iudas cui destinatum Imperium peregrino vsus coniugio, vt significaret gentilem populum cum Hebræo miscendum & perpetuo fœdere victurum? Ioseph vero Regale fastigium numquid populum Dei portendebat fore Regem ac victorem populorum? Priùs tamen in seruitutis iugum ducendus erat, deinde excusso illo futurus erat ex seruo Pharaonis Regum Dominus ac totius Princeps Palæstinæ.

De mutatione populi seu Ecclesiæ Dei.

CAPVT IX.

Ex 2. c. Exod. vsque ad 14. ITaque Moyse & Aarone Germanis destinatis à Deo ducibus atque vltoribus, populus Hebræus sub Regibus Ægypti seruiens, & dira passus libertatem recipit & Regnum Palestinæ inuadit. Solus ab Ægypti iugo liber Moyses,

liberandi populi quaſi omen accepit. Quippe in profluentem etiam à matre proiectus poſtquam tribus menſibus latuiſſet nec celari ampliùs poſſet, fortè incidit in manus filiæ Pharaonis, & tam Regiis manibus excepto puero regnandi ſpes vltrò oblata eſt. Cæteros infantes flumen obruerat fluctibus, hic aquis extingui non potuit ſed de fiſcella ſcirpea lita bitumine in qua expoſitus fuerat in gremium filiæ Pharaonis tamquam matris traductus eſt. Quàm meritò propterea dictus Moyſes quia ex aquis ſublatus adoptari potuit à Principe fœmina, reliquis Hebræis felicior, etiam quod viuere licuerit. Vbi adoleuit & liberum ſe videt, liberandis fratribus operam ſuam impendit. Ægyptium Hebræo inſultantem enecat & ſabulo condit vt futuræ libertatis ſpeciem præbeat. Rem geſtam audiuit Pharao, at vlciſci non potuit. Fugit Moyſes in terram Madian & ibi acceptâ vxore Sephorâ ſecuriùs agit in regione extera quàm in ipſo natali ſolo. Duos ex Sephora filios Genſan & Eliezer ſuſcipit. Interim Rex Pharao moritur, quo mortuo nullus Moyſi timendus reſtat inimicus, ſed tamen nouo labore opprimuntur Hebræi.

De missione Moysis & Aaronis ad Pharaonem.

CLamant, eiulant, lamentantur ad Deum, donec misertus Deus Moysem precibus, lachrymisque populi concesserit. Talem ac tantum vindicem libertatis tam misera seruitus expectabat. Mittitur ergo Moyses in Ægyptum, & mittentem Deum agnoscit ex rubo ardente quem flamma non combureret. Tanto prodigio & Numen suum testatus est Deus, & se à Deo missum probauit Moyses. Præterea ne dubitent Hebræi virgam Dei præfert, quæ proiecta in terram fit serpens, quæ rursus tractata manibus in virgæ formam redit. Denique manum applicat ad sinum & leprâ inficitur, extracta foras fit caro sincera: haurit aquam de flumine & sanguis fluit pro aqua. Sic ad pleniorem fidem multiplicantur prodigia vt saltem ex operibus Dei, Hebræi Deum intelligant. Adit igitur Moyses Regem Ægipti, pro dimittendo populo rogat. Datur Aaron frater socius, vt quod iste tentaret eloquio, ille tandem extorqueret prodigiis & cum neuter solus auderet, vterque societate vinceret. Itaque coniuncti adeunt Regem & cuius inflexum animum nouem prodigiis flectere nequeunt, tandem decimâ plagâ euincunt

De decem Plagis seu flagellis Ægypti.

PRimùm nec versa in colubrum virga, nec mutatæ in sanguinem aquæ nec educta ex aquis ranarum cohors expugnare Pharaonem possunt, quia colubros ex virgis & sanguinem ex aquis sicut Moyses, expresserant Magi, & imitati ranas Moysis, nihil in his prodigiis diuinum esse persuaserant, tametsi virgas Magorum Moysis virga deuorauerat. Tantùm abfuit vt dimissus à Rege abiret populus, quin duriùs exceptus ad conficiendos lateres etiam paleas colligere iussus est. Sed auctum seruitutis laborem potestas Dei maior repressit, maioribus editis coram Rege prodigiis, quæ numquam imitari penes Magos fuit, inde vox maleficorum: *Digitus Dei est hic*, vbi ortæ sunt ciniphes hoc est tenuissimæ muscæ, tum deinde genus omne muscarum immissum est, posteà quodcumque in agris pascebat animal peste interiit, ex cinere sparso in aëra conflata vlcera & vesicæ turgentes, addita grando cum tonitruis, prodiit & ingens locusta, quæ quidquid reliquum intactumque grandini fuerat, absumeret. Et ne nunc quidem flagellis attritus Pharao Deo flagellanti cessit. Tam cæcus, tam saxeus pectore tandem ad decimam plagam resipuit per ipsas densissimas tenebras, quibus tota Ægy-

ptus inhorruit, vidit Rex obediendum esse iubenti Deo. Occisis demùm cunctis Ægyptiorum vbique domorum primogenitis, ne relicto quidem Regalis solii hærede.

De egressione populi ex Ægypto.

DImissus ergo tandem annuente Rege, imò cunctis Ægyptiis abire compellentibus nec modò seruitutis iugum excussit Hebræus, sed insuper totam Ægyptum more militum spoliauit. Abducta foras vasa aurea & argentea, ereptæ cum gazis vestes pretiosissimæ. Quid etiam vltrò non darent Ægyptii vt viuere liceat per Hebræos? Hoc libertatis ingens beneficium nullâ voluit Deus obliuione deleri. Agno iussit quot annis sibi litari & azimos panes septem dies comedi, vt memoriâ retineretur tam subitus populi exitus, vt nulli fermentatum panem auferre licuerit, sed farinam tantùm consparsam. Est in diuinis festinandi quædam voluptas, aliquando necessitas. Sic tandem fœliciter mutata omnia vt liber iam populus ex seruo factus, ex paruo plurimus, ex egeno diues, item in locum Tyranni Deus quasi Rex successerit, ita tamen vt Imperium in vindices libertatis translatum Moysen faceret Reipublicæ Hebreæ Præsidem, & Aaronem diuinorum Antistitem. Primus sacra & cæremonias omnemque Dei cultum docuit: Legem

Dei in duas tabulas deſcripſit, Pontifices, Leuitas, veſtes quoque & inſignia, vt vel ipſo habitu ſacerdotes à reliquo populo diſtingueret : altaria quoque, Tabernaculum fœderis, Arcam præſertim, velut æternum diuini Numinis pignus, ſabbatum denique, dies feſtos, profeſtoſque, varia ſacrificia, rituſque omnes diuinos conſtituit. Idem Moyſes velut artifex belli, diſciplinæ militaris, artiſque bellicæ documenta dedit populo. Inde Tribuni, Centuriones, Quinquagenarii, Decani ex Iethro ſoceri ſui conſilio. Sic præliis exercuit iuuentutem, ne torperet otio, ſic ſacris, & cæremoniis addixit populum, vt hic gentes alias Religione, ſicut ſorte præcelleret. Hæc autem omnia monitu & Imperio Dei, vt citiùs acciperet ferox populus & ſanctiùs obſeruaret. Multa per Moyſem, multa per Aaronem fratrem, omnia ferè per vtrumque, ne vel imperio conſilium deficeret, vel poteſtatem ſolitudo corrumperet.

Bellum Ægyptium cum Rege Pharaone.

CAPVT X.

Egreſſis ex Ægypto Hebræis qui, interdiu in columna nubis, noctu in columna ignis cerni poterat, & præuius *Ex cap. 14. & 15. Exod.*

ibat, insurgit à tergo Pharao, quasi pœniteret emissi populi, & crederet vinci posse, quem cursu attingeret fugientem. Itaque currus & equites præsertim sexcentos, imò totam Ægyptum armat in transfugas & reducere manu parat, quos Deus in sui Numinis asylum receperat. In arcta deserti venisse cogitat, vt veluti aues cauea & aucupio teneantur. Iamque propinquans Pharao, curribus, armis, milite instat in Hebræos, hunc tamen feliciter nec cruento certamine transfugiunt, vincuntque, pro ipsis toto mari pugnante. Quippe tunc illud rubri maris prodigium atque miraculum, quando in duos quasi muros discissum, siccum Hebræis præbuit vestigium, & intrantibus Ægyptiis horrendum instruxit sepulchrum. Nam hinc & inde reuolutæ in semet aquæ fluctibus hostes opertos ne vnum quidem regredi passæ sunt. Sic in ima currus & equites abierunt & vltra pergens Israël eiecta ad littus hostium cadauera triumphans aspexit. Inde lætitiæ cantica, inde ouatio in castris, inde opima de Rege spolia, inde carmen hoc Moysis *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare.* Ipsa Maria soror Aaron tympanum quatiens, chorosque ducens adornat triumphum, ne quis sexus à Dei laude vacaret. Tandem victorem populum abire, valere & liberum esse permisit Ægyptus, dum finitima quæque Regio tremeret & remotus or-

bis tanto imbueretur miraculo, vt intelligerent omnes inuictos esse pro quibus Deus ipse pugnaret.

Bellum contra Amalecitas primum.

CAPVT XL

PEragrato toto fere deserto Sin, castrametatur in Raphidim exercitus Israël, quod vbi audit Rex Amalech & finibus suis incubare hostem, irruit in ipsum collatis signis & occupare venientem properat, ne vbi propiùs accesserit, difficiliùs deinde ejiciat. Tota huius belli moles in fortissimum Iosue, seu Iesum Naue transmittitur, qui dubium est an plus armis & armato milite Amalecitas represserit, an Moysis contentissimâ oratione. Hic cum fratre vertice collis conscenso & sursum erectis manibus orabat & ô rarum! tamdiu vincebat Israël, quamdiu Moyses manus sustinebat erectas: vincebatur autem, si tantillùm remitteret, vt intelligeret miles rem bellicam pietate feliciùs geri, quàm gladio, & victoriam de cœlo missam ad castra descendere; vel certè illic vbi nomen Domini dimicabat, crucis quoque habitus erat necessarius. Igitur ne fatiscerent manus Moysi tam beneficæ, ipsas Hur & Aaron sustentabant assiduè, vt perpetuò vinceret populus. Sic non ante sol occidit, *Tertul. advers. Iudæos cap. 10.*

quàm fuſus cæſuſque exercitus Amalec. In monumentum tantæ victoriæ ædificatum eſt Deo altare, vt author cognoſceretur triumphi, ex tali trophæo, ſpeſque data ſemper vincendi, quos Deus ſemel expugnauerat.

Expeditio in terram Chanaam Promiſſam à Deo.

CAPVT XII.

RVdis hic & paſtoritius populus nouus ad bella, caulas tantùm & gregum cuſtodiam norat. Itaque non tam bello comparare ſibi terram promiſſam à Deo, quàm explorare illam longè latèque & tentare vires ſuas num poſſet inuadere. Miſſi ex omni tribu fortiſſimi viri in ſingula regna tractuſque Chananæorum, formam quandam expeditionis fecerant, niſi territi receſſiſſent. Sed reuera fuit hæc exploratio non militum ſed paſtorum; quippe in prædam aduectus palmes cum ſua vua, tantus ſcilicet vt duo viri vecte ſuſpenſum portarent. Exportatæ quoque ficus, malogranata, ô ampla certè ſpolia & militari virtute digna! Quantum hoc dedecus, viros fortes vel ipſo conſpectu Gigantum qui terram illam incolebant, fugatos rediiſſe ad ſuos, & reliquo populo metum incuſſiſſe, quaſi citiùs cum monſtris, quàm cum homini-

bus dimicandum foret? *Terra quam lustrauimus* (inquiunt) *deuorat habitatores suos*. Nec allicit satis, quòd melle & lacte fluat, id est apibus & pascuis abundet, & cæteris rebus ad delicias.

Bellum contra Chananæos primum

CAPVT XIII.

Nondum par hostibus suis Hebræus miles vinci facilè poterat vt ignarus præliandi, præsertim si in hostes militiæ peritissimos incideret. Talis aduersus insurgit Rex Arad Chananæus. Tum quidem fœda clades & ingens præda victum Hebræum ad vota velut puerum ad lachrymas conuertit. Votum pro victoria fuit, delendæ vrbes Chananæorum, & hac lege exaudita vota populi à Deo: confestim in primo belli exordio cæsus Chananæus, ad subuertendas illius vrbes magnam fecit audaciam, vtque locus ipse vbi de Rege triumphatum est tantæ rei famam seruaret, dictus est Horma, id est Anathema, fortè quia suspensa ibi & fixa spolia in cultum Dei & monumentum victoriæ. *Ex cap. 21 Num.*

Bellum contra Amorrhaos.

CAPVT XIV.

Ex eodem cap. 21. Ex tam felicibus initiis progressus est ad meliora populus & deuicto Rege Chananæorum Regibus deinceps vincendis parem se fecit. Hinc Sehon Regem Amorrhæorum, illinc Og Regem Basan tam facilè expugnauerunt, quàm pueros vir vnus prosternit. Repulsi turpiter nuntii à Rege Sehon, qui pacem petitum venerant, & facilem transitum per fines regni & insuper illatum illis bellum cum numeroso excercitu, honesta fuit occasio vlciscendæ iniuriæ. Quippe gladio percussus interiit Sehon, totumque illius regnum facilè venit in ditionem victoris populi: & qui nec transire iuxta fines suos permiserat, totum imperium tradere coactus est: ac deinceps caput Regni Hesebon Hebræos veluti Reges nouos accepit. Non stetit hîc pugnandi felicitas, sed more ignis qui populatus incendio siluas, in obuia quæque se extendit, sic de Rege quoque Basan rapido cursu triumphatum est. Hic enim sicut Sehon inuadendo peccauerat, ita simili clade cum populo suo ac filiis ac demum cum Regno disperiit. Nec terruit Gigantis moles & corpus plusquam humanum, tanti robur corporis æquauit virtus Hebræi populi coniuncta cum Deo.

Bellum

Bellum Moabiticum.

CAPVT XV.

POst expugnatos Reges, poſt Gigantes proſtratos, quis Regum non exhorreat, quis tranſeunti Hebræo ſeſe opponat exercitus licèt ex Gigantibus totus? Intellexit Rex Moab Amorrheorum cladem, timuit ſibi & ſuis; ne ſicut bos herbas ad radices carpere ſolet, ita regnum ſuum populus Dei gladio detunderet. Nouam bellandi artem inuenit qui aperto pręlio non audebat, vt ne omnino abſtinere videretur à bello. Audiuit & fama erat populum hunc magis verbis & oratione quàm armis vincere: igitur verbis verba opponens malè imprecari ipſi iuſſit per Balaam, qui tunc erat ſummus augurio. Vocatus ſemel & iterum & ſollicitatus muneribus, quia primâ vice non venerat prohibente Deo; Deinde eiuſdem placito venit ad Regem Balac. Illum iter ingreſſum ſubitò remoratur Angelus, &, ô rem inauditam! cui inſidet aſina videt Angelum prohibentem pergere intentâ acie gladii, non videt ipſe Balaam: itaque fuſte terga aſinæ tundenti queſta eſt illa, rarum! humanis vocibus, vt ex tam inſolenti eloquio intelligeret hic Propheta, quantus Hebræorum Deus, qui etiam mutas pecudes vocales pro arbitrio fa-

cit,& erubesceret minus hominem obedire Deo quàm brutum animal. Datâ venia pergit impius vates, & ter conatus maledicere populo, ter quoque ne malediceret repressus à Deo est, & pro verbis imprecantibus coactus est proloqui apprecationes suauissimas. Atque inter alia de venturo Christo vaticinans, ait, *Orietur stella ex Iacob.* Quàm iniquè tulerit Rex Balac prænuntiantem prospera de Hebræis in quos maledicta expectauerat, testatur dimissio vatis nullo honore, nullo pretio diuinationis impenso. Sed quid contra Deum auderet Balaam, memor locutæ citra exemplum asinæ? *Non aliud possum loqui* (inquiebat sæpe ad Regem) *nisi quod iusserit* Dominus. Sed qui vaticinio nocere non potuit, consilio saltem malefico obesse studuit. Regressus domum, suasit Regi vt Moabitides fœminas tam genere quàm forma insignes Hebræis permitteret in scorta: factumque est quod malus cogitauerat: scortationem populi secuta est idololatria in Phogor, vt in pœnam vel desertus à Deo primo prælio periret, vel percussus decresceret numero. Et quidem in viginti quatuor millia animaduersum est imperante Deo, cuius tandem prorsus ira deferbuit, vbi Phinees nobilem ex Hebræis, & principem fœminam Madianitem, fornicantes pugione perfodit ambos simul, & per eadem membra pœnam exegit per quæ turpiter peccatum fuerat. Igitur his insidiis

potius quàm bello adortus est Hebræos Rex Moab, & omnia sic ad peccatum composuit, vt crederent posteri vix illum victorem fore exercitum, quem vinceret peccandi libido.

Bellum Madianiticum cum Moabitis.

CAPVT XVI.

SIcut ante cum Madianitis coniunxerant vires suas populi campestrium Moab, ita nunc vicissim cum istis quasi rependerent gratiam, fœderantur Madianitæ; vicinia locorum, commune in Hebræos odium, visa sunt iustissima coniurationis occasio. Verum sicut frustra insidiatus est Moab, ita nunc infeliciter pugnat cum Madian, nec ex vtraque gente conflatus exercitus aliud efficit quam maiorem hostium cladem & clariorem populi Dei victoriam. Missi ad pugnam milleni ex quaque tribu, hoc est pugnatorum duodecim omnino millia, pauci in multos, vt iustissimè Deo, qui pugnam mandauerat victoriæ decus attribuatur. Dux tanti belli Phinees Eleazari Sacerdotis filius eligitur & meritò, iam hic diuinæ vltor iniuriæ priuatâ cæde Zambri & Cosbi (hæc fornicantium nomina quos transfoderat) ad publicam se promouerat. Tam subito tam feliciter pugnatum est aduersus Ma-

dianitas, vt quinque illius Religionis Principes non tam victi prælio quàm rapti morte viderentur: non tam acie gladij cadebant proſtrati hoſtes quàm fulgore laminæ aureæ quæ fulgebat vel potius vincebat in caſtris Iſrael. Cæſi omnes mares, reſeruatæ cum paruulis faminæ, rapta in prædam pecora, iumenta, vaſa, cuncta demum ſupellex. Cætera cum vrbibus, viculis, caſtellis corrupta igni. Et hoc incendio effectum eſt vt deſtinata Dei ſanctorumque domiciliis Regio, non tam deleta flammis quam luſtrata videri poſſet. Victor de prælio reuerſus exercitus tot ſpoliis ouans, tantâ prædâ onuſtus quæ ſufficere poſſet auaro militi, quanto gaudio, quanto populi applauſu exceptus fuiſſet, niſi propter muliebre genus reſeruatum, iratus Moyſes lætitiam triumphi turbaſſet! Sæuitum igitur & in fœminas, & ſolis virginibus parcitum ad coniugia. Agere gratias Deo non poterat ſatis victor populus niſi etiam redderet. Itaque cenſa & attributa Deo quinquageſima totius prædæ imperio Moyſis. Addita ex voto multa auri argentique pondo, armillæ, periſcelides, annuli, murenulæ, vt tantæ victoriæ diuturno monumento diu perſtaret memoria.

De seditionibus seu murmurationibus populi.

CAPVT XVII.

INter hæc bella seu potiùs bellorum miracula sustulit animos gens Hebræa, & virtute bellicâ clarior cœpit quasi adolescere. Ideo hanc illius adolescentiam iure appelles, quæ scilicet ætas effrenatior & incondita moribus nec lege scripta coërceri potuit, nec emendari suppliciis, nec cultui diuino tot cæremoniis obligari. Inde est quod decies obmurmurando nunc in duces, nunc in ipsum Deum impudentiùs egerit, quòd Nadab & Abiud filij Aaronis igni alieno thuribula sua inflammauerint, præter religionem & morem, quod Duce Aarone vitulum ex inauribus aureis fusum conflauerit, & huic veluti Deo qui se de Ægypto eduxerat, arâ, thure, prece sacrificiis ad veri Dei contemptum litauerit, quod populi principes viros, cum vel scelerum arguerent, vel prauæ voluntati obsisterent, vi oppresserit, vel occidere parauerit, vt inter alios nobilissimum Hur, plebem à cultu conflatilis vituli prohibentem, vt Aaronem & Moysem, vt Iosue & Caleb, quos tantùm non lapidauit plebs furens quia terram à Deo pro-

Ex c. 10. Leuit.

Ex c. 31. Exod.

Ex c. 13. Num.

missam, cui detraxerant exploratores, illi contra commendassent. Sed has iniurias, hæc tanta crimina non inulta esse voluit Deus, ne sæuiendi in suos magis audacia cresceret. Igitur filios Aaron profano igne thurificantes diuinus ignis vltor absumpsit: populum vitulo aureo malè deuotum, ipsius vituli concrematio, & ex cineribus epota aqua & hominum ad viginti tria millia perfecta clades Leuitarum manu, pro tanto scelere expiauit. Denique maledicum quemque percussit Deus lethifero vulnere, & quotquot fidem dedere exploratoribus, ab ingressu promissæ terræ inhibuit. His pœnis insequente Deo tot reos criminum, intellexit populus & pœnam esse delicti proximam & causam obmurmurandi nullam iis subesse qui tantis erant obstricti beneficiis. Causæ tamen non defuere peccantibus quibus culpam prætexerent.

De prima discordia Hebræorum.

CAPVT XVIII.

Ex c. 15. Exod. PRima quidem ob inopiam potus & cibi. Namque per solitudinem deserti Sur triduo perambulantes non inuenta aqua nisi amarissima, quæ de Marath (sic ab amaritudine dicto loco) largè fluebat, cum citiùs sitim pati quàm ta-

lem aquam ſorbere mallent, non mediocriter linguis exarſere in Moyſen, identidem muſſitantes. Quid bibemus? Hic exorato Deo & oſtenſo ligno, demiſſoque in aquas, ipſarum amaritiem in dulcedinem tranſmutauit. Tum deindè deficiente Ægypti pœnu, ſeu inde comportatis alimentis fame prope enectus populus in ſeditionem verſus deſiderare cœpit ollas Ægypti & panem ſeruitij Verùm coturnicum turba demiſſa à Deo ad veſperam & mane collectum manna ad ſingulos dies, pœnitere fecit murmurationis in Deum, & plebeculæ famem ſedauit. Cæterùm ſicut miraculi plenus datus eſt cibus ita ſumma populi admiratione acceptus & ab admiratione nomen ſortitus. Quippe vbi granula quædam candida inſtat frumenti pilo tuſi, vel ſeminis coriandri, vel potius pruinæ ſeu roris congelati viſa ſunt oculis & guſtu probata, ita vt ſapor dulciſſimus dulcedinem mellis æquaret, vel ſaltem par eſſet ſimilæ melle litæ, continuò exclamat populus Manhu, quid eſt hoc? Vnde man ſeu manna nomen relictum eſt, donec à Moſe pronunciatum eſt hunc eſſe panem cœlitus miſſum, non minùs ſanctum quàm ſtupendum.

Ex c. 16. Exod.

De secunda discordia.

CAPVT XIX.

Ex c. 17. Exod.

ITerùm ac secundò auditum est murmur populi ob nouam aquarum penuriam in Raphidim, id est, in loco arente ac deserta siti Regione Tanto hoc murmure ferentium & quasi ad necem quærentium incitatus Moses, quid ageret, consulto Deo, virga quâ nili fluenta percusserat, percussit & petram ad montem Oreb, & mox ô Miraculorum seriem! percussa petra velut intra se clausi fluminis venas effudit. Potus est abundè populus & locus à iurgio nomen accepit, vt non minùs Hebreæ perfidiæ quàm liberalitatis diuinæ vestigia extarent.

De tertia populi discordia.

CAPVT XX.

Ex c. 11. Num.

TErtiam seditionis facem accendit triduani itineris tædium. Egressus namque miles Hebræus, anno secundo post exitum de Ægypto, & progressus à monte Sinai, præeunte Arcâ fœderis labore, fractus obmurmurauit Deo. At murmur istud aboleuit ignis immissus ab irato

Deo, & extremâ parte castrorum consumptâ, & forte prima acies cum media conflagrasset nisi lachrymosa Moysis oratio procurrentem ignem extinxisset, locus tamen hic dictus est incendum Dei.

De quarta discordia.

CAPVT XXI.

QVartæ seditioni locum fecit cupido carnium. Iam ante concessum manna, quia cibus assiduus & vnus erat, nauseam creauerat, tum vulgo Ægypti quod promiscuum venerat, tum Israëlitis vtique improbis (boni si quidem in vnico manna omnigenum cibum etiam delicatissimas carnes sapiebant) malos pertæsum erat tamdiu idem manna manè colligere, mediumque ipsum secernere & à subiecta pruina & à rore superposito, tum deinde in mola frangere vel in mortario terere & panem oleatum ex ipso conficere; demum sapidè regustabunt pepones, allia, porros Ægypti. O qualis stomachus, cui panis Angelorum, id est arte Angelicâ confectus in aëre nauseauerat! Flebat indignans plebecula. *Quis dabit* (inquiens) *nobis carnes ad vescendum?* Audiit Deus, & plus largiendo beneficium puniens quàm negando, vento ferente diuisit per castra coturnicum turbam, vt quisque & facilè caperet (vola- *Ibid.*

bant enim ad duos è terra cubitos) & pascceretur per mensem opiparè; sed tandem bene pastos & quasi ad ruinam saginatos percussit vltor Deus, & velut ex faucibus malè concupitum abstraxit cibum. Locus certè dictus est sepulchrum concupiscentiæ.

De quinta discordia.

CAPVT XXII.

Ex c. 16. Num. QVinta pro honore & sacerdotio discordia fuit. Chore, Datan & Abiron Principes Leuitarum, factâ coniuratione in Sacerdotes eligi petunt. Sed qui æmulati familiam Aaron Sacerdotio destinatam, cœlos ambitione trannscenderant, non potuit terra sustinere: sed repente dirupta viros absorpsit, & clausit in inferis, quos satis duro carcere non potuisset tellus continere, Simul ducentos quinquaginta viros, qui iura incensi invaserant diuinus ignis peremit. Denique quatuordecim millia & septingenti percussi de populo, qui tumultuantes in Moysen & Aaron consurrexerant, vt in Authores stupendæ necis Leuitarum; & nisi medius & tanquam sequester inter mortuos ac viuentes accurrisset Aaron, actum erat de gente Hebræorum.

De sexta discordia.

CAPVT XXIII.

TAndem & sexto in seditionem versi filij Israël; tum quod in deserto Sin deficientibus aquis, siti deficerent, quam Deus orante Moyse & percutiente bis petram largiter rigauit. (hæc aqua contradictionis appellata, quod propter illam iurgatus sit populus, & incredulus Moyses promissæ terræ ingressu priuatus:) tum quia profecti de monte Hor, iterum manna fastidiunt, & de via paulo longiore obmurmurant, sed linguas maledicas, serpentes igniti adurunt & digno plectunt supplicio. Misertus cladem populi Moyses iussu Dei serpentem æneum suspendit in cruce, vt quicumque percussus in hoc signum respiceret, sanaretur. Sic idem ferè & plagam fecit & medicinam. Non satis demum probata fuisset clementia Moysis, nisi aduersantes sibi etiam fratrem, sororemque habuisset. Sed castigatus verbis Dei Aaron, & Maria leprâ perfusa & à castris septem dies ejecta; vterque suo damno intellexit, quanti esset apud Deum Moyses, cuius ipse vlcisceretur iniurias.

Exo. 21. Num.

De ordinatione Reipublicæ Hebreæ.

CAPVT XXIV.

VErùm in his ipſis ſeditionibus mirum eſt quantum populus creuerit dignitate, vt viderentur neceſſaria quoque fuiſſe illius ſcelera, quò melior Deoque carior fieret: nam nunc manna, nunc legem, & iudicia Dei, nunc ritum omnem ſacrorum, nunc denique terram fatalem accepit à Deo.

De Manna dato in cibum.

ESurire primùm permiſſus eſt, & ob eſuriem indignari, vt per annos quadraginta dignus foret cœlico pane expleri. Sed quot in vno cibo miracula! ſingulis menſuram Gomor implentibus nec qui plus collegerat, abundabat: nec qui minùs, egebat. Cibus hic inſuper vnius dieculæ, vt qui in craſtinum auarus ſeruaret (niſi in diem Sabbati) vermes pro manna & putrida grana inueniret. Sæpe qui matutinus non collegerat, ſole meridiano liquatum deprehendit, vt deſidiæ imputaret annonæ inopiam. Qui demum ex iuſſu Dei die ſextâ non duplicauerat hunc cibum, is poſterâ luce vacuum & ſterilem agrum ſæpius inuenit; vt vel coactus à labore ceſſaret ſabbati die.

De lege ſcripta à Deo.

NEc minora in data lege prodigia. *Ex c. 20 Exod.*
Hanc Moyſes non priùs accepit à Deo, quàm ſummum verticem Sinaï cum fratre conſcenderet, quàm fumaret mons totus, coruſcaſſent fulgura, rugiſſent tonitrua, quàm præparatus populus lotis veſtibus, ſegregatis vxoribus, & demùm appoſitis terminis, ne plebs incauta montem ſubiret. Hoc terribili apparatu data lex à Deo, vt vel ſic diuinam eſſe conſtaret. Inſculpta quoque digito Dei in tabulis ſaxeis, quarum vna cultum Dei, altera officia in proximum exprimeret. Addita demùm pacis, annonæ, victoriæ de hoſtibus promiſſa magnifica ad maiorem legis obſeruantiam. Accepit populus ſcriptam ſibi legem, tum Decalogum, tum formas iudiciorum, tum ſacrorum cæremonias rituſque ſeruandos, vt hac Dei republicâ nihil toto orbe ordinatius videretur.

De Arca Dei & Tabernaculo fœderis.

SEd quantum huius populi dedecus, *Ex c. 25 Exod.*
cuius ob profanum cultum in vitulum conflatilem, vtramque tabulam ex lapide perfregit Moyſes, & quem ante in ſignum fœderis ſanguine victimarum reſperſerat, eiuſdem ſanguinem iuſſus eſt fundere in tanti ſceleris triſte piaculum. Hanc Deus

idololatriæ pestem auertit quâ facilè inficiendus erat Hebræus dato ipsi tabernaculo arcâ, & propitiatorio, & hæc tanti mali aptissima fuit medicina, vt deinceps in opere artis verum Deum agnosceret, & quasi oculis vsurparet, qui in vitulo ex arte facto falsum perfidè adorauerat. Arcam primum compingi iubet, in qua virga Moysis, Decalogi tabulæ & manna intra vas aureum reposita erant; deinde Propitiatorium, id est, operculum Arcæ duo Cherubin hinc & inde obuersis vultibus sustentant. Mensa quoque instruitur quæ duodecim panes contineat singulis mutandos diebus sabbati. Postremò Tabernaculum cum quadruplici oppanso velo erigitur. Candelabrum cum septem lucernis, altare Thymiamatis, Thuribula, Cyathi, Phyalæ, Mortariola, Fuscinulæ, & alia id genus vasa inferuntur in Sancta Sanctorum, vt diuino cultui nec ipsa pompa desit. Cæterùm hæc omnia vel ex auro tota, vel ex lignis Sethim, id est immortalibus, vt sic intelligeretur optimum in rebus & æternum Numen adorari à populis.

De vestibus Sacerdotum.

Exc. 28. Exod. QVo fato factum dicam Dathan & Abiron pro affectato sacerdotio tumultuatos in castris? nonne vt appareret diuino iudicio vni Aaronis familiæ destinatum honorem sacerdotii? Quippè huius virga collata cum cæteris ex

omni Tribu, ſola ipſa viruit & turgentibus gemmis flores truſit, & amygdalas pro fructibus protulit. Hoc prodigio dictus ac iudicatus Sacerdos Dei cum poſteris ſuis Aaron, & virga florida in Tabernaculo vti res ſacra recondita eſt, ne quis amplius tanti culmen officii impiè & fruſtrà ambiret. Sacerdotibus quoque ſuas Deus attribuit veſtes, hoc eſt feminalia ad protegendum pudorem, tunicam prætereà ſeu veſtem ex byſſo, ſuccinctam baltheo ad greſſum expediendum, Tiaram denique ſeu Mitram ad caput ornandum. Proprias item ſummi Sacerdotis veſtes diſtinxit Deus, nempe Poderem ſeu tunicam talarem, cuius extremam oram mixta tintinnabulis malogranata contexerent: deindè Super humerale ſeu Ephod, vt loquuntur Hebræi, tertiò Rationale, in quo duodecim lapilli, & in ipſis duodecim Tribuum inciſa nomina, inſuper Baltheus ſeu cingulum reliquas veſtes adſtringens. Poſtremò Mitra cum lamina ex auro lunata. Atque hæc veſtium decora non materies modò, ſed & artificum manus commendabant, vt diceres naturam conſpiraſſe cum arte, & vtramque ingenio diuino ſe ſe aptaſſe, vt opus inde pulchrum exiſteret & inimitabile.

De morte Moysis & Iobi.

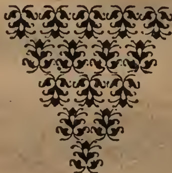
CAPVT XXV.

Exc. 34. Deuter. His ita rite ordinatis post defunctos Aaronem & Mariam moritur tandem Moyses, qui centum viginti annos vixerat integris & immotis dentibus. Tam felix senectus feliciori morte conclusa est. Iubente Deo moritur in monte Abarim super verticem Phasgæ, & inde terram promissam intueri non, ingredi conceditur, vt vel minimam fidei hæsitationem expiet tam graui pœna: Denique in osculo Domini, quem dum viueret de vultu ipso videre licuit & ore alloqui, occumbit Moyses, tam charus hominibus, vt triginta ab illis per dies defletus fuerit; tam dilectus Angelis vt defuncti corpus dignati sint tumulo condere, quem ipsi propriis manibus exstruxerant. Mortuus quoque circa hæc tempora Iob rarum patientiæ exemplar, qui inter pessimos bonus esse potuit, scelera ciuium suorum virtute exuperans. Hic primùm diues opibus, diues pecore, clarus Imperio, multâ etiam prole felicior, postquam annuente Deo in manus Dæmonis incidit, repentè inops factus, orbatus liberis, deiectus solio, pristinam felicitatem cum sterquilinii fæce mutauit. Parum erat destitui omnicēsu, nisi cētum plagis corpus afflictum iaceret.

Tamen

Tamen infra conſtantiam Iob tota hæc malorum congeries fuit. Vicit patientiâ flagellantem Dęmonem & tandem minùs Iob vapulando quàm Dæmon verberando defeſſus ſtetit. Ideo in tantæ virtutis præmium non reddita modò quæ Iob amiſerat, ſed duplicata inſuper, vt patientia rerum Domina haberetur, & poſteri crederent iacturam omnium, ſi ita viſum eſt Deo, facilem eſſe debere. His igitur aut præliis aut inſidiis hoſtium, domeſticâ vel externâ clade adoleſcentiam exegit Populus Dei, & in hac ſecunda Imperii ætate ad Iordanem vſque victoriâ ſequente peruenit.

Finis Libri primi.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

IAM quadraginta per annos à tranſitu maris Rubri deſerta Orientis loca peragrauerat Hebræus, & nuſquam tamen attritæ illius veſtes, aut vetuſtate conſumpta calceamenta, ſicque acceptâ lege frænatus adoleuerat, vt liber & pluſquam Rex deuictis Regibus ad vniuerſam regionem promiſſam à Deo manu capiendam ſat roboris habere cęperit Mirum eſt, qui quadraginta annos errando more ferarum per auia & inacceſſa ad Iordanem tantùm peruenerat, id eſt ad limen quæſitæ terrę, breui poſt tempore totam quà latè patet Iudæam occupauerit, Deo, ſole, aquis, terrâ cum Hebræo militantibus.

Bellum Hierichuntinum.

CAPVT II.

QVis non crederet extincto Moyse cessasse vel fortunam, vel virtutem Hebræorum? Res tamen secus accidit suffecto in locum Moysis Iosue, qui seu plenus seu armatus Deo, terrore potiùs quàm bello populi hostes profligauit. Et ne dubites defuisse cœleste auxilium, stetisse pro illo sydera, solem & lunam, fabula est, nisi narraret historia. Hoc ergo duce, vel potiùs Deo, tentata est primùm vrbs Hierico trans Iordanem. Vrbs Palmarum dicta hæc Ciuitas, vel quòd in ea plurimæ Palmæ, vel quòd instar Palmę cæteras inter Vrbes caput erexerat. Præmissi exploratores & clanculum ciuitatem ingressi, non latuere tamen incolas loci aut Regem ipsum. Huius imperio factus erat in exploratores impetus, nisi dum quærebantur ad necem, Rahab meretrix, quæ hospitio acceperat, stipulá lini opertos in solario domus suæ subduxisset oculis satellitum. His per vada Iordanis circumcursantibus, vt duos viros comprehenderent, interim de fenestra appenso fune coccineo dimittuntur incolumes. Sic bona mulier, alie-

nam seruando, propriæ saluti elaborat. Nam in tanti gratiam beneficii à futuro Vrbis excidio Rahab cum tota familia excipitur, ideo iunctæ dextræ, & iureiurando pacta fides. Accepit ab exploratoribus Iosue venturam facilè in suas manus Vrbem, quam formido iam inuaserat. Monuit insuper Deus vt Religione potiùs quàm armis & non tam militum, quàm sacerdotum vteretur officiis, quippe horum clangentibus buccinis, illorum suspenso arcu funditus ruitura erat vrbs Hierico. Itaque ex præcepto Dei portatur Arca à sacerdotibus & vltra Iordanem sicco vestigio transmittitur, &, ô rem miraculi plenam! iussus est populus tranare flumen per arentem alueum, deficientibus aquis quando maximè abundauerant (si quidem tunc primo messis tempore Iordanis ripas suas vel excesserat vel impleuerat) vt Rubri maris transitum Iordanis transitus æquaret miraculo. In cumulum reuolutæ superiores aquæ ne descenderent, defluentibus in mare mortuum inferioribus, vt sic populo tam liceret calcare flumina, quàm iniqua montium superare. Tanti huius prodigii sicut olim laborare fides poterat, ita & aboleri memoria. Quare duodecim ex medio flumine durissimi extracti lapides per duodecim ex singulis tribubus viros, totidem ab Iosue immissi in alueum, vt nec intra nec extra deesset monumentum siccati à Deo Iordanis.

Hoc prodigio conſternatis gentibus finitimis patuit facilè via ad expugnationem vrbis Hierico, vnde nullus egredi, nullus ingredi auderet, nec tam munimenta belli quàm timor Hebręi populi portas occluſerat. Ante obſidionem primæ huius trans Iordanem vrbis, renouata circumciſio, celebratum Paſcha, & manna deinceps abolitum & cum frugibus terræ mutatum, miſſus Angelus in ſpecie viri & quidem euaginato gladio, vt tam ibi Deum propitium ſperaret Ioſue, quàm haberet pręſentem. Et quidem promiſſum Dei auxilium, & loci ſanctitas declarata, cum ſoluere calceamenta de pedibus iuſſus eſt Ioſue. His quaſi pręambulis ſignis ſubſequente Arcam Victoriâ capta eſt ingens Ciuitas, nullo, ô prodigium! quaſſante muros ariete, nullo in hoſtes intento gladio aut directo arcu. Ad ſeptimum buccinarum clangorem (quippe ſeptem dies circumcrepuerant tubis ſacerdotes ex præcepto Dei.) Tandem vociferante exercitu corruunt muri Hierico dato in Vrbem aditu, quacumque ſe collocarant armatę acies. Quantâ cæde bacchatum ſit in capta Vrbe, vix credi poſſit. Nam cum Rege populus cecidit, cum viris fœminę, nec ipſi cum ſenibus excepti infantes: boues, aſini, oues, & cętera huiuſmodi animalia poſt occiſos homines, non permiſſa ſunt viuere. Vni Rahab ex fœdere, totique familiæ parcitum

est, cunctaque illius supellex erepta Vrbis incendio. Consecrata demum Deo & loco anathematis reposita aurum, argentumque, vasa item ex ære vel ferro, vt ex his crescente ærario Dei, victoris populi ad meliora Deo auspice sese virtus extenderet. Talibus Iosue primitiis perpetuum victoriæ cursum sibi promeruit.

Bellum aduersus vrbem Hai.

CAPVT III.

Ex cap. 7. & 8. Iosue.

VIcerat Hebræus in vrbe Hierico reliquas trans Iordanem Vrbes & Gentes accolas, nisi currentem victoriam repente tardasset Hai paruum quidem oppidum ac fere vicus ignobilis, hôc tamen non inglorius, quòd militem vincendi peritum in fugam auerterit. Numquam securè negligitur hostis. Qui vrbem explorauerant, in tam paucos hostes per tria virorum millia rem expediri facilè posse iactauerant, sed nec totus populus sustinuisset paucorum impetum, pro quibus iam pugnabat Deus. Audit Iosue triginta sex suorum cædem & reliquæ multitudinis fugam, stupet primùm, deinde deplorat supplex ac pronus coram Arca Domini. Discit ab oraculo quamdiu furtum anathematis maneat inultum in plebe, tamdiu in peccati reos prçualiturum

hostem. Igitur sacrilegii non segnis fit inquisitio, itur per tribus, familias, domos, donec sorte deprehensus est fur publicæ saluti infestus. Achan miles ex Tribu Iuda confessus culpam, raptum scilicet ex manubiis Hierico pallium coccineum, regulamque auream & ducentos argenti siclos, mox lapidatus in valle Achor cum tota familia perit, simul igni traditur supellex cuncta, præsertim tentorium, in quo furtum anathematis suppressum fuerat. Hinc acervus lapidum, & hactenus vallis Achor dicta, eò quòd exclamasset Iosue: *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus.* Sic expiatis castris bene ominandum erat in posterum. Prædicitur à Deo subuersio vrbis Hai & præscribitur forma pugnandi, vt vel ex hoc intelligas diuinum esse aliquid etiam in ipsis insidiis. Nam dum Iosue composito exercitu Vrbem inuadit, & Rege egresso in pugnam metum simulat & fugam, longiùs sic hostem ab Vrbe distrahit, ita vt relicta à tergo in insidiis quinque hominum millia vacuam Vrbem occupent & inflamment. Iosue procul conspecto incensæ Vrbis fumo finítâ fugâ conuersus in Regem cum totis copiis persequitur, accurunt insuper qui iam Vrbem ceperant. Sic, ô feliciter additum virtuti dolum! vtrinque cæditur hostis quasi medius, hinc qui fugerant, insequentibus, illinc qui ex insidiis assurrexerant, adiuuantibus. Vnus ex tota multi-

tudine superstes Rex agitur in crucem & sub aceruo lapidum deponitur cadauer, vt finitimæ gentes horrerent populum Dei qui non modò Reges bello vinceret, sed etiam in patibulo quasi vilia capita suspenderet. Pro capta & incensa Vrbe agit Dux Iosue gratias Deo, ædificato altari & cæsis victimis; nec enim potitus prædâ miles ex iussu Dei, partem prædæ ad sacrificia negare poterat, nisi ingratus.

Bellum Gabaonicum.

CAPVT IV.

Exo. 9. ET iam tantus erat populus Dei, vt parcere posset subiectis & sibi à victoria temperare. Hoc experti Gabaonitæ, licèt per fraudem, periculum imminens à ceruicibus suis depulerunt. Istos, auditis quæ fortiter gesserat Hebræus, tantus pauor inuadit, vt redimere vitam seruitute malint, & fraude tandem extorquent, quod vix iure impetrassent. Simulant se longiùs venisse, qui prope aderant & sic omnia suis aptant mendaciis, vt post ostensos veteres saccos, vtres scissos & solutos, detritas vestes & calceamenta pictaciis consuta, panes demum durissimos de prolixo itinere nihil dubitauerint Hebræi. His indiciis extraneos professi pacem postulant & fœdus percutiunt.

In teſtem iurati fœderis comedit populus Gabaonitarum cibaria. Sed viæ poſt triduum audiit Ioſue conterminos eſſe qui peregrini crediti fuerant, & quidem de illorum numero, quorum capita Deus proſcripſerat. Quid faciat Ioſue? periurus occidat mendaces, an reſeruet deuotos morti homines? Placuit, ne murmuret vulgus, vitam dare pactam iuramento, ne Diuini præcepti Religionem periurio violent, & peius ſit occidiſſe, quibus datum erat viuere, quàm reſeruaſſe qui debuerant mori. Itaque permiſſi ſunt viuere, ſed ita vt deinceps non viuerent ſui, & poſteri ſeruirent Hebræis tum ad ligna cædenda, tum ad aquas comportandas in Domum Dei. Sic mulctatum eſt ſeruitute mendacium, ſic ſervata Religio iuramenti, mũtatâ in ignominiam pœnâ capitis. Et tandem Ciuitas Gabaon imminenti ruinæ vel per fraudem euaſit. Tanti viſum eſt Hebræos habere fœderatos, & non experiri victores. Sed quid profuiſſet non habere hoſtes, niſi etiam experta eſſet verè Ex c.10
amicos. Nec defuit occaſio. Quinque Amorrhæorum Reges, præſertim Adoniſedech Rex Hieruſalem coniurati Gabaonem obſident. Rogatus Ioſue non diſtulit auxilium vbi mâximè neceſſarium vidit. Adeſt igitur repente nec opinantibus cum toto exercitu, & ita noctem ad occultum progreſſum accommodat, vt tam cito viciſſe hoſtes quàm veniſſe videretur, tam ſubito Amorrhæos con-

turbat aduentu, vt de cœlis non de Galgalis irruiſſe attoniti cogitarent. Hinc tantus terror, vt ſolum fugæ reſtaret præſidium, & perſequi fugientes non tam laboraret Hebræus quàm comprehenſos gladiis perimere. Tanto cladium numero nec manus ſufficiebant, nec dies iam inclinatus ad veſperam. Quis crederet in hoc rerum articulo cœlum ipſum ac ſydera quaſi commilitones pugnaſſe cum Ioſue? Cœlum primò lapidibus pluit, plures lapidati de cœlo quàm cæſi gladiis inuenti ſunt. Sol item & Luna reſtitere in medio curſu, & ille quaſi neſciret occaſum, tamdiu lucem protulit, donec in tenebras compulſi quinque Reges, certamini finem dedere. Nunquam productior dies illuxit orbi; nec clarior Hebræis victoria contigit. Huius nequando puderet victorem, eam trucidatis quinque Regibus conſummauit. Suo quiſque ſuſpenſus in ſtipite vitam finiit, vt omnes pœnâ pares forent, ſicut in Hebræos coniuratione concordes. Ad veſperam patibulis depoſiti ſunt & in ſpeluncam vbi latuerant proiecti, clauſique ibidem immanibus ſaxis, vt nulla eorum apud poſteros reliqua eſſet memoria. Liberatâ Gabaone & neci datis quinque Regibus, quodam quaſi æſtu & torrente victoriæ ſecutæ ſunt. Ciuitates, tum vbi illi regnaverant, tum conterminæ aliæ. Vno quaſi impetu proſtratæ Maceda, Lebna; Lachis, Eglon, Hebro, Dabir, tota

demum tum campeſtris tum montana Regio percuſſa gladio, deleta igni, in ditionem populi venit. Nulla verò victis rebellandi ſpes relicta eſt, quia neminem viuere paſſus, omnem ætatem, ſexum, fortunam gladio confudit. Viſum eſt Deo & neceſſe fuit nouam hanc Coloniam non priùs his terris inſiſtere quàm veteres coloni ad vnum vſque perirent, ſicut ad locandam felicem arborem priùs è ſolo radicitus eruitur infœcunda.

Bellum cum Chananæis, Amorrhæis, Ethæis, Phereſæis, Iebuſæis, &c.

CAPVT V.

NEſcio quâ deſperatione concitatis animis, iterum bella, iterum hoſtes, ne forte ſitu & otio flacceſceret victor exercitus, vel vt intelligeret non tam expectandam à Deo, quàm proprio labore quærendam victoriam. Credo, in vltionem prioris ignominiæ viginti quatuor Reges armantur, vt quinque Regum dedecus expient & abſtergant. Dux & quaſi fax, huius belli Iabin Rex Azor viginti tres alios cogit in pugnam ad aquas Meron. Hinc Iobab Regem Madon, illinc Regem Sameron, Regem Acſaph & aliquot ad aquilonem principantes. Chananæus inſu- *Ex c. 10 Ioſue.*

per , Amorrhæus, Ethæus, Pherefæus, Iebufæus & Euæus fuppetias ferunt. Igitur globus populorum , equorum, curruum tantus, vt vel ipfa multitudo fe fuperiorem fore promitteret. Sed ficut numerum non timet lupus , ita nec Iofue promifcuam hoftium turbam exhorret confirmatus à Deo , quin fperat ipfam fibi obftare poffe multitudinem & propriis viribus ruituram : ficut videmus arbores ipsâ fructuum copiâ frangi & ad terram profterni. Vix primo certamine tentati hoftes, mox cæfi omnes vel fufi fugatique. Nec diu fugientibus adeo profuit fuga, vt tandem non venerint in manus victoris, vi captis vrbibus, quò male tuti confugerant. Primus cum fua Ciuitate Rex Azor difperiit, vt fic turbo ifte & feminarium belli ante focios occumberet. Sublato Rege Azor & flammis aboletâ Vrbe, cæteros Reges & Vrbes quibus eminebat , vinci non puduit. Tota deinceps Regna fe tradunt cum populis , quando impune nullus obfifteret. Omnes demum ferro & igni populatus Iofue, ne vnum quidem relinquit ex hoftibus, tum ut gentem inimicam Deo funditus exfcindat, tum ne quis à tergo inftet vltra tendentibus. Quin etiam de ftirpe Enacim id eft de Gigantibus & de illorum Vrbibus victoriam adornare placitum eft , vt quorum erant plufquam humana corpora, & pares, vt videbatur cum Deo vires, etiam ab hominibus fe vinci poffe erubefcerent.

Diuisio Tribuum per Vrbes Bello captas.

CAPVT VI.

ET hic tandem finis bellorum Duce Iosue, post deuictos eos etiam quos vincendi nulla propè spes fuerat. Datur interim pax & otium victorique vbique populo, totâ quàm latissime Regione vel subactâ gladio, vel sub tributo seruiente. Cæsis tot hostium millibus deerant Ciuitatibus, vicis, ac villis incolæ. Missæ igitur in nouam Coloniam nouem Tribus cum dimidia Manasse (quippe iam vltra Iordanem Tribus Ruben cum Tribu Gad & altera dimidia Manasse, concedente ipso Moyse sedes fixerant) ita singulis tribubus attributæ sunt certæ Vrbes & Oppida, vt ne diutius solitudine horreret tam vasta Regio, & vt totus terræ à Deo datæ tractus divideretur ex æquo. Citra iniuriam (ita Deus præscripserat) in partem diuisæ terræ non venit Tribus Leui, cui ipsa Dei portio iam obuenerat, id est decimæ, primitiæ, oblationes, libationes ex Religione Deo soluendæ. Assignatæ tamen Leuitis Vrbes aliquot quas incolerent, & suburbana, in quibus eorum pecora pascerentur. Item destinatæ Ciuitates refugii, vbi homi-

Ex c. 13. Iosue.

cidis ex casu tutos esse liceret. His demum quâ potuit æquitate distributis omnibus moritur Iosue, cuius vita clara victoriis, cujus gesta insignia miraculis, præstantissimum populi Ducem fuisse confirmant.

Bellum Chananæum secundum.

CAPVT VII.

Ex c. 1. Indic.

POst diuisas sortitione Tribus, & in suas quamque sedes profectam, non deinceps totius populi bella, sed singularum Tribuum expeditiones quædam fuerunt, tum vt fines suos producerent, tum vt hostes quibus pepercerat Iosue, debellarent. Gratis & de industria relicti sunt Chananæus, Pheresæus, & alii multi, vt sine hoste omnino non marcesceret virtus Hebræa, & nunc in huius, nunc in alterius expugnatione quasi ad quandam cotem se se illa exacueret. Igitur aduersus Chananęum consociatæ Tribus Iudæ & Simeonis, arma capiunt, oppidum Bezech expugnant, & decem millia virorum obtruncant, & nisi Rex aufugisset, venerat cædes ad cumulum. Itaque dum fugiens comprehensus est Adonibezech tota in illo hostium moles opprimitur. Capto Regi non continuo vita eripitur, sed quasi in mulctam suorum scelerum vt confes-

fus eſt, præciduntur ſumma manuum ac pedum. Hac pœnâ iuſtè punita eſt ſeptuaginta Regum iniuria, quos truculentus Rex amputatis ſimiliter manibus pedibuſque ad Triumphum ſeruauerat; & vt ſæuitiam contumeliâ obrueret, ſub menſa veluti canes ad colligendas reliquias ſubſternebat. Sic membra truncatus & per partes cæſus, tandem in Hieruſalem expugnata atque incenſa totus occiditur. Debellato Chananæo, tum qui montes, tum qui campos inſederat, addito etiam ſicut ad pugnam, ita & ad victoriam Phereſæo, tota verſus meridiem Regio Tribui Simeonis & Iudæ ſeruiebat. Percuſſi in Hebron olim Chariatharbe tres Gigantes, Seſai, Haiman & Tholmai, cæterorum periculo addidere terrorem. Captę Vrbes Gaza, Aſcalon, Accaron, ac demum per montes volitante victoriâ, tota in Vallibus belli ſors conſiſtebat. Hîc tam terribilis erat falcatorum curruum vſus, vt inuicto populo metum tamen injiceret. His tam inſignibus exemplis tantùm abeſt vt cæterę Tribus animos ceperint, quin ſegniores factæ vel promiſcuè habitare cum Chananæis aut Amorrhæis, etiam connubia iungere contra fas Dei, vel tributarios tantùm habere, quàm delere funditus maluerint. Sic auaritia vicit obedientiam, & quos Deus occidi iuſſerat permiſſi ſunt viuere, vt illi deinde vincerent à quibus vitam acceperant. Vnica Tribus Ioſeph æmulatione ardens

Vrbem Bethel (quæ prius Luzor) ditioni suæ adjicit. Nec hic dolus virtuti defuit aut nocuit. Viam & aditum in Vrbem obsessam qui patefecit, aliorum cæde vitam suam redemit.

Bellum Syriacum Iudice Othoniele.

CAPVT VIII.

Ex cap. 3. Iudic.

POpulus Hebræus beatus ac potens & numquam, ab hostibus suis vincendus videbatur, nisi priùs ipse victus peccandi libidine in eorum se potestatem abjecisset, quorum sacrilegos cultus susceperat. Quos priùs auaritiâ amicos contubernales, demum consanguineos fecerat nefandis nuptiis, ex ipsis deinde superstitio veri Dei cultum excussit atque memoriam. Quam fœdum dictu, vt qui Deo cœli ritè litauerant, posteà Baalim & Astaroth Deorum monstris supplicarent! Tantam impietatem iratus Deus seruitute vlciscitur; dignâ quidem scelere pœnâ, quippe octo per annos seruiunt Regi Mesopotamiæ Chusan Rasathaim, quos obsequij diuini pertæsum fuerat, vt experirentur quanto dispendio sortem mutassent seruire coacti qui ante regnabant. Subiit populum facti pœnitentia, quâ tandem plus offensum Deum placauit, quàm priùs sacrilegio offenderat. Flectitur itaque sup-

plicum votis & lachrymis, ipsis Othonielem mittit libertatis vindicem & vt sic dicam *saluatorem*. Hic repente coacto exercitu Syriæ Regem vno velut incautum certamine opprimit, populo libertatem, tetris pacem & securitatem in quadraginta annos restituit. Ille ad hanc victoriam jam quasi proluserat, vi captâ Cariath-Sepher id est Ciuitate litterarum. Victor Othoniel, Iudex liberati populi constituitur à Deo, cum namque decebat in illos exercere Iudicia quos sibi iure belli mancipaverat.

Bellum Moabiticum secundum, Iudice Aod.

CAPVT IX.

TAnto sibi dato Iudice non peccauere Hebræi, quasi pædagogum reueriti; quo defuncto rediit peccandi licentia, creuit superstitio, creuit & indignatio Dei. Hinc noua seruitus, & tributum sub Eglon Moabitarum Rege. Huic, quia non audebat, in populum inuictum audaciam facit Deus & adhuc dubitanti sociat hinc Ammonitas, hinc gentem Amalech inimicam Hebræis. Hoc auctus presidio & diuinâ spe plenus Vrbem Hierico seu Palmarum id est totum illum tractum (nec enim Vrbs diruta à Iosue reposita adhuc erat) per

Ex eod. c. 3.

vim aufert, cæsis aliquot Hebræorum millibus, cæteris consternatis. Deinceps in decem & octo annos victori Regi seruit populus & tributum pendit, donec missus Aod filius Gera non tam tributi se onere exoluit quàm Regis trucidandi consilium cepit. Ita illi persuaserat Deus, vt vnius nec totius populi salus constaret. Ad expediendam Regis cædem mirum est quo fato & cædentis ambidextra manus, & cæsi corporis crassities, & gladij ancipitis palmaris breuitas conspirauerint. Igitur Regem adit Aod & in aurem se loqui velle simulans, non silentium modo, sed & solitudinem impetrat: remotis arbitris assurgenti Eglon sicam tam feliciter infigit Aod, vt sequente capulo ferrum in vulnere, fœdo alui profluuio fœdiorem efflauerit animam. Parùm felix visa fuisset illata nex Regi, nisi impunè & citra periculnm occidentis fuisset Rex cæsus. Itaque relicto in percusso ventre gladiò quem adeps obstrinxerat, ità fugam suam adornat vt claususis cœnaculi ostiis quasi nihil manu egisset, abierit. Mox cognitâ à seruis Regis cæde, securus in Seizath venit Aod, luctus, terrorque apud Moabitas, apud Hebræos gaudium fiduciaque inualuit. Tunc hortante Aod; *Sequimini me, nostri sunt Moabitæ*, decem millia circiter gladio occumbunt, & occupatis diligentissime vadis Iordanis quæ transmittunt in Moab, ne unus quidem fugâ elabitur. Quis mirabitur tanto Duce

partum hunc Triumphum, qui periculo vitæ suę, populi salutem expediit? Quis indignabitur Regi Eglon clanculum paratam necem? hæc pœna fuit pro Idolis quæ in Galgalis adoranda posuerat. Quis potuit ictum percussor frustrari, cuius manum etiam sinistram direxerat Deus? Quis dolum in accincto ad dextrum femur gladio arguat? omnia vindicanda Dei iniuria sancta esse iubebat.

Bellum Philistaum primum sub Sangare.

CAPVT X.

VNius diei certamen octoginta annorum pacem peperit. Tumultuatum quidem interim apud Philistæos, & tentatum aliquod bellum, at sexcenti ex Philistim viri percussi à Sangare filio Anath cæteros timere Hebræum docuerunt. Vomere, vel vt alij volunt, stiuâ aratri seu stimulo boum confecta est strages, vt intelligeret hostis rusticanos etiam Hebræorum, militiam nosse, & tam ipsam domari posse stimulis quàm boves ipsos. Talibus hastis seu lanceis tertius hic Iudex insignior fuit, quàm alij fortibus armis, non virtute bellicâ formidandi. *Ex cap. 3. Iudic.*

Bellum Chananaum tertium Iudice Debbora.

CAPVT XI.

Ex cap. 4. Indic. SEmel & iterum victi ab Hebræis Chananæi, tertio & obstinatius in suam perniciem bellum mouent, hostium numero & quasi mole præcipuum, si comparare placet cum prioribus, admirabile quoque & stupendum euentu; quippe non viro Duce, sed fœminâ inchoatum, per fœminam insuper fœliciter confectum est : quasi indigna esset tam sępe rebellis natio vt à viris sicut antea vinceretur. Causa belli hujus, oppressio populi per viginti annos Iabia Regi Chanaan servientis, Deo Hebræorum sacrilegia pœnâ consimili persequente. Sed sicut amor superstitionis miseros fecerat, ita sceleris pœnitentia liberos abire jussit. Quâ fortitudine valeret Chananæus, hinc satis apparet, quod nongentos currus falcatos haberet, infinitum prope exercitum, Ducem maximum Sisaram : quâ felicitate deuictus sit, incredibile dictu est; quippe vel solus terror Deo desuper fulgure, grandine, tonitruis militante profligavit, quos tanti erat ferro attingere. Caput admirationis, Dux fœmina, quæ plena Deo nunc vatis oracula responde-

bat, nunc ſub palma iudicia exercebat in populum. Barach filius Abinoem comes (nec enim hic ſolus exire in aciem audet) vt præcipua Chananæi expugnatio res eſſet fœminarum. Audivit Siſara Barach Debboræque aſcenſum in montem Thabor cum decem millibus pugnatorum, quæ peſſundari facile credidit per nongentos currus, vel obrui numeroſo exercitu de Aroſeth gentium. Sed vanum fidei fefellit ſpes ſua. Teſtis torrens Ciſon vbi hoſtes mutuâ cæde caderent, currus terrefacti colliderentur. ipſe Siſara curru deſiliens fugâ perſequentem Barach peruerteret. Quid tantùm profuit fuga quem fata vbique expectabant. Tandem in tentorium Iahelis conjugis Aber Cinæi anhelans venit, & apud mulierem cum Rege fœderatam, quid inſidias timeat? quin lacte pro aqua quam oppidò ſitiens petierat accepto, amica & tuta ſperauit omnia. Sed ô formidoloſum fœminæ animum, illa opertum pallio hoſpitem, vbi ſoporatum videt, tempora clauo transforat, in terramque affligit, vt ſic ſoporem cum morte coniugeret Siſara. Tandem Iahelis clauo infixus terræ finem Chananæo bello fecit, & tantam Ducis cædem ac dedecus totius Regni Iabin ruina ſecuta eſt. Hoc ſummum Dei beneficium celebravit Debbora cantico, triumphum verè imputans Deo, eo quod fœminæ viros viciſſent.

Bellum Madianiticum secundum sub Gedeone.

CAPVT XII.

Ex c. 6. Iudic. OMnis mox Regio quæ modo Palæstina audit, quadraginta annos pacem habuit. Quis enim post Chananæum tertiò debellatum auderet? Ausus est tamen Madian, & ne debilior, qùia solus, insurgeret, iunxit se illi Amalech & cæteræ Orientis gentes. Sic sociatis viribus hostium, crevere mala oppressi populi, ita vt in antra & concaua montium, velut in domos refugerent alij, ferarum quàm hominum similiores, alij altissima conscenderent & situ munitissima loca, vt ibi nihil quàm ab irato cœlo metuerent. Interim vacuam Regionem suis colonis, hostes cum gregibus suis, ô dura sors! fixis tentoriis inhabitant: sata omnia vix in herbis pubentia populatur innumera hominum & camelorum quasi locustarum cohors. Ita nihil reliqui erat ad messem, ad pabulum abactis procul gregibus iumentisque Hebræorum. Quanta peccantis populi scelera quæ tantis Deus iussit expiari calamitatibus! Quid deerat miseris; nisi vt omnino perirent? Et perierant etiam in patria iam non sua, nisi misso Prophetâ, deinde Angelo per

Gedeonem, promiſiſſet Deus proſpera omnia ſupplicanti Hebræo, ne vltra conceſſæ illi à Deo terræ inquilinus fieret hoſtis barbarus. Itaque in Ducem eligitur Gedeon ſeu Hierobaal (hoc dictus eſt nomine ab deſtructa ara Baal, lucoque ſucciſo.) Dubitans Gedeon confirmandus fuit à Deo ſibi per Angelum in oblato ſacrificio loquente. Duplici inſuper opus fuit prodigio, primum quidem oſtenditur petenti ſolum vellus roſcidum in area, terra circumquaque arida & expreſſi velleris rore concha impleta, deinde vellus ſiccum apparuit, totâ interim terrâ rore mirabili ſuperfuſâ. Ex his ſignis, diverſis licet, in vnam ſpem concurrentibus bene auſpicatur Gedeon & ſe à Deo datum Ducem intelligit. Sed quis crederet? magno delectu facto ex domo Abiezer, ex Tribubus Manaſſe, Aſer, Zabulon & Nephtalim prohibetur multum exercitum educere. *Multus tecum eſt populus* (inquit Deus) *non numero vinces, ſed paucorum fortitudine*, vt intelligeret Gedeon, vel totam fore Dei pugnantis victoriam, vel certe etiam in paucis vincere poſſe qui armatus eſt Deo. Igitur ex coacto exercitu dimiſſa in ſuas domos viginti duo millia virorum: & adhuc viſus eſt Deo populus multus, cum decem millia tantum reliqua eſſent, donec in tercentum bellatores tot millia hominum contracta ſunt: artem & viam docuerat Deus Gedeonem, quâ imbecilles ſegregaret à bella-

toribus. Vniuersos ad flumen deductos quò sitim extinguerent ex ipso haustu aquæ facilè probauit; vt qui cursim manu lympham in os projicerent & quasi more canum linguâ lamberent, retinerentur ad prælium, qui curuato poplite vel toto corpore procumberent tanquam genus inutile armis, amandarentur. Ita sobria mens viros probat & milites facit. Trecentorum Dux Gedeon (nam reliquum vulgus in sua tabernacula abierat) tripartito exercitu Madianitas ex improuiso adoritur. Castra primùm dum comite puero Phara tacitus explorat, audit somnium Madianitæ & ex re inani solidam spem arripit & labantem animum confirmat. Viderat vnus excubitorum Madian, subcinericium ex hordeo panem volui per castra, & illius quasi fulminis lapsu æquatum solo tabernaculum: *Non est hoc aliud* (inquit socius) *nisi gladius Gedeonis.* Hoc audito quid non tentet intrepidus Gedeon? Hunc trecenti in castra hostium secuti dextrâ buccinam, læuâ inclusam gestant in vacua lagena lampadem, & ô nouum bellandi ingenium! vix cum sociis tuba personuit Gedeon & complosis lagenas frangendo vbi terribiliter conclamauit miles; *Gladius Domini & Gedeonis*, mox turbata hostium castra, fugere omnes in diuersa vlulantes, & sic trepidatio pro victoria fuit. Laborasset victor Hebræus in tot millibus cædendis, nisi se se ipsi mutuâ cæde truncassent.

truncaſſent. Quin & fugientes ſiſtere, aut perſequi cum non ſufficiunt trecenti, vocatâ in auxilium Tribu Ephraïm ad occupandum Iordanem, apprehenſi ſunt Oreb & Zeb militiæ principes, quorum præciſa capita ad Gedeonem, vt certa victoriæ trophæa portantur. Deerat ad cumulum triumphi, vt Reges quoque Madian Zebee & Salmana in Gedeonis manus ſubiecti venirent. Hos in ipſo ęſtu fugę comprehenſos manu ſuâ obtruncat Gedeon, vbi audiuit ab iſtis fratres ſuos occiſos. *Ideo* (inquit inſultans) *viuit Dominus, quia ſi ſeruaſſetis fratres meos, non vos occiderem.* Hanc necem primogenito Iether mandauerat, ſed cum timuiſſet puer in tantos viros ferro inſurgere, toto robore patris opus fuit. Tandem hoc Duce domitus iacuit Madian, nec poſthac auſus eſt rebellare quadraginta annorum indultâ requie. Vir quidem hic magnæ, ſed calamitoſæ virtutis, qui ſeptuaginta filiorum pater ex multa Coniuge poſt mortem in vnico hærede ſuperuixit. Quippe liberos omnes ante diem, præter minimum natu Ioathan, dira mors abſumpſit, & ſic apparuit tantæ virtuti inuidiſſe fortunam. Hoc vno ſaltem beatus Gedeon, quòd placidâ ſenectute vitam finiit & bellicos labores longâ pace potuit obſignare. Magnus hic, qui Reges & innumerabiles exercitus debellauit, maior, qui delatum ſibi ac poſteris regnum ac dominationem reſpuit, ſolâ prædâ contentus, quæ Iſ-

maëlitis erepta fuerat. Prȩda hæc ex inauribus aureis ad pondus septingentorum siclorum, ex monilibus, vestibus purpureis Regum & torquibus aureis camelorum. Laudanda porrò fuit pietas Gedeonis, nisi profanam fecisset superstitio populi. Nam conflatum ex inauribus Ephod, id est vestem summi sacerdotis bene instituerat; sed illo posteà abusus est populus ad Idololatriam. Ideo quod Gedeonis gloriæ & saluti vertendum erat, in perniciem cessit domus amplissimæ.

Bellum Ammoniticum primum.

CAPVT XIII.

ITerum Hebræi posthabito diuino in Idolorum cultum defluunt, & vetera crimina nouis cumulant, at certè non inulta. Iterum Deus suos eorum prædæ ac seruitio tradit, quorum superstitionem amauerant, vt quos pacis commoda primùm per viginti tres annos sub Thola Iudice ac deinde per viginti duos sub Iaïr Galaadite à Dei Religione amouerant, belli posthac innumeræ clades, calamitatesque reuocarent. Itaque ab Ammonitis dirè diuque, id est per annos decem & octo vexatos pœnitere coëgit, & vastitas Patriæ & rerum afflictarum summa inopia. Ideo pene simulatam,

quam tot mala extorſerant pœnitentiam reſpuit Deus, ſed vbi proiectis Idolis ſeruire Deo velle profitentur, tandem negatum impetrant Dei miſerantis auxilium. Mox vnuſquiſque ſocios aduerſus hoſtem hortari, at ſine Duce quis audeat? Qui primus Ammonitas bello tentauerit, hic omnium voto Ductor decernitur. Et hic Iephte fuit, filiorum Galaad fortiſſimus, vt alter Ioſeph à fratribus pulſus & exheredatus, quia ex ſcorto ſeu adultera genitus, principatum inter fratres obtinet, nec aliâ mercede quàm principatu pro bene geſto in Ammonitas bello paciſcitur, iam tum in terra Thob latrocinantium & egenorum Princeps factus. Exordium belli à legatione ad Regem. Hic rogatus à Iephte pacem, nec à vaſtatione Galaad temperans, in locum pacis, bellum ſibi accerſit eò acerbius quò iuſtius. Votum pro victoria hoſtia promittitur, quidquid primùm reuertenti de prelio obuium venerit. Venit filia Iephte vnica, tympana quatiens choroſque ducens & poſt defletam in montibus virginitatem immolatur Deo. Sic voti reus pater pietatem exuit, vt religioni malè ſeruiat. Fortè conſecrata eſt Deo puella, vt etiam non occiſo corpore, quaſi moreretur abſtracta à nuptiis nunquam genitura mortales. Inde mos Hebræorum, vt quot annis per dies quatuor defleatur filia Iephte, cui virginitas inuſitata pro morte fuit.

Ex c. 11.

Bellum Philistæum secundum sub Samsone.

CAPVT XIV.

Ex c. 13. vsque ad 16. Iudic.

DOmiti primùm Sangare Duce Philistæi, iterum in Hebræos quasi secundum faciunt impetum fortiorem quidem, sed non feliciorem. Illi victores tum duro seruitutis iugo populum opprimunt, vt per quadraginta annos solis lachrymis liceat tantum dolorem lenire. Certè digna erat noua populi impietas hac longâ seruitute mulctari, at dignæ quoque illius lachrymæ, quas ipse Deus abstergeret, dato aduersùs Philistæos Duce ac vindice potentissimo. Samson hic fuit sterilis matris partus, vt victoriam promitteret victa ipsa in eius exordio natura. Nazaræus fit, id est Deo consecratus ab infantia, vinum & siceram bibere prohibetur & comam tondere, vt totus Deo sacer diuinam fortitudinem hauriat, profano cibo exhaustus & quasi exsuccus. Quantum huius viri decus, cuius natalem parentibus pronunciat Angelus, & fugiens in flamma holocausti placitum Deo sacrificium confirmat? Crescit puer, sed in exitium Philistinorum, & in hos rebellandi non tam illi suberant causæ, quin quærenda fuit honesta occasio. Hoc fine accepta

in vxorem mulier Philiſtæa inuitis parentibus, & obſtante lege, Deo tamen interiùs afflante. Oritur primùm rixa in conuiuio coniugali, mox belli fit iuſta cauſa. Proponit inter epulas Samſon problema, quod niſi extricant conuiuæ Philiſtæi intra ſeptem dies, triginta ſibi Sindones pendant & totidem tunicas. Problematis nodus hic erat : *De comedente exiuit cibus, & de forti dulcedo.* Cæſus in via leunculus, & in fruſta diuiſus, tum deinde inuentum in ore leonis examen apum, & fauus mellis, quem Samſon in via comederat cum inſcio Patre ænigmati locum fecerat. Quis tantas ambáges reſolueret, niſi Samſon ipſe ? Vxor per ſeptem dies illi blandita & rogitans arcanum mariti tam citò euulgat, quàm ſolerter extorſerat. Vbi audit Samſon conuiuas nodum ſoluiſſe cum dicerent, *Quid dulcius melle, & quid fortius Leone* ? agnoſcit locutam vxorem, indignatur, & non minùs quàm diuortio muliebrem perfidiam mulctat. Tum Aſcalonem deſcendit, & triginta Philiſtæis neci datis detractas veſtes in pretium ſoluti problematis tradit. Et hæc adhuc belli præludia, donec addita cędi hominum ſtrages camporum. Nam totas Philiſtinorum ſegetes, vineas & oliueta ſuccendit Samſon, & adhuc plus irâ ſæuiens, quàm igne, incendio iſti, ne vulgare ſit, artem & ingenium nocendi adhibet. Trecentas vulpes capit, alteram alteri per caudas fune religat, in medio-

que faces inflammat, quibus ipso discursu & in transuersum motu magis ardentibus cunctæ quoque in agris arsere fruges seu stantes in stipula, seu iam collectæ in cumulum. Tantæ stragis causa fuit data vxor Samsonis alteri viro ob diuortii moram. & iniuriam. Crediderant parentes repudiatam omnino; quæ ad tempus relicta fuerat. Non tulere patienter Philistæi, sed incendium Samsonis alio incendio vlciscuntur, & quasi obruunt. Mox vxorem Thannatæam cum Patre flammis absumunt, vti stragis acceptæ causas ac fomites. Et hinc noua bellandi occasio, tamque felici impetu percussi Philistæi, & tam multi ab vno, vt sura femori imposita stuperent singuli, ac deinceps non in Samsonem tantùm, sed in vniuersum populum coniurant Philistiim de vno, si possint, inter multos repetituri vindictam. Coacto exercitu castra metantur in terra Iuda, minantur perniciem, vastitatem intentant, nisi Samsonem sibi tradant reuinctum. Fortè tunc in spelunca Etham latebat, & ita ligandum se permisit duobus nouis funibus, tradique se passus est à Tribu Iuda in manus hostium, quò contribules à ruina belli eriperet, vt tamen vociferantibus Philistæis, sicut ad prædam canibus, mox resoluta sunt vincula, sicut ad ignem ligna in cineres abeunt. Ille liber & expeditus inuentâ mandibulâ asini, ô qualibus armis! mille Philistæos, quasi quoddam imbelle pe-

cus prosternit, cæteros in fugam pulsos eum timere docet, qui vel solus vincebat. Sitienti de pugna protinus de molari maxillæ scatet fons limpidus, qui sitim miraculo extinguat, vt ab eodem & victoriam & poculum victor hauriret. Debellatis tam sæpe Philistæis quid reliqui erat, quàm vt arte, & dolo comprehenderent, quem vi, ac manu non poterant? Bis terque conatos frustra, magis ac magis vinci puduit ab vno, & clarior apparuit fortitudo Samsonis, quem nec dolus ipse euinceret. Gazam Vrbem ingresso excubant Philistæi, vt manè exeuntem opprimant. At ille nocte concubiâ euigilans ambas portæ fores cum sera humeris, ô verè fortibus! transportat in vicinum montem. Deinde dum habet Samson in valle Soreth, iterum ad dolos intenta omnium studia, sed frustra omnes doli, nisi cum fœmina suas artes pactâ pecuniâ addidit. Hæc, (Dalilam dicunt) qua Samson vtebatur vt scorto, licèt illusa sæpius, tandem amatori suo illusit. Nunc septem neruis constrictus, nunc nouis funibus religatus, nunc septem capitis crines cum licio plexos clauo terræ affixus, cum omnia facilè vel rupisset vel extricasset, tandem capite raso, vt ipse confessus fuerat, amisit fortitudinem. Traditus deinde hostibus serò intellexit viros à viris interdum expugnari non posse, à fœminis posse, & omni virili robore fortiores esse blanditias ipsas muliebres,

præſertim ſi meretricium eſt lenocinium. Carceris tenebris damnato Samſoni eruunt oculos Philiſtæi, vt ſic exoculatum turpiùs derideant & magis impunè, tum inter epulas, tum inter ſacrificia Dei Dagon. Idem ludibrio eſt qui fuerat ante terrori. Sed non diu quidem, renatis quippe cappillis rediit priſtina fortitudo, vt detonſa potiùs videretur, quàm ſtirpitus exciſa. Igitur cum viri creuiſſet virtus creſcente comâ, iterum facilè triumphat de hoſtibus, quos centies vicerat. Sed ne poſthac veniat in manus hoſtium, maluit ſemel moriendo vincere, quàm vltra viuere, & timere ne vinceretur. Iuſſus eſt per iocum duas inter columnas ſtare, vt nunc huc nunc illuc impingeret, vtramque amplexus, vnam læuâ, alteram dextrâ tam fortiter concuſſit, vt ruinis lapſæ domus ſe, ſuoſque hoſtes oppreſſerit. Ita enim Deum rogauerat, *Moriatur anima mea cum Philiſtim.* Tria millia vtriuſque ſexus, qui de ſolario domus ludentem Samſonem ſpectatum venerant vna ruina domus conuoluit, vt verè de illo, qui in ipſa morte vincebat dictum fuerit *Multò plures interfecit moriens quàm viuus occiderat.* Hac morte vitam finiit Samſon, quam ſibi ipſe intulit iubente Deo, ne prolixiùs viueret in opprobrium Dei. Certè non ſanctiùs potuit mori, nec fortiùs, vt quem non niſi manus propria poſſet extinguere.

Anacephaleoſis

Anacephalæosis.

HActenus populus Hebræus ſibi concors totus fuit in edomandis exteris hoſtibus, & alieno imbutus ſanguine, ſuo ipſius voluit erubeſcere. Hactenus pulchra, egregia, ſancta, & vt verè dixerim, diuina bella geſſit aduerſus Reges populoſque innumeros. Sequuntur alia fœda, impia, vno verbo ciuilia, quibus conuerſo in ſua viſcera gladio per cruentas ſeditiones ſua ipſe membra lacerauit. Quàm turpe eſt dicere qui Chananæis, Syriacis, Moabiticis, Philiſtæis, Madianiticis bellis nomen ſuum celebrauerat, deinde Sichimitarum & Ephraimitarum ſeditionibus, & maioribus in dies flagitiis veterem gloriam cum ignominiæ labe mutaſſe. Pudet ſane hæc ciuilium certaminum probra intermiſcere iuſtiſſimis præliis: ſed iſta vt ſpero eò ſanctiora videri poterunt, quò alia fœdiora & magis turbida apparebunt. Vt apud Pictores fuſcis & ingratis coloribus permixtis pulchri egregiique reſplendent magis, ita apud Scriptores mixtura vitiorum virtutes conſpicuas facit & vultu meliores. Seditiones quæ ſequuntur omnes in vnum locum non in idem tempus contuli, vt quidquid ferè per trecentos annos ſub Iudicibus bene geſtum eſt, habeatur collectum, tum ſeorſim, quod interim peccatum fuit, vt quaſi viuidus color ex vmbra magis eluceat.

Seditio Tribus Ephriam in Gedeonem.

PRima fax & quasi turbo bellorum ciuilium æmulatio Tribus Ephraim aduersus Gedeonem, qui ex Tribu Manasse ortum duxerat. Memor illa, Ephraim prælatum Manasse, dum vtrique benediceret Iacob, indignata est vicisse Gedeonem, & cum illo in partem non venisse victoriæ. Orta ex tumore indignatio ad iurgia processit, quin etiam ad vim hostilem ventum erat, nisi hunc ciuilem motum mollibus verbis repressisset Gedeon, & illos vicisse diceret, qui ne quidem pugnauerant. *Quid tale facere potui* (inquit) *quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? in manus vestras tradidit Dominus Principes Madian.* Et hæc citra sanguinem dura contentio. At inclementiùs actum est cum viris Socoth & Phanuel, nam primores Socoth septuaginta per tribulos & spinas distractos comburi iussit ardentibus spinis. Turri verò Phanuel subuersâ, ciues loci gladio minuti sunt. Hac pœnâ pungente vindicanda fuit contumelia quâ punctus ac lacessitus fuerat Gedeon, iuste illis ereptâ vitâ, qui transeunti ac lasso militi negauerant cibos, & illud in fratres egerant, quod in hostes impunè agere potuerant.

Seditio Abimelech Regis Sichem.

DElatum ſibi à populo imperium reſpuerat Gedeon vt ſolus regnaret in Iſraël Deus. Abimelech ex concubina Gedeonis filius genere, eloquentiâ, fortitudine facilè Princeps, patris modeſtiam ambitione, imò pietatem crudelitate oppreſſit: ſeptuaginta fratribus, excepto minimo natu qui transfugerat, occidi iuſſis, ſolus dominari facilè potuit. Iuuit eloquentia temeritatem hominis. Vnâ oratione cunctos Sichimitas ad arma ſumenda compellit. Igitur conſtituitur Rex Abimelech, decreta inſuper & data ſeptuaginta pondo argenti de phano Baal. Inde conducti inopes multi ac vagi & rerum nouarum cupidi. Nec diu ſtetit tam malè parta dominatio. Tertio poſt anno regnum ipſe ſibi & vitam abſtulit, ne diutius viueret inuiſus ſuis & bello oppreſſus. Oderant illum Sichimitæ, etiam qui Regem fecerant: ô mobilem & fluxam hominum fidem! Septuaginta fratrum ſanguinem vlciſci parant, primùm quidem inſidiis appetunt, deinde vbi nil proſunt inſidiæ apertâ vi oppugnant. Aduolat in auxilium Gaal filius Obed cum fratribus, nec minùs quàm regnum in præmium huius auxilii præſumit animo, hac ſpe ſollicitat populum & palam dicit, *Vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, vt auferrem de medio Abimelech*

Exc. 9. Iudic.

Audiuit Zebul Præfectus Regis in Sichem, & prudens dissimulatâ irâ clam monitum vult Abimelech. Hæc erat epistola. *Surge nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro & primo mane oriente sole irrue super Ciuitatem:* Nihil cunctatus Rex surgit ipsâ nocte, & in quatuor locis collocato exercitu Gaal egressum in pugnam, conuertit in fugam, deinde turpiter ex Vrbe ejicit illum Zebul, tandem tam acri obsidione Vrbem oppugnat Abimelech, vt cæso omni populo sale captam Vrbem seminauerit, vt vel hac strage Tyrannum ageret. In arcem velut in aliquam naufragii tabulam confugerat globus ciuium, sed hoc quoque præsidium quod gladio non poteſt, igne ferus expugnat. Præciso arboris ramo humerisque imposito cuncti certatim socii ramalia ad inflammandam turrim exportant. Vox in furoris æstu hæc fuit ad milites: *quod me videtis facere, cito facite.* Tanto inarsit turris incendio vt fumo & igni mille homines, tum viri, tum fœminæ conflagrauerint. Sed quam ex turri Sichimorum laudem peperit illi virtus bellica, hanc totam in turri Thebæorum amittit. Nam progressus in oppidum Thebes Abimelech, quasi præceps rueret in interitum, cum iam portis incubat & obsidionem vrget, terrore nominis in arcem quæ media in Vrbe eminebat omnis fere populus, præsertim viri Principes, properanter se condunt,

Portam muniunt ac sepiunt inclusi homines. Ad portam igitur tota belli moles conuertitur, subjicitur ignis vt Regi viam faciat quam manus non inuenit. Et fecerat, nisi mulier desuper iniecto molæ fragmine caput Regis illisum fregisset. Hic ne suæ necis esset author fœmina, conficiendum se armigero suo tradit. *Percute me* (inquit) *ne dicatur quod à fœmina interfectus sum.* Haud dubium, peiùs illum occubuisse illatâ sibi aut imperatâ nece, quàm si totus à fœmina periisset. Sic vnius morte septuaginta fratrum expiata cædes, & iustè deuastari ab Abimelech Sichimitæ, vt quia Regem illum factione quadam fecerant, ab illo funditus perderentur. Ita illis exclamans de monte Garizim prædixerat Ioathan minimus natu Gedeonis, & ex fabula de arboribus veritatem insinuauerat. *Ierunt* (inquit) *ligna vt vngerent sibi Regem, respuit oblatum imperium oliua, ficus* quoque & *vitis*, quod nec ista vinum suum, nec aliæ duæ suam dulcedinem deserere vellent. Annuit solus Rhamnus, imò si non fasces sceptrumque deferant, minatur incendium. *Si non vultis me Regem egrediatur ignis de rhamno & deuoret cedros Libani. Videte ne rhamnus vobis sit Abimelech. & vos ille bello velut igne absumat.*

Seditio secunda Tribus Ephraim.

Ex c. 12. Iudic. ITerum populus Ephraim, qui antea Gedeonem, tum deinde Iephte victorem æmulatus prælio & iurgio adoritur. *Quare vadens ad pugnam* (inquiunt) *contra filios Ammon vocare nos noluisti? incendemus domum tuam.* Sed quia mendacio, belli causam prætexunt (vocauerat enim eos Iephte) iusto prælio fundit debellatque populus Galaad Duce Iephte. Et ne quis per vada Iordanis ad suos redeat incolumis, occupant flumen Galaaditæ ne quis impune transeat. Ad quadraginta duo miliia cæsorum Ephraimitarum peruenit numerus. O quantum ex parua scintilla incendium; & quanto sanguine restinguendum fuit!

Seditio Tribus Dan.

Ex c. 18. Iudic. IN arcto posita Tribus Dan, eo quod Amorrhæus fere cuncta occupauerat, sedes quærit vbi angustias locorum cum latifundiis commutet. Iurè hoc quidem & honestè, sed non erat inuitis extorquendum, quod precibus concedi poterat. Quinque ex fortissimis viris exploratores mittuntur de Esthaol & Saraa (vilia hæc erant oppida Tribus Dan) qui terram vberem latamque ad nouam coloniam deputent. Postquam, inuentam esse, quæ tantæ sufficiat multitudi-

ni renuntiatum est, sexcenti armis accincti procedunt, primùm iuxta Cariathiarim consident, qui locus dictus est ideo Castra Dan. Progressi ad montes Ephraim, domum Michæ (hic ex Tribu Ephraim oriundus montem colebat) Ephod & Teraphim id est sculptili aut conflatili Idolo spoliant, & sacerdotem illius Leuitem abducunt, *Veni* (inquiunt) *vt habeamus te sacerdotem & patrem.* Hunc Michas Idolo suo sacerdotem deuouerat, non contentus filio tunc sacrificulo. Sacrilegos multâ manu insecutus Michas, questusque his verbis, *Deos meos quæro & sacerdotem & omnia quæ habeo: & dicitis mihi; quid tibi est?* nihil tandem impetrat, quàm vt in spoliata domo tuto viuere liceat. Spoliis onusti sexcenti viri Vrbem Lais in Regione Rohob positam expugnant, & flammis delent, vt nouam excitent de nomine Dan. Facile ac pronum fuit populum securum & quiescentem opprimere, nullo præsertim ferente auxilium. Hic igitur noui coloni sedes fixere, postquam sublati de medio veteres. Et hoc tolerabile videri potuit, nisi Idolo Michæ abusi ad cultum, veri Dei religionem extinxisset.

Seditio secunda Tribus Ephraim.

Ex c. 12. Indic. ITerum populus Ephraim, qui antea Gedeonem, tum deinde Iephte victorem æmulatus prælio & iurgio adoritur. *Quare vadens ad pugnam* (inquiunt) *contra filios Ammon vocare nos noluisti? incendemus domum tuam.* Sed quia mendacio, belli causam prætexunt (vocauerat enim eos Iephte) iusto prælio fundit debellatque populus Galaad Duce Iephte. Et ne quis per vada Iordauis ad suos redeat incolumis, occupant flumen Galaaditæ ne quis impune transeat. Ad quadraginta duo miliia cæsorum Ephraimitarum peruenit numerus. O quantum ex parua scintilla incendium; & quanto sanguine restinguendum fuit!

Seditio Tribus Dan.

Ex c. 18. Indic. IN arcto posita Tribus Dan, eo quod Amorrhæus fere cuncta occupauerat, sedes quærit vbi angustias locorum cum latifundiis commutet. Iurè hoc quidem & honestè, sed non erat inuitis extorquendam, quod precibus concedi poterat. Quinque ex fortissimis viris exploratores mittuntur de Esthaol & Saraa (vilia hæc erant oppida Tribus Dan) qui terram vberem latamque ad nouam coloniam deputent. Postquam, inuentam esse, quæ tantæ sufficiat multitudi-

ni renuntiatum eſt, ſexcenti armis accincti procedunt, primùm iuxta Cariathiarim conſident, qui locus dictus eſt ideo Caſtra Dan. Progreſſi ad montes Ephraim, domum Michæ (hic ex Tribu Ephraim oriundus montem colebat) Ephod & Teraphim id eſt ſculptili aut conflatili Idolo ſpoliant, & ſacerdotem illius Leuitem abducunt, *Veni* (inquiunt) *vt habeamus te ſacerdotem & patrem.* Hunc Michas Idolo ſuo ſacerdotem deuouerat, non contentus filio tunc ſacrificulo. Sacrilegos multâ manu inſecutus Michas, queſtuſque his verbis, *Deos meos quæro & ſacerdotem & omnia quæ habeo: & dicitis mihi; quid tibi eſt?* nihil tandem impetrat, quàm vt in ſpoliata domo tuto viuere liceat. Spoliis onuſti ſexcenti viri Vrbem Lais in Regione Rohob poſitam expugnant, & flammis delent, vt nouam excitent de nomine Dan. Facile ac pronum fuit populum ſecurum & quieſcentem opprimere, nullo præſertim ferente auxilium. Hic igitur noui coloni ſedes fixere, poſtquam ſublati de medio veteres. Et hoc tolerabile videri potuit, niſi Idolo Michæ abuſi ad cultum, veri Dei religionem extinxiſſet.

Bellum Tribule aduersus Tribum Benjamin.

CAPVT XV.

Ex c. 10. & 20. BEllum hoc Tribule potiùs quàm ciuile dicere placuit : in hoc enim totæ vndecim Tribus in vnicam aceruatim & hostiliter arma corripiunt : antea vna aut altera Tribuum inter se quasi paria gladiatorum concurrerant. Causa huius belli, vltio infandi criminis, vnde certò victoriam præsumerent, qui hac laude certarent. Constuprata fuit vxor cuiusdam Leuitæ in Vrbe Gabar, tantâ adulterantium libidine vt ex stupro obierit, tanto dolore Coniugis, vt illusum vxoris corpus in duodecim frusta sectum in singulas Tribus diuiserit : vnâ mente, vno ore Tribui Benjamin indicitur bellum, nisi tradantur ad necem authores sceleris. Et quia non traduntur hinc & inde instruuntur acies. Pares prope pugnatorum vires, quadraginta millia vndecim Tribus, sola Benjamin viginti quinque millia ad arma coëgerat, par quoque animus, sed non par causa. Nam isti pessimis viris fauent, illi ius omne violatum vlciscuntur, Duce Iudâ (hunc constituerat Deus) & tam iusta causa præliandi, semel & iterum debellantur vndecim Tribus. Primo prælio

viginti duo millia filiorum Iſraël gladio cadunt, ſecundo decem & octo millia; tertio tandem ita feliciter pugnant, vt priorem ſuorum iacturam tota vniuerſæ Tribus Beniamin internecione reſarciant. Cæſa viginti quinque pugnatorum millia, ſexcentis omnino ſuperantibus quos gladio concita fuga ſubduxerat. Rem totam expediunt partim inſidiæ bene circa vrbem Gabaa collocatæ, partim ſimulata fuga vt à ciuitate hoſtes abſtraherent; partim ignis excitatus & fumo demonſtratus vt de inſidiis ſurgerent qui latuerant & totam gladiis Vrbem diſtringerent, ſic enim vrbs Haï capta, huius capiendæ exemplar fuit. Tanta Vrbium ſtrages vt ne viculus quidem flammis ſuperſit, tanta inſuper cædes, vt cunctæ fœminæ, ipſa quoque iumenta diſperierint. Cernere erat inter occiſos, viros tam pugnæ habiles, vt læuâ ſicut dextrâ non minus acriter pugnarent; tam peritos fundibularios vt certo ictu etiam capillum percuterent. Pœnituit maiores natu Iſraël vnam Tribum excidiſſe funditus ad paucorum expiandam libidinem. Viſum eſt reparari quæ adhuc in ſexcentis reliqua erat. Nec ſine coniugiis noua populi fœtura ſuppleri poterat. Deerant fœminæ, nec virgines ſuas nuptui dare patitur iuramentum (nam ante prælium de non ſupplenda gente iurauerant ſingulæ Tribus & nefas erat ex alienigenis vxores ducere.) Quid conſilii capiant in re tam

ardua ? quadringentæ reſeruantur Virgines ex deleta vrbe Iabes Galaad, quam, quia non miſerat ad commune prælium, tam dirâ clade puniri placuit. Reſtabant ducenti ſine vxoribus viri. Et his etiam per dolum, at citra ſanguinem prouiſum eſt. Nam dum filiæ Silo ad feſtum diem choros ducunt, ex improuiſo rapiuntur ad nuptias. Ite (dixerant ſeniores Iſraël) *& latitate in vineis ; & cum videritis filias Silo ad ducendos choros procedere, rapite ex eis ſinguli vxores ſingulas.*

Coniugium Ruth cum Booz.

CAPVT XVI.

POſt obitum Samſonis ſeruiebat adhuc Philiſtæo populus Hebræus. Interim tamen pax & otium inter vtrumque, tum quia imbelles Iudices ſucceſſerant, tum quia nec ferrum quo terram colerent, haberent Hebręi, ita vt illi deſcenderent ad Philiſtiim ad acuendos vomeres, ligones, ſecurim, tridentem & ſarculum. Interim ergo conuerſa in amores & nuptias odia populorum. Itaque Ruth Moabitis fœmina cum Booz nobili Hebræo matrimonio iungitur. Nupſerat hæc primùm viro item ex gente Hebræa, Maalon nomen erat ; ſed hoc defuncto cum Pa-

tre Elimelech in Regione Moabitarum, quò illum ex Bethleem Iuda compulerat fames, noluit alterum coniugem, nisi quem Socrus Noëmi traderet. Hanc igitur primùm relictâ patria prosequitur Ruth in Bethleem: *Populus tuus* (inquit) *populus meus & Deus tuus Deus meus.* Deinde non spreto labore spicilegii in agro Booz, licet peregrina mulier in gratiam tanti viri admittitur, ac demùm in thorum ex quo proles suscipitur nono post mense, nomen Obed imponitur. Hic Pater Isaï seu Iesse, qui Dauid Regem paulò post in lucem edidit, quo regnante turbida populi adolescentia in virilem quasi ætatem tam pace quàm bello inclitam conuersa est.

Bellum Philistæum tertium.

CAPVT XVII.

VT sudam aëris temperiem fœdæ tempestates, ita pacem horrida bella alternant. Postquam per aliquot annos quieuerat Hebræus, tantæ huius tranquillitati inuidit fortuna; & subitò tertium cum Philistæis bellum quædam quasi tempestas in Hebræos detonuit, tam duro impetu, vt capta etiam arca, cæde, strage vastauerit; sed tandem conuerso turbine in lenem auram, pax reddita cum arca regnare populum per-

Ex cap. 4. vsque ad 8. lib. 1. Reg.

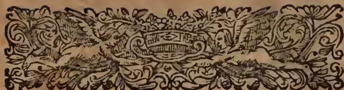
miserit. Tertio igitur loco Philistæi velut anniuersarii & prope assidui hostes, populum Dei oppugnant. Castrorum locus in Aphec. Concurrunt acies, initur certamen, vincit Philistæus, fugatur Israël, cæsis per agros quasi quatuor mille viris. Lugent attoniti Proceres tantam suorum cladem & turpem fugam, causa in promptu erat, & quia grauiter in Deum deliquerant filii Heli Sacerdotis, vt non tam fortuita videri posset hæc clades quàm inflicta à Deo pœna pro sacrilegiis; deinde nullus erat Samson, & Heli nonaginta annos natus imbellem vitam agebat. Portatur arca fœderis de Silo in media castra, vt sicut in ea sedebat Dominus exercituum, ita ipse pugnam dirigeret & arma secundaret. Custodes Arcæ missi Ophni & Phinees, ambo filii Heli, pessimi tunc inter mortales, quod vtique mali res augurii fuit, ab iis Arcam seruari, ob quorum scelera populo Deus perniciem parabat. Visâ arcâ gaudent Hebræi, sed breui & vt sic dicam volatico gaudio. Nam cæsa ex Israël triginta millia peditum, & toto fere exercitu dissipato, ipsa quoque Arca Dei (ô nefas) à prophanis hostibus diripitur. Quo audito pius Senex repente de sella retrosum cadens ceruicem in terram elidit, & vitam abrumpit. Non potuit captæ Arcæ superstes esse qui tam sollicitus pro Arca vixerat. Acceptâ morte coniugis Phinees, tam subitus dolor inuasit vxorem,

vt ex vtero prolem excuſſerit, & vocatus eſt puer Iccaboth, id eſt tranſlata eſt gloria Domini de Iſrael; quia capta eſt arca Dei. Arcam Philiſtæi in templum Dei ſui Dagon inferunt, tali trophæo ouantes. Statuunt iuxta ipſum Dagon, quaſi verò falſus cum vero Deo eâdem ſede poſſent conſiſtere. At ſecus res accidit. Nam alterâ die, tum deinde ſequente inuentus eſt Dagon exturbatus in terram more ſupplicis coram arca; quin etiam capite & duabus palmis truncus ſuper limen templi projectus eſt vt vile aliquid calcandum ab intrantibus: (ideo deinceps non calcant Azotii limen in templo.) Sic dire percuſſo Deo Philiſtæorum, quid clementiæ expectaret populus? inde eſt quodſper ſeptem menſes (tamdiu apud ipſos detenta eſt Arca) interfecti multi de plebe, enata per agros & villas murium cohors cuncta depaſcens: & quos mors præterierat, percuſſi in ſecretiori parte natium mortem orabant vt mitiorem pœnam. Sed neceſſe fuit vt apud Sodomitas viros dum computreſcerent prominentes extales, pœnam ſuam ſentiret flagitium. Nulla huic diuinæ plagæ medicina vtilis erat, non ſedes pelliceæ, non de Vrbe in Vrbem tranſmigrans Arca. Ergo remittenda illa fuit ad populum Iſrael, vt forte abſens morbum curaret, quem vbiuis præſens creauerat. De conſilio Sacerdotum impoſita plauſtro nouo, iunctiſque ad currum vaccis fœtis reducitur illa in terram Iſrael. Quinque inſuper mures

aurei & totidem ex auro ani intra capsellam clauduntur, vt vel sic tum se tum agros percussos à Deo intelligant. Tandem perducitur Arca ad Vrbem Bethsames Philistæis conterminam, hinc (quia Bethshamitas septuaginta de populo percusserat Deus ob curiosiùs introspectam Arcam) in Cariathiarim, postremò in domum Aminadab translata est, præfecto illius custodiæ Eleazaro filio. Post redditam à Philistæis Arcam facilè ipsi deinceps debellantur. Vix namque expiatus est populus à Samuele haustâ aquâ & effusâ in conspectu Dei, & mox irruentes hostes partim fuga dissipat, partim gladio cædit; Et quia intonans Deus fragore magno super Philistiim terrore pugnam adjuuerat, pugnæ locus dictus est Lapis adjutorij. Exinde pax in Israel, vt vltra non auderent Philistæi & redditis vrbibus quas vi ceperant intra fines suos se continerent.

Finis libri secundi.

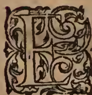

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Bellum Ammoniticum secundum, Saüle Rege.

T hæc hactenus gesta per Iudices, nunc deinceps Regibus summa omnium potestas commissa est. Reges more Gentium postulat Hebræus, nec pudet pertæsum esse diuinni imperij, dolet populus, vbi senuit Samuel in locum optimi Patris degeneres filios subiisse. Postulata concedit Deus, sed iratus ait Samueli. *Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Primus Saül ex Tribu Benjamin, cui Pater Cis nomine, Rex inungitur effusâ super caput lenticulâ olei, quem Samuel osculo salutatum populo Principem sistit: *Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi.* Nam Regnum illi quasi promiserat & probitas morum, non enim erat melior illo, & celsitudo

Ex cap. 8 vsque ad 11. lib. 1. Reg.

corporis, ab humero & sursum supereminens cæteris; reliquum erat, vt etiam fortitudine bellicâ se superiorem ostenderet. Dedit ansam pugnandi Rex Ammonitarum Naas obsidione Vrbis Iabes Galaad. Missi ab Vrbe legati qui pacem orent & fœdus & vel annuo tributo redimant. Non auditi ab impotente Rege, imò his verbis increpiti. *In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros.* Tamen septem dies ad monendos contribules facile impetrant: ita suis viribus confidebat, vt neminem ex Israel qui contra auderet venturum speraret. Venere tamen audacter filiorum Israel trecenta millia, virorum Iuda triginta millia. Hunc numerum coëgit Rex ex duodecim tribubus, singulis per frusta boum monitis. Tum tripartito exercitu primo mane tam ferox irrumpit in media hostium castra, vt cunctos vel ad fugam compulerit vel neci demiserit. Vix duo pariter relicti, quasi socij socios fugerent. Acclamat populus victori Saüli qui veterem Iepthe triumphum æquauerat. Iterum ergo in Galgala Regem illum pronunciat Samuel. Et merito, nam antea electus, nunc se dignum præstiterat, tum hostes profligando, tum maximę inimicis parcendo: cum enim quæreret populus ad necem qui Saülem despexerant & nolebant regnare, ille contra edicto prohibet ne quis vim inferat. *Non interficietur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel.*

Bellum

Bellum Philistæum quartum.

CAPVT II.

PVduit populum Hebræum seruire Philistæo, ex quo regnare cœpit in Saüle, & quacumque potuit, jugum ille excussit. Itaque Ionathas non modò Regis filium, sed etiam Regiæ Majestatis vindicem agere primus instituit, & percussâ statione Philistinorum in Gabaa non tam hostibus bellum infert, quàm accendit ad prælium. Illi cum triginta mille curribus & sex mille equitibus castrametati in Machmas Hebræos in cisternas & antra quasi timidum pecus compellunt. Saül ipse desertus à suis (nam sexcenti omnino remanserant) ad vltimum discrimen adducitur. Quid opus fuit Philistæis exire in prælium, cum non essent qui vincerentur ? satis visum est per tres cuneos disposito agmine prædas abigere, quippe non interueniret Saül cum sexcentis viris inermibus (cauerant Philistiim ne quis faber Hebræis gladium aut lanceam cuderet.) Indignatur Ionathas tam licenter & impunè hostem grassari, solus comite armigero irrumpit in castra, nec minùs audet, quia impar tot millibus: *Non est*, inquit, *difficile Domino saluare vel in multis, vel in paucis*, nec prærupti aditus illum morantur, quin pugnæ aui- *Exe. 13. & 14. l. 1. Reg.*

dum ipſa pugnandi difficultas inſtigat magis. Eminebant ex vtrâque parte caſtrorum petræ ſeu ſcopuli, quaſi dentes accifi per quos nitendum erat, nomen vni Boſes, alteri Sene. Igitur pedibus manibuſque reptans Ionathas, ita de vultu ipſo turbata caſtra arripit, vt alij coram Ionatha, quaſi de cœlo afflati cadant, alios cædat armiger promiſcuè, etiam qui à præda redierant, proſtratam multitudinem ſuo numero augent. Audito Saül Philiſtæorum tumultu, vel mutuò ſe cædentium, vel ad fugam properantium, primùm, tantum Dei miraculum admiratus (nam inſcio Patre auſus erat Ionathas) reliquos expugnat exercitus. Ne vnus quidem relictus erat, niſi Ionathas in iuſiurandum Patris guſtato melle peccaſſet. Adiurauerat Rex populum dicens, *Maledictus vir, qui comederit panem vſque ad veſperam, donec vlciſcar de inimicis meis*. Non audiit Ionathas, & ex fauo virgulâ expreſſum mel vorauit ex fame. Deprehenſum iuuenem per diuinam ſortem Pater interfici iubet, ſed pœnam capitis tumultuans populus auertit. *Ergone*, inquit, *morietur Ionathas, qui fecit ſalutem magnam in Iſraël*? Hoc nefas eſt. Certè excuſandus Ionathas, qui iurati Patris edictum neſcierat, & criminandus Saül, qui nec Patrem egit tantâ ſeueritate, nec Imperatorem tam facili iuramento. Potuit enim ampliùs triumphare de hoſtibus, ſi fatigato militi licuiſſet comedere.

Bellum contra Amalech secundum.

CAPVT III.

Ascendentibus de Ægypto Hebræis armatus obſtiterat Amalech. Placuit Deo per Saülem hanc veterem vlciſci iniuriam & noui Regis obedientiam probare. Itaque iuſſus totum Amalech perdere, id eſt viros ſimul & fœminas, paruulos ac lactentes, bouem & aſinum, camelum & ouem vnâ cæde confundere, malè pius reſeruat Agag Regem, & optima quæque de armentis & gregibus deſtinat libanda Deo. Sed audit ab irato Samuële: *Numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior eſt obedientia, quàm victima, & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum.* Interficiendus tandem fuit Agag ex placito Dei, & quem decuerat à Rege occidi, ſacerdos propriâ manu obtruncat. Tanto capite cæſo, reliquo corpori Amalech nulla reliqua ſpes ſalutis fuit. Poſt occiſum Agag pinguem ac trementem abiit Samuël, abeuntem apprehendit Saül, & illius diſſecto ac ſciſſo pallio, Regni ſui ſciſſuram intellexit. Non obtemperans Deo indignus vſus eſt qui regnaret.

Exo. 15.
lib. 1. Reg.

Triumphus Dauidis de Goliath Philiſtæo.

CAPVT IV.

Ex c. 17. & 18. l. 1. Reg. Congregato vtrinque exercitu tum Philiſtinorum in finibus Domnin, tum Hebræorum in valle Terebinthi. ne tam frequenti conflictu comminuerentur vires, vnius pueri, paſtoriſque manu, quis crederet? de cunctis hoſtibus expeditus eſt triumphus. Quis tale vnquam audiuit, vt immanis ſtaturæ vir (nam ſex cubitos & palmum procerus, Gigas dici potuit) percuſſus à Dauide adoleſcente iacuerit? Quanta huius facti prodigia? Non modò puer in virum, puſillus in Gigantem, ſed etiam inermis in armatum inſurgit. Goliath caput caſſide, pectus loricâ hamatâ inductum, haſta præ manibus, ocreæ in cruribus æreæ, denique clypleus ex ære quoque protegebat humeros: Dauidi ſola funda, & baculus, & quinque in pera lapilli pro armis erant. Induerat illum Rex ſuâ loricâ & caſſide, & gladio latus cinxerat, ſed armis geſtandis inaſſuetus non potuit greſſum expedire. Igitur ætate, corpore, armis inferior Dauid frontem Goliath vel vno lapide ferit &, ô rem incredibilem! tam certo ictu ſemianimem proſternit, vt etiam caput iacentis gladio præciderit, vt inſigne trophæum vi-

ctoriæ. Quid iuuit Goliath armorum pondus (nam lorica quinque millia ficlorum æris, hasta sexcentos siclos ferri habebat, & ipsum hastile liciatorio texentium simile erat?) Quid profuit corporis moles infanda, nisi vt lapsu grauiore rueret? Quid timeret adolescens hic etiam Gigantem appetere, qui custos gregis paterni, nunc vrsos, nunc leones apprehenso mento præfocauerat sæpe? Erit, inquit, ad Regem spe Dei plenus, Philistæus hic quasi vnus de leonibus. Occiso Goliath continuò fusus Philistæorum exercitus insequẽte Hebræo victore. Reuertenti de prælio Dauidi, pendente de manu capite Goliath, de cunctis Vrbibus nobiles accurrunt matronæ, & tympanis ac sistris choros ducentes accinunt. *Percussit Saül mille, & Dauid decem millia.* Magna hæc laus filio Iesse debita quidem, at imprudens tamen, & causa Regalis odii fuit. Nam vicissim, quasi anser oloribus obstrepit Saül. *Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille: quid ei superest nisi solum regnum?*

Persecutiones Dauidis.

CAPVT V.

TAm felix, tam citò victor Dauid fastu insolescere poterat, nisi odium & liuor Regis fatigasset, vicit tamen inuidiam constans animus, & vtilior per- *Ex c. 19. vsque ad 23. lib. 1. Regum.*

ſequendo factus eſt Saül, quàm Ionathas amiciſſimus blandiendo. Mirum eſt vt domi, vt militiæ, vt in Vrbe, in agro, apud exteros, apud ſocios, apud hoſtes vbiuis gentium perſequente Saül, effugerit Dauid, & tanta illum Regis ira citiùs ad regni decus prouexerit. Primùm configere lanceâ ſemel & iterum annixus eſt Saül, ſed ſemper caſſo vulnere perlata eſt in parietem lancea, & corporis declinatione vitatus eſt ictus. O ingratam Regis manum in Cytharædum iuuenem, qui pulſu cytharæ dæmonem ab eo ſæpe arcuerat! Egreſſus aulâ Dauid domi ſe condit, nec ibi ſecurus latet. Cogitur per feneſtram demiſſus ab vxore Michol ad Samuëlem tranſire in Naioth, deinde in vrbem Nobe ad Achimelech Sacerdotem. Tandem nuſquam toto regno Saülis tutus ad extera regna migrat, primùm ad Achis Regem Geth, poſteà in Maſphat ad Regem Moab, nec tam ſæpe hoſpitii iura commutans, ſecurior factus ſola loca & antra petit, quaſi inter feras, quàm inter homines habitatio minoris eſſet periculi. Igitur à Maſphat iubente Gad Propheta in ſaltum Ared tranſgreditur, aliquamdiu moratus in ſpelunca Odolla, vbi factus Princeps quadringentorum virorum, tum quos æs alienum oppreſſerat, aut rerum inopia, aut animi mœror, huic numero vidit adiunctos fratres, & vtrumque parentem. Quid enim conſanguineis, aut parentibus tutum eſſe poterat, quamdiu in iſtum ſæuiret

Saül? Penetrandum porrò fuit in opacum montem solitudinis Ziph, deinde ad petram deserti Maon. Et hîc comprehensus erat Dauid toto illum exercitu Saül cingente, nisi monitus Rex, in Philistæos arma vertisset, quos acceperat infudisse se regno. A deserto Maon ad Engaddi compellitur Dauid. Intra speluncam latens. Regi ingresso poterat vitam eripere, sed manum à cæde abstinens, chlamydis oram tantùm abscindit, vt ex veste accisa, quid licuisset in corpus, Rex intelligeret. Et intellexit, cum ait: *Iustior tu es, fili mi, quàm ego: Tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala.* Nec destitit Saül tam de se bene meritum insequi, & illius insidiari vitæ, cui suam debuerat. Iterum ergo in colle Achille instat Saül, & hîc dormienti hasta, & scyphus aufertur à Dauide; potuit & caput Regis, nisi maluisset acceptas iniurias reuerentia Maiestatis obruere.

Prælia Dauidis profugi.

CAPVT VI.

QVis speret profugum hominem, & extorrem debellaturum tamen hostes Populi? Quis credat Vrbem illum obsidione soluisse, qui vix persequentium manibus elabi poterat? Bis tamen licuit *Ex c. 23. lib. 1. Reg.*

Philistæos, & semel Amalecitas expugnare. Tribunus mille virorum institutus à Rege ducentis pręputiis Philistinorum (centum dumtaxat petierat Rex) filiam Regis Michol obtinet. Nuntiatum est Dauidi oppugnari Ceïlam à Philistæis, & deprædationibus cuncta vastari. Ille cum suis (sexcenti fere erant) impetum facit, & ne temerè faciat, bis consulto, & probante Deo cæduntur passim hostes, abiguntur prædatores. Vrbs Ceïla defenditur. At erga ingratos se collocasse beneficium intelligit Dauid, vbi audit Oraculum Dei, *Tradent te viri Ceïla in manus Saül*, & eos sibi perniciem moliri à quibus ipse fortiter depulerat. Datâ ipsi ab Rege Achis Vrbe Siceleg, quam cum suis incoleret, præda sæpe onustus Amalecitas, & conterminas gentes duris vrget prælhis. Ipsi vicissim ab Austro irrumpunt in Siceleg & de Vrbe succensâ captiuas abducunt cum filiis matres. Incautos comprehendit Dauid, excutit prædam omnem
Ex c. 30. de manibus, acclamante exercitu, *Hæc est præda Dauid.* Hic, vetantibus qui venerant ad prælium, ne prædæ quidquam contingerent qui ad sarcinas manserant, quasi legem constituit, vt æqua esset pars descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas.

Bellum

Bellum Philistæum quintum.

CAPVT VII.

ITerum coacto ingenti exercitu insurgunt Philistæi quasi perpetui hostes Reipublicæ Hebreæ, vt supremum si possint funus comparent. In prima acie Satrapæ Ductores incedunt, postremam tenet cum Dauide Rex Achis. Hic illius Achis filius apud quem anteà loco profugii periculum adierat Dauid, & nisi mentitus esset insanum & amentem vt eiiceretur ex aula, vitam ipsam cum prudentia amiserat, sic nunquam prudentior, quàm cum stultior apparuit. Aliquantò post apud filium Regem venit vt tandem exilio errores suos finiat in externo Regno. Expertus Dauid quamdiu inter suos erraret, creare illis vel perniciem vel fugam vel metum, memor interfectum Abimelech cum cæteris Sacerdotibus & Nobe Ciuitatem percussam Saülis gladio, quod in eam transfugerat, maluit extorris agere etiam inter hostes quàm apud suos diuertere cum suorum noxa. Non placuit Satrapis comes Dauid ad hoc bellum, suspecta visa est peregrini hominis manus præsertim contra Hebræos pugnaturi. *Non ascendet*, inquiunt, *nobiscum ad prælium, ne fiat nobis aduersarius cum præliari cæpe-*

Exc. 28. vsque ad 31. lib. 1. Reg.

rimus. Sublato igitur Dauide de pugnatorum numero, ſoli Philiſtæi certamen ineunt cum Rege Saüle, tota in illum vi & quaſi mole prælii irruunt, pulſo exercitu fuſoque cæditur Ionathas & reliqui præter Isboſeth Regis filii. Rex ipſe toto corpore ſaucius incumbens gladio propriâ manu occumbit nolente armigero vel non audente Regem etiam expirantem conficere. Hanc illi miſeram necem Samuel defunctus prædixerat Verum an fictum illum ſtiterit coram Rege Saga mulier incertum eſt. Victori Philiſtæo & oppida trans Iordanem relicta & ſpolia conceſſa de victis. Præciſum Regis caput velut trophæum circumlatum cum armis ad probrum Hebræi nominis, corpus in muro Bethſan ſuſpenſum, arma templo affixa vt nobiliùs ſic appereant. Hac victoris contumeliâ offenſi viri Iabes Galaad, de nocte cadauer Regis & filiorum auferunt & cremata Regali luxu ac luctu ſepeliunt. Iuſſit pietas ſic parentare Regi, quo nec vulgus ſupremo funere priuari ſolet.

Anacephalaoſis.

A Dauide Rege ad tranſmigrationem vſque tertia ætas Hebræi populi cenſenda eſt; in qua & proſperis florens & aduerſis rebus probatus iuuenile robur exercuit & quaſi vir effectus eſt, pati æque ac facere fortiter edoctus. Centum fere annis Dauide præſer-

tim & Salomone Regibus tum pace tum bello ſic effloruit tantis auctus opibus, tantâ nominis famâ inſignis vt nihil addi poſſe videretur, vel ad rerum bellicarum decus, vel ad pacis tranquillitatem, vel ad opes ac ſuperbiam Regni, vel ad nominis claritudinem. Tantum bello profecit, vt Philiſtæos, Ammonitas, Idumæos, Moabitas, Syros quoque etiam tributo impoſito ditioni ſuæ adiecerit. Quanta pacis ſecuritas; quando vnuſquiſque ſub vite ſua, aut ficu, ſicut in munitiſſima turri habitabat? Quid ditius, quid magnificentius cum tanta eſſet copia argenti in Hieruſalem, quanta & lapidum & Sycomoros cedri æquarent? Quæ fama, quale Hebræum nomen: cum ab extremo orbe Regina ſtupens aduenerit & cunctæ Gentes horrerent? At vbi ex opibus ad luxum & vitia delapſus eſt, quot ærumnis grauatus, quot cladibus attritus iacuit? Primùm ſcindi in partes, tum deinde comminui bellis externis, denique ſpoliari & dignitate ſuâ excidiſſe viſus eſt. Nec alia requies malorum aut meta, quàm è patrio ſolo transferri in hoſtiles terras, vbi Hebreæ magnitudinis vix vmbra relicta ſit.

Bellum Dauidis & Isboseth filii Saülis.

CAPVT VIII.

Lib. 2. Reg. c. 2. QVasi non sufficerent hostes viresque externæ quibus extingui posset vix nascens Hebræorum imperium, arma etiam ciuilia, proh pudor? mouenda fuerunt, vt citiùs & efficaciùs interiret. Et actum de illo erat, nisi Regnorum arbiter tantò istud firmiùs statuisset, quantò magis in ruinam nutauerat. Extincto Saül & Ionathâ (quos deflere & ornare laudibus non piguit Dauidem) & cæteris occisis liberis, reliquus erat Isboseth quem Abner circumductum per castra Regem constituit toto fere Regni tractu (quippe Dauid Domum Iuda authore Deo insederat.) Ille puer adhuc Rex inunctus inter fratres, nunc vir secundò in Hebron à viris Iuda vngitur ac salutatur. Verùm, (Lib. 1. Paral. cap. 12.) sicut duo soles vnus orbis non capit, ita nec vnum duos Reges Imperium: alter vt alterum exturbet, ab vtroque arma rapiuntur, & multos vt vnicus regnet, gladio cadere necesse est. Itaque primùm duodecim hinc inde Ephœbis belli ciuilis præludium & quasi sors prima committitur, tum à singulis istis, à se inuicem cæsis ad commune & maius prælium venitur; pellitur in fugam Abner Duce Moab,

& fugientem insequi non cessat Abisai germanus Ioab, donec illum conuersâ hastâ percussum in inguine confodit Abner. Hic magnam suorum cædem è tumulo spectans (nam trecenti & sexaginta sui iacebant, at decem & nouem omnino ex pueris Dauidis) exclamat ad Ioab & pacem petit. *Num*, inquit, *vsque ad internecionem mucro desæuiet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? vsquequo non dicis populo vt omittat persequi fratres suos?* Abstinuit prælio Ioab, & suadente ipso sole qui occiderat, & amore pacis hortante. Hoc primo certamine superior Dauid, ipso Abner fœdus & amicitiam ambiente, tandem in omnes Tribus potestatem accipit cum Michol vxore. Hinc magni lætitia epuli, hinc fœdus Abneris cum Dauide, & vtinam cum Ioab, qui seorsim dolo adductum & incautum iugulat, nec tam fratris Asahel necem vlciscitur *Lib. 3. Reg. c. 2.* quàm Regis in se iram ac maledicta accersit. Sepultus est Abner tanto populi luctu ac planctu Regis, vt nunquam in suspicionem venerit tam detestatæ ab illo necis Nec minor in domo Saülis comploratio auditâ illius morte, in quo vno tota regni cura recumbebat & salus. Mox coniuratio duorum militiæ principum aduersus Isboseth, deinde interfectio, ac demum totius regni Benjamin ad Dauidem translatio. Crediderant isti (voca- *Cap 14.* bantur autem Rhecab & Baana) placiturum Regi allatum caput Isboseth, sed iustissimus Dauid impios homicidas truci-

dari continuo iubet, præcisasque eorum manus & pedes pendere in piscina Hebron, vt à iustitia, magni Regni inchoaret exordium.

Bellum in Iebusæos & Philistæos.

CAPVT IX.

Lib. 2. Reg. c. 5. QVid proderat in vniuersum Israël dominari Dauidem, nisi caput Regni Hierusalem sedes quoque illius foret? Obstabat Iebusæus, qui tunc illam incolebat, tollendi etiam erant cæci & claudi si fortè prohiberent ingressum, confisi fortissimis manibus, propositum præmium qui prior fecisset impetum colle ascenso, primus ille Ioab fit Princeps militiæ. Arcem Sion occupat Dauid; & ideo de illius nomine dicta Ciuitas & in ea Regni sedes ædificata ex lignis cedrinis, quæ plurima misit Tyri Rex Hiram cum artificibus; sublati de medio cæci & claudi, vt posthac liberè & impunè regnaret. Audiit Philistæus Dauidem ex profugo Regem & nuper ex hospite nunc hostem factum, & mox armati ad necem quærunt. At contra accidit. Illos Rex nouus diuino incitus Oraculo in Baalpharisim ita in fugam Paral. 1. cap. 14. vertit ac dissipat vt verè dixerit, *Diuisit Dominus inimicos meos sicut diuiduntur aquæ.* Iterum illi maioribus instant copiis, iterum Dauid Deo in cacumine Py-

rorum insonante ad terrorem hostium tam feliciter conterit vt paucis relictus sit fugiendi locus.

Bellum in Philistæos, Moabitas Idumæos & Syros.

CAPVT X.

TAndem aliquando seruit Hebræo Philistæus, qui centum ferè per annos seruitute populum Dei oppresserat. *Lib. 2. Reg. c. 8.* Nono prælio debellatus à Rege tributo velut equus lupato frænatur. Pari sorte Moabita mulctatur & fortè vulgo excepto principes viri cum Rege Moab interfici iubentur. Et sic parentum suorum, quos Rex Moab occiderat, placuit filio necem vlcisci. Prætereà in Regem Soba Adadezer, quodã velut igne, excurrente victoriâ *Paral. l. 1. c. 18.* capti mille septingen ti currus, & viginti millia peditum. Subneruati quoque præter centum omnes equi curruum. Et quia præsidium Regi attulerat Soba, præsidium ipsa accepit in pœnam, id est arcium custodes, & vectigalis Regi Dauidi facta est. Postremo de Idumæa triumphatum est, vt non modo Syri sed etiam Idumæi cognomen obtineret Dauid, & longè latéque huius terror cum nomine spargeretur.

Bellum Ammoniticum tertium.

CAPVT XI.

Lib. 2. Reg. c. 10. BElla omnia ſua confecerat Dauid, poſtquam ſubactâ Syriâ & debellatâ Idumæâ, imperii ſui fines protulerat. Et Moabitis recens in iugum miſſis, quæ gens finitima hoſtis in Regem inſurgeret? Inſurrexit Ammon, & contumeliâ excitatum hoc tertium bellum ſolo Regni Ammonitici excidio velut aquâ incendium reſtingui potuit. In locum defuncti Regis Naas, de Dauide bene meriti ſubierat Anon. Ad hunc conſolatores mittit Dauid, id officii peſſime interpretati principes Ammon, exploratores iudicant. Id ita eſſe male perſuaſus Rex turpiter Legatos dimittit, abraſâ dimidiâ parte barbæ & præciſis ad nates vſque veſtibus. Quanta hæc viſa iniuria? ad quam iuſtè vindicandam ſerrati ſunt per medium principes Ammon, circumacta ſuper populum ferrata *Paral. 1. cap. 19.* carpenta & cultris quaſi lateres diuiſi per medium ſinguli, vt ſic abraſos Legatorum pilos, totius corporis ſectio expiaret. Quid vero profuit conuocaſſe vel mercede conduxiſſe Syrorum auxilia, præterea Regis Maacha & Regis Hiſtob, niſi vt ornatius triumpharet Ioab cum fratre Abiſai, maioribus co-

piis vel fusis vel cæsis? vix enim insonante buccinâ commissum est prælium, & ecce bis auersi retro Syri, trucidati septingenti currus & quadraginta millia equitum. Ipse Sobach militiæ Princeps percussus Dauidis manu interiit. Denique pulsæ in fugam auxiliares Regum copiæ ad quinquaginta & octo millia, & nouo tributo mulctata Syriæ societas cum filiis Ammon. Totâ deinceps vi belli conuersâ in obsidionem Rabba (hæc erat Vrbs Regia Ammonitarum,) diùque alternante victoriâ, tandem vi capta est Ciuitas. Data illa in direptionem militi, multa tamen asportata in Hierusalem præda, impositum Dauidis capiti Diadema Regis Ammon auro gemmisque irradians, vt se cunctorum hostium victorem & maximi imperii Dominum intelligeret.

Coniuratio Absalonis in patrem.

CAPVT XII.

ABsalonem regnandi primùm insana cupido, deinde paterna seueritas in pœnam occisi fratris Ammon, quæ diu illum ab aula seposuerat, ipsa etiam vltio diuina quæ Bethsabee illicitum torum & necem Vriæ Coniugis digno vrgebat supplicio, simul occasio pacis quo regnum florebat, adduxere in hoc

Lib. 2. c. 13. & 14. l. 2. Reg. c. 11. 12.

immane consilium, vt patriam perderet, patrem vitâ, regnum Rege orba-
Cap. 19. ret, & quidquid nec olim Pharao Hebræis optasset. Quantâ hoc scelus affectatione? nam sedens ad portam venientes ad Regem prehensabat, osculabatur, iudicem populi se ferens, sollicitatis omnium ad defectionem animis. Quibus sociis? quando ipse Achitophel Consilarius Regis, quem quasi si quis consuleret Deum, & Amasa Regis Nepos & cum illo flos inclitæ iuuentutis & robur militiæ, cunctæ demum Tribus per vim aliæ, aliæ sponte coniurauerant. Locus coniurationis Hebron, vt vnde Pater Regnum auspicatus erat, hinc filius sibi vsurparet. Pacta omnium iure iurando fides, vt impietati ipsa quoque Religio seruiret. Ex Hebron in vrbem Hierusalem traductus coniuratorum exercitus vt mox arcem teneret Imperii, qui ius omne regnandi causâ violauerat. Non expectato filii aduentu; *ne fortè*, inquit, *veniens occupet nos & impellat super nos ruinam*, festinat, Vrbe, domo egredi, & pedibus etiam nudis non iam vt Rex, sed vt priuatus incedens torrentem Cedron transgreditur. Procedunt primæ legiones Phelethi & Cerethi, & sexcenti Gethæi pugnatores validi: tum Sadoch sacerdos & vniuersi Leuitæ portantes Arcam fœderis quocumque Rex tenderet. Placuit tamen ferri Arcam in Vrbem, dum conscenso cliuo oliuarum & adorato Nu-

mine quid agendum foret flens tacitusque Dauid decerneret. Interim quo furoris æstu ingressus est vrbem Absalon? more fulminis in obuia quæque bacchantis. Totam mox Regiam incesto concubitu fœdat, decem concubinis patris, quas abiens domi reliquerat, illato stupro, ô inauditum facinus! Ita persuaserat irâ incensus Achitophel, vt cum audierit omnis Israël, inquit, quod fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. Actum erat de Rege & de florentissimo regno, nisi in manus Chusai Arachitæ tam fœda coniuratio incidisset. Hic hortante Rege mentitus seruum & amicum Absalonis, consilio suo moratur ac detinet, ne vt suaserat Achitophel facto ipsa de nocte impetu Regem populumque defessum torrentis instar absorbeat. Indicato Regi consilio Achitophel, trans Iordanem egressus instruitur exercitus. Ductores hinc Ethæi Gethæus Princeps, illinc Ioab & Abisaï. Locus certaminis saltus Ephraim qui plures hostium consumpsit quàm gladius. Post viginti millia coniuratorum cæsa, Absalon mulo fugam præcipitat. Ingressus syluam, subter condensam quercum ita illi capillis hæsit, vt prætereunte mulo, solus ab infausta penderet arbore. Nemo illum confodere lancea, quia filium Regis ausus est, deinde mandauerat Rex: *Seruate mihi puerum Absalon.* Vnus Ioab neglecto Regis imperio tribus lanceis fossum populo lapidandum proiecit in foueam. *cap. 19.*

Hic exitus, hæc pœna parricidæ. Mortuo Abſalone, mox populo pax conceſſa & repreſſi gladii. Sed verſa eſt in luctum victoria, dum Rex immodico planctu identidem lamentatur, *fili mi Abſalon, Abſalon fili mi, quis mihi tribuat, vt moriar pro te?* Tandem poſt defletum qui nihil deflendus erat, reducitur domum Rex, reliquo exercitu Abſalonis proſequente, vt quia locus erat Regis clementiæ erga perduelles, ita horum pœnitentia victorem non lateret.

Seditio Seba aduerſus Dauidem.

CAPVT XIII.

DVce Sebâ filio Bochri ex ſtirpe Saül magna rurſus pars populi ciuile aliquod bellum agitat. Furorem auget prioris defectionis impunitas, & noua Regis conſternatio. Dixerat ille Abiſai: *Nunc magis afflicturus eſt nos Seba, quàm Abſalon.* Hoc tamen bellum citiùs oppreſſum eſt quàm inciperet. Vix Sebam inſecutus Ioab in Abela Vrbe concluſum oppugnauerat, & mox tradito illius capite, obſidio Vrbis ſoluta eſt, & ex ſapientis matronæ quaſi quodam oraculo vnius capite redimi potuit cæterorum ſalus. Huius victoriæ laudem Ioab totam labefactat illatâ nece principi

2. Reg. cap. 20.

Amasæ. Victor hic tot populorum, ęquatum sibi non sustinuit Amasam, & victus ipse tandem aulicæ inuidiæ succubuit. Nam de Amasa dictum est post necem, *ecce qui esse voluit comes Dauid pro Ioab.*

Postrema bella Regis Danidis.

CAPVT XIV.

IAm Regem emeritæ militiæ cessare in bella oportuit præsertim grandæuum; adhuc tamem quasi supremo impetu cum Philistæis rebellantibus congreditur Dauid. Triplex illi seni prælium cum Gigantibus Iesbibenob, Zephi (tertii nomen latet:) primum ipse Rex certamen confecit & quia nisi accurrisset Abisai & Regi fuisset pro clypeo, percussus in acie ceciderat; ad duo alia non permissus est adire certamina; nam serui iurati dixerant. *Iam non egredieris nobiscum ne extinguas lucernam in Israël.* Victi Gigantes, citiùs virorum monstra quàm viri quorum ille hastam vibrabat cuius ferrum ad trecentas vncias; illi seni in manibus pedibusque digiti vltra humanam formam, vt qui illos vicerat, plusquam homines vicisse crederetur.

2. Reg. cap. 21.

Paral. cap. 20.

Regnum pacificum Salomonis.

CAPVT XV.

Reg. 3. cap. 1. 2. 3. 4. &c.

HIc finis armorum, deinceps quadraginta in annos pacis otia & securitas, obediente Salomoni omni populo tum Hebræo, tum alienigenâ quem Dauid sub iugum miserat. Quid vero ad Dauidis gloriæ cumulum adjici potuit, quàm vt regnantem cerneret hæredem regni, priusquam è viuis ipse migraret? Affectauit hunc gradum secundus natu Adonias: iam sibi currum & equites ad imperium præstruxerat, iam instituta conuiuia, quibus sibi viros Iuda inescaret & dicerent, *Viuat Rex Adonias*, sed clanculum studio matris Bethsabee & Nathan Prophetæ Rex Salomon instituitur, posteà in Gihon mulæ insidens adducitur acclamante vniuersâ Tribu Iuda, exceptis quotquot in suas partes adduxerat Adonias. Hic orare pacem & vitam à nouo Rege cogitur, qui eductum à cornu altaris quò pallens confugerat, domi securum viuere passus est, & frater amari maluit quàm victor timeri. Igitur instituto tandem hærede regni, affixis cruci septem viris de stirpe Saül ad cædis Gabaoniticæ piaculum (quippe hoc vno remedio triennem in populo famem depelli posse docuerat

Oraculum) propitiato item Deo, (qui ob recensitum populum septuaginta millia immissâ tabe peremerat) ac demum imperatâ nece Ioab & Semeï, moritur Dauid quadragesimo regni anno, postquam septem in Hebron, & triginta tres in Hierusalem annos regnauerat. Dictus est à Deo datus, eò quod ipsum Deus Regem non hominum suffragia dederant. Sed nescio triumphis ille suis frequentibus quàm longâ pace, filius gloriosior sit habendus. Plus hic populorum frænauit, plus attriuit Regum non armis, sed sapientiæ illius famâ, quâ sibi à Deo concessâ, vti postulauerat, cęteros retro Reges antecelluit & par ipsi nunquam fortè futurus aliquis. Patuit rarum hoc prudentiæ lumen, quando altercantibus geminis meretricibus de puero vtrius esset: (nam sicut suum vera mater profitebatur, ita altera quæ suo extincto alienum supposuerat, impudens affirmabat) *Afferte*, Rex inquit, *mihi gladium & diuidite infantem viuum in duas partes*, iudicauit ô sapientiam incredibilem! eam esse matrem quæ puerum diuidi non est passa, succlamante alterâ; diuidatur. Quanta huius sapientiæ fama quam vt audiret Regina Saba ab extremo oriente venit Hierusalem, nec tam cæca profert ænigmata, quæ non dissoluat facilè Salomon, nec tot auri argentique defert pondera, gemmas, aromata, quæ non exuperent Regis opes immensæ. Tantum in cibo Regio luxum, tot ordines

videt in aula famulantium, tot tamque pingues hecatombes in templo, tantam præſertim ſuſpicit rerum omnium diſciplinam ab hyſſopo ad cedrum, vt quaſi deficiente præ ſtupore animo dicat. *Maior ſapientia tua & opera tua quàm rumor quem audiui, beati viri tui qui audiunt ſapientiam tuam.* Quis Templi à Salomone ædificati magnificentiam ſatis iactauerit? ô locupletiſſimam ædem, cuius parietes ex dolatis lapidibus nullo ſtrepitu mallei aut ſecuris compacti, & veſtiti omnes cedro, cuius pauimentum abiete tectum, cuius vaſa & inſtrumenta affabre facta, candelabra, lucernæ, forcipes, hydrię, fuſcinulæ, phialæ, mortariola, præſertim menſa & altare! Quàm ſanctus ac verendus hic locus, quem Dei Maieſtas implet, in quo vota & preces populi, ſacrificia & cantica ſacerdotum, manubiæ denique victoris exercitus. Quid de Regalibus tectis dicam, tum Regis tum Reginæ, hoc eſt filiæ Pharaonis, in quibus dubium eſt an artem materia ſuperauerit, an materia arti deceſſerit? Hæc tanta ad Dei cultum artis opera & ſingulare lumen ſapientiæ nunc quoque admiranda forent, niſi mulierum amor & profanus Deorum cultus ſapientiam & religionem omnem ex animo excuſſiſſent. Mirum eſt quod ille deſipuerit ſenex, qui iuuenis ſupra mortales ſapiebat, & qui tam piè de Deo ſenſerat, prophanis Numinibus etiam phana ſubſtruxerit. Quantum hæc

in

in scelera indignatus est Deus? Testantur tres in Salomonem concitati hostes. Primus Adad Idumæus, deinde Razan Rex Syriæ, postremò Hieroboam. Idumæam Adad socio Razan vi capit, sicut hic conspirante Adad Syriæ Regnum inuaserat. De Regno totius Israël, id est decem Tribuum occupando aleam iecerat Hieroboam, & ex seruo Dominus fieri ardebat, nisi quæsitus ad necem, & fugere in Ægyptum compulsus praua consilia ad obitum vsque Salomonis distulisset.

Diuisio Regni Israël sub Rege Roboam.

CAPVT XVI.

MOrtuo Salomone post quadragesimum regni pacatissimi annum, ecce recrudescunt bella, & quod pudet dicere, etiam ciuilia. Hæc velut ignis cinere opertus rursus exæstuant, hisque viam pandit regnandi cupidissimus Hieroboam, Deo etiam ad audendum instigante. Regem illum fore decem Tribuum Israël vaticinatus erat Ahias Silonites, & ad id apertè significandum pallium nouum decem in partes disciderat. Prætereà ex duro Regis Roboam imperio rebellandi nata occasio. Rogatus Rex imminui tributa & à Patre imposi-

3. Reg. cap. 12.

tum iugum ſupprimi, ſpreto ſeniorum conſilio, ex iuuenum ſententia reſpondet indigna Rege: *Pater meus cacidit vos flagellis, ego autem cadam vos ſcorpionibus.* His auditis rebellat populus, & mox creato in Regem Hieroboam, decem Tribus à ſuo Rege deficiunt. (Hoc illi portenderant traditæ in manus decem pallii ſciſſuræ) Sola Tribus Iuda, & Benjamin principem ſuum ambiunt, &
2. Paral. cap. 10. ex centum octoginta mille viris conflata agmina recipere partem regni feſtinant: ſed properantem ad pugnam exercitum inhibet Deus, *Non bellabitis*, inquit, *contra fratres veſtros.* Reuerſus vnuſquiſque domum ex Dei præcepto abſtinet manum à prælio, aſſiduis tamen licèt exiguis bellis dimicatum eſt ęmulatione quadam, & ſimultate imperii, vt deinceps vno in regno duo Reges velut inter ſe pugnauerint.

Bellum Ægyptium primum aduerſus Roboam.

CAPVT XVII.

2. Paral. cap. 21. PEccauerat cum populo Roboam, & relicto Dei cultu ad Idola deflexerat. Miſſus in vltionem Seſac Rex Ægypti, tamen poſt munitiſſimas in Iuda captas Vrbes regreditur ab Hieruſalem, ſublatiſque theſauris templi ac

Regiæ, præsertim clypeis aureis, in quorum vicem suffecti ænei, spoliatam, & seruientem sibi Vrbem deserit, quam mille ducentis curribus, & sexaginta mille equitibus expugnare potuit, nisi vetuisset Deus, qui dixerat, *Quia humiliati sunt, non stillabit furor meus super Hierusalem, veruntamen seruient Sesac, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum.* 3. Reg, cap. 14.

Bellum Ciuile primum sub Rege Abia.

CAPVT XVIII.

Hic Paterni regni heres, & hostilis odii in Hieroboam, licèt primùm detrectet pugnam, ne se inuicem comminuant populi, tandem vbi videt se Regis Israël circumuentum exercitu, inuocato Deo, ac præcinentibus sacerdotum tubis audax prælium ingreditur, simul addito ad clamorem militum terrore Dei quinquaginta millia virorum fortium Israël vulnerati occumbunt, cæteri cum Hieroboam pulsi in fugam vix effugiunt insequentem Abiam. Hic victor vicina oppida Bethel, & Ephron iure belli occupat. Dignus hac suorum clade Rex Israël, & totius fere regni excidio, qui vitulos aureos vnum in Bethel, alterum in vrbe Dan colendos 3. Reg. cap. 15. 2. Par. cap. 13.

posuerat, ne populus adiens Templum Hierusalem principi suo, & quasi postliminio rediret. Sed vanâ superstitione id tandem perfecit, vt simul cum Religione felicitatem regni cum filio amiserit.

Bellum Æthiopicum suo Rege Asa.

CAPVT XIX.

DEcem annos pacis initia regni Asa habuere, post defunctum patrem Abiam. Hoc diuino munere præmianda fuit huius Regis pietas ac Religio. Quippe curæ illi fuerat cultum omnem profanum expungere, aras subuertere, confringere statuas, lucosque succidere, & quidquid olim religiosissimi Moyses & Iosue fecere; quin etiam saluâ matris reuerentiâ Priapi simulachrum, cuius illa turpissimo cultui præerat, in frusta comminuit, & in fauillas redactum proiecit in Cedron. Decimo regni exacto anno Zara dux Æthiopum in Iudæam penetrat, velut experimentum facturus Hebrææ virtutis. Quàm timendus hic, cuius exercitus decies centena millia, & currus trecenti? Nunquam vllo loco populus tantùm virium vidit. Sed quantulus hic numerus contra exercitum Dei præliantem. Quippe vel solus terror Æthiopas in fugam auertit. Hæc

2. Par. c. 14.

tam citò populorum quàm aquarum eluuies dériuatione ſiccata eſt. Tot inſuper cæſa hoſtium millia, vt ſæuire gladius in plura non ſuffecerit. Tantæ in Vrbem aſportatæ manubiæ, vt ſpolia totius orbis viderentur.

Bellum ciuile ſecundum ſub Rege Aſa.

CAPVT XX.

ÆThiopum profligato exercitu quid timendum erat Regi Aſa? Timuit tamen Baaſa Regem Iſraël, qui oppidum Rama muro vallauerat, vt ne quis tutò ex Iuda illuc adire poſſet. Quid tum? Proiectâ ſpe Dei Rex Iuda ad Benadab Regem Syriæ confugit, præmiſſoque ingenti munere ſibi conciliat. Ingreſſi Syri terram Iſraël, Ahion, Dan, Abel, & cunctas Vrbes muratas Nephtalim violenti percurrunt. Abſiſtit ab opere ſuo Baaſa, & victori dat manus. Victoriâ exultantem Aſa Regem increpat Anani Propheta de inuocato Syrorum auxilio, quaſi verò qui infinitos prope Lybiæ populos fuderat confiſus in Deo, vt pauciores ſterneret, quærenda fuerint humana auxilia. Indignatus Rex Prophetam in neruum trudi iubet, ſed in pœnam tam indigni ſupplicii, dolore pedum lethali afficitur, vt

3. *Reg.* c. 5.

2. *Paral.* 16.

qui vatis pedes in cippo torſerat, torqueretur ipſe in pedibus, & qui in ſolâ medicorum arte ſpes ſuas locauerat, cum ipſis medicamentis periret.

Bella inteſtina Regni Iſraël.

CAPVT XXI.

5. Reg. 16. HOc regnum, ſicut male parta, citò dilapſurum erat, niſi Deo auſpice firmitatem ac robur etiam ab inteſtinis diſſidiis accepiſſet. Extincto Hieroboam regnat filius Nadab. Huic Gebethon Vrbem Philiſtinorum obſidenti inſidiatur Baaſa filius Ahiæ Tribus Iſſachar, denique incautum enecat, totam mox Ieroboam ſtirpem gladio extirpat: ita prædixerat Ahias Silonites. Baaſam excipit filius Hela, ſed admiſſum à Patre homicidium percuſſus à ſeruo ſuo Zambri propriâ nece expiat. Zambri ex ſeruo Rex, ne iterum ſeruiat, & ne veniat in manus Amri, quem Regem exercitus legerat, ſe intra Regiam cum Regia ipſa inflammat. Dehinc in partes ſcinditur Imperium Iſraël. Media pars populi Thebni filium Gineth, media Amri aſſequitur: atque ita diuiſis animis, diuiſi quoque regni ſuprema dies inſtabat, niſi pars vna viciſſet alteram, & ſublato Thebni ſolus regnaſſet Amri in Samaria Vrbe, quam à Gomor duo-

bus talentis emptam exſtruxit, & caput regni eſſe voluit. Huic Achab ſucceſſit, peſſimi Patris peior filius, Tyrannus in populum. Teſtis vinea Naboth, non modò inuito ipſi erepta, ſed ipſe quoque aſtu Iezabel vxoris lapidatus. At præſertim in Deum impius, cuius Religionem cum cultu ſacrilego Baal commutauit; & in Prophetas, vno Eliâ excepto, communi cæde deſæuiit. *cap. 21 3. Reg.*

Bella Ioſaphat & Achab confœderatorum.

CAPVT XXII.

HI duo Reges & regno & animo & religione diſpares, quodam tamen fœdere ſociantur, & iunctis viribus feliciter pugnant, quia vnius pietas impietatem, alterius inumbrat & obruit, ne pernicioſa ſit regno. Quis cultus diuini obſeruantior Ioſaphat Rege Iuda, qui lucos, aras Deorum, & excelſa ſuſtulit de Iuda? Huic quidquid legis proſperè ceſſiſſe, præmium pietatis intellige; ſi quid pariter impio, & ſacrilego Achab, Dei beneficia recognoſce, quæ quantò magis ingratum, tantò miſeriorem fecere. Conceſſa illi de Rege Syriæ inſignis victoria, vt quem nec fames, nec pluuia negata de cœlo à vana ſuperſtitione auerterant, ſaltem triumphus de hoſti- *Paral. c. 17. vſque ad 20.* *Reg. 3. c. 20.*

bus ad Religionem deferret. Igitur Benadad numero militum ferox Samaritis deditionem imperat. *Hæc faciant*, inquit, *mihi Dii, si suffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me*. Sed quid sine Deo numerus? Cogitur Rex Syriæ ab Vrbis obsidione abstistere; & quod prodigii simile est, ipsi pedissequi principum Israël in principiis castrorum collocati, (vt Propheta iusserat) præcipites Syros dant in fugam: Rex ipse vectus equo vix insequentem Achab præterit, relictâ à tergo magnâ suorum manu, quos gladius victoris absumpsit. Primo prælio victus Benadad, sequente anno secundum instaurat, tamen in campestribus locis. Dixerant enim Syri ad extenuandam victoriam, *Deus montium est Deus eorum, ideo superauerunt nos, & non est Deus vallium, idcirco obtinebimus eos in campestribus*. Hæc blasphema verba vlciscitur Deus, centum millibus peditum intra vnum diem occisis, cæteros in Vrbem Aphec profugos; id est viginti septem millia, muri ruina prosternit, & ibi loco perfugii monumenta inueniunt. Quanto Benadad Regis luctu, quâ rerum desperatione hæc gesta, vt per seruos saccis indutos, & appensis collo funiculis ad clementiam Achab supplex confugerit? Pacem illi Rex Israël & vitam propriæ vitæ largitur dispendio. Quippe tertio prælio cum Syris post triennes inducias habito, sagittâ in incertum iactâ transfoditur. Hæsit illa inter

Ex cap. 22. lib. 3. Reg.

ter pulmonem & ſtomachum & vitam etiam indignanti abrupit. Nec profuit mutatus habitus aut larua vultus, totis hoſtium in Regem intentis arcubus; ſanguinem occiſi Achab linxere auidi canes in pœnam effuſi ſanguinis Naboth vti conteſtatus fuerat vates Helias. Ad hoc certamen venerat affinitate coniunctus Ioſaphat, mox illum Syri facto agmine tantùm non occiderant, quia ſtatim creditus ac viſus eſt Achab, ſed vocatâ Dei ope tanto periculo eductus eſt vt adhuc de Moabitis, de Idumæis ac de filiis Ammon vno certamine triumpharet. Tota latiſſime Regio cadaueribus oppleta, non expectabat gladium militis Ioſaphat, ipſi inter ſe hoſtes mutuis ſe vulneribus concidebant. Hic doluit populus Iuda non inuentos, quos caperet aut feriret. Tanta è caſtris auecta præda tamque varia ſupellex vt exportandæ non ſufficerent iumenta, triduum idcirco in auferendis ſpoliis conſumptum eſt.

Bella Regis Ioram & Ochoſiæ.

CAPVT XXIII.

IN Ioſaphat defuncti locum ſubſtituitur Ioram religioſiſſimi Patris degener filius. Huic rebellat populus Edom, hoc eſt Idumæa, creato ſibi pro arbitrio *Ex cap. 8. lib. 4. Reg.*

Rege : tum ab ipſo deficit Lobna Ciuitas. Et hæc quidem in expiationem ſcelerum Regis Iuda quorum quaſi præludium fuit occidiſſe cunctos fratres. Toto exercitus robore etiam noctu conſurgit Ioram, & properaſſe vltionem in Idumæos, viciſſe fuit, adeo vt iterum ſeruirent, tamen citra tributi legem. Non ita in Philiſtæos & Arabas felix expeditio : imò ab his tota terra Iuda impunè vaſtatur, Regia diripitur, vxores & filii præter minimum natu Ochoſiam trucidantur. Rex ipſe ſceleſtiſſimus, perpetuo alui tormine & longâ tabe conſumptus, tandem egeſtis viſceribus animam quoque egeſſit. O qualem animam, cuius corpus nullis exequiis proſecutus eſt populus, vt indignum ſepulchri honore. Hoc ſupplicio Patris nihilo melior Ochoſias ſeu Azarias amicus & ſocius Ioram Regis Iſrael in illius quoquè fati ſocietatem venit. Ambos ad bellum profectos aduerſus Azahelem Regem Syriæ pari nece paulo poſt coniungit Hieu filius Namſi, cui delendam domum Achab commiſerat Deus.

Mutatio regni Iſrael.

CAPVT XXIV.

Ex c. 9. lib. 4. Reg. IAm ſemel & iterum mutatâ gente & familiâ diuerſi regnauerant in Iſrael.

Nam ſicut domum Ieroboam Baaſa, ita & huius familiam Zambri & Amri pater Achab, quaſi inſtigante Deo, aboleuerant. Ecce tertiò Dominum mutat Imperium Iſrael, & excisâ domo Achab, in ſolio ſedet non Iehu ſuo, ſed ius dat Deus vngendo in Regem & furoris diuini miniſtrum deputat. Poſt Achab, Ochoſiæ filio (& quia hic ſine liberis lapſus per cancellos cænaculi deceſſerat) Ioram fratri tradita poteſtas regnandi. Hunc ſedentem in curru cum Ochoſia Rege Iuda intento arcu ſagittâ transfodit Iehu ſcapulas inter, proiectoque in agrum velut aſelli cadauere, iuxta Dei edictum pariter in Ochoſiam in Samaria latitantem facto impetu prauæ ſocietatis pœnas exercet: præſertim Ieſabel Reginam de feneſtra præcipitem agit. Quid iſti profuit ſtibio pinxiſſe oculos & caput calamiſtro compſiſſe, niſi vt pulchrior facta fœdiori morte occumberet, & data præda canibus, delicatiùs illi veſcerentur. Conculcata inſuper equorum vngulis, & iuſſa tumulari, nihil inuentum eſt reſidui præter caluariam & pedes & ſummas manus, cæterum corpus arroſerant canes. Ideo *Haccine eſt illa Ieſabel*? vulgô dicebatur. Occiſis Rege Ioram ac Ieſabel in ſeptuaginta illorum liberos ſæuitum eſt, vt tota funditus ſtirps Achab interiret. Ideo ſeptuaginta virorum capita delata in cophinis ab optimabibus Samariæ. Huc tranſgreſſus Iehu præſertim in

ædem Baal, quam, proiectâ in ignem statuâ, in latrinas conuertit, falso Numini cunctos Sacerdotes & Prophetas immolat. Tali hostiâ litandum fuit ne ampliùs litaretur. Sic diuinæ vltor iniuriæ, veri Dei cultum instaurat Namsiades & impietatem Achab eradit.

Bella Regis Ioas & Amasiæ filii.

CAPVT XXV.

Ex c. 11. lib. 4. Reg.

INterfecto ab Iehu Ochosia Rege Iuda, mater pro illo regnat Athalia, & vt impunè & sola regnet, liberos omnes Ochosiæ filii neci dat, vltra sexum ferocior. Ioas lactens adhuc cum nutrice subducitur (Iosabeth Ioiadæ Pontificis vxor cauta nepotem abdiderat.) Hoc furtum non vidit cæca Reginæ ambitio, at furti sensit perniciem. Nam septimo post anno eiecta templo ad portam equorum impacta terræ occisa est. Ita Pontifici licuit septennem puerum diademate insignire, & vnctum oleo plebi adorandum sistere. Nihil hostile aut seditionibus turbidum, quamdiu pius Ioas magnis sumptibus sarta tecta templi perficit. Mortuo Ioiada, cuius disciplina Regem vt discipulum continuerat, mox adulatione principum delinitus diuinos honores impius vsurpat. Impii Regis infinitum ferè po-

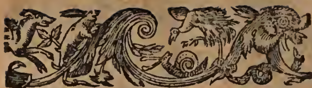
pulum modicus Syrorum exercitus debellat Deo fretus vltore, nec nisi ingentibus manubiis seu templi seu Regiæ exportatis abscedit. Ioam adoratum à suis Rex Asahel deprimit; tandem serui coniurant in Dominum, & in domo Mello exanimum relinquunt. In parricidas animaduertit Amasias per omnia similis Patri, hoc est initio pius, ideo triumphator Idumæorum ad viginti millia; postremò impius Diis à se subactæ gentis indecorè supplicans. Post hac infelix in Bethsames Oppido capitur à Rege Israel, qui non patente portâ rupto muro Hierosolymam ingressus quidquid auri argentique aut vasorum siue in Templo siue in Regia repertum est, simul obsides in Samariam transfert. Prouocauerat hunc in certamen Rex Iuda: *Veni*, inquit, *& videamus nos*. Venit ille & vidit & vicit insolentem. Huius quasi præscius victoriæ scripserat Rex Israel, *Carduus Libani misit ad Cedrum quæ est in Libano dicens, Da filiam tuam filio meo vxorem, transieruntque bestiæ saltus & conculcauerunt Carduum*. Nec satis pœnarum dedisse visus est Amasias, donec suorum coniuratione opprimitur in vrbe Lachis quò fugerat, vt genere mortis, sicut vitæ moribus Patrem referret. Exe.148

Res gestæ in regno Israel.

CAPVT XXVI.

INterim ordine Regnum Israel filii Iehu obtinent. Primus Ioachas decem & septem annos: Secundus Ioas sexdecim: Tertius Hieroboam quadraginta & vno anno. Postremus Zacharias sex omnino menses. Hi omnes pessimi ac profani principes superstitionis pœnas luerunt. Ioacham Rex Syriæ Asahel tam frequentibus præliis sicut puluerem areæ attriuit, vt relicti tantùm fuerint quadraginta equites, decem currus, ac peditum decem millia: Zachariam Sellum filius Iabes percutit gladio & cum illo progeniem Iehu solio exturbat. Cum Ioas & cum Hieroboam, prosperè actum est, vtique quia minus isti peccauerant.

Finis Libri tertij.

LIBER QVARTVS.

Bella reliquorum Regum Iuda.

CAPVT PRIMVM.

FREQVENS deinceps pugna Hebræorum cum hostibus, at rara victoria. Vergente in senectam juuentute, & jam inclinato tam viuidæ ætatis robore, quid mirum si victos identidem Hebræos legas, & posthac ab omni ferè hoste prostratos? Nunc cernere liceat Ægyptios, Assyrios, Philistæos, Idumæos, Arabes, & cæteros id genus barbaros in illius gentis velificatos ruinam, nec antè à bellico furore temperasse quàm totum Dauidis Imperium vel tributo vel seruitute damnaverint; imò (quàm fluxæ res humanæ!) in alias terras eiecerint. Tanti causæ excidii, crescentia in dies vitia populi, & ex nimia felicitate corrupti mores. Quid Salmanasar, Sennacherib, Nabuchodonosor & alia dura nomina in terras vel Iuda vel

Iſraël adduxit? nonne continua & pertinax decem tribuum ſuperſtitio? Quid præſertim Babylonios? Nunquid ab Ezechia oſtentati ingentes theſauri & regni Gaza pretioſiſſima? Quid ſanguine etiam Prophetarum vicos Vrbis infecit? Num impotens Regum dominatio & ſuperbiæ proxima crudelitas? Et hæc in ſequentibus bellis tam frequenter obuia, vt mirari liceat non funditus periiſſe gentem Hebræam, ſed quaſi rediuiuam à ſuo funere reſurrexiſſe.

Bella Regis Oziæ *&* Ioathan.

CAPVT II.

Ex c. 15. l. 4. Reg. REgnante Oziâ ſeu Azariâ vel Zachariâ (trinomius fuit) profligato Philiſtæo, Vrbes Geth, Azotum & Iabnia muro ſuo nudantur: Arabes in Gurbaal & Ammonitæ deuicti ſtipendio mulctantur. Hæc proſperè initio regni geſta, terrore nominis Oziæ apud exteros perſonante; quia bonus ac religioſus in Deum. At ex ſecundis rebus elatus & tumens tanquam auitæ paternæque hæres ſuperbiæ adolet incenſum in templo præter fas & morem, nec contentus Regali, etiam Sacerdotum honorem ſibi arrogat. In hoc præſertim offenſus Deus Regem percutit leprâ in fronte. Tum leproſum illum è Tem-

plo iuxta legem ejicit Pontifex, extraque Regiam ſeponit quaſi priuatum: ita qui Regem cum Sacerdote miſcere voluit, ex vtroque faſtigio excidit. Ioathan filius viuente patre ac priuato adminiſter regni ſufficitur; tandem mortuo illo poſſeſſor ac Dominus, de Rege Ammonitarum triumphat. Data illi victori centum argenti talenta, & decem mille cori tritici totidemque hordei. Tam felici Imperio dignus erat optimus Princeps, hoc vno infelix quod peſſimum filium reliquit hæredem.

Bella Regis Achaz.

CAPVT III.

HIc eſt Achaz paternæ religionis deſertor, cultor Dæmonum, contemptor Dei, ita vt in clauſo Salomonis Templo Aras diis gentium & fana toto ferè regno poſuerit. Etiam in pœnam ſcelerum infelix, inops, & populo ſuo inuiſus & execrabilis. Fœderati inter ſe Rex Iſraël Phacee & Raſin Rex Syriæ vires coniungunt aduerſus Achaz. Sed quid tanti, cum vel vnus Rex Iſraël ſufficiat? Quippe vbi receſſit Raſin ad ſua tuenda quibus imminebat Theglatphalazar Rex Aſſyriorum, (hunc Achaz miſſis muneribus ſollicitauerat in excidium Syriæ) ſolum bello appetere Re- *Ex c. 16. l. 4. Reg.*

gem Israël audet Rex Iuda, & victoriam præsumit ex impari hostium numero; vincitur tamen Achaz, parte vnâ exercitus captiuatâ, alterâ cæsâ gladio. Hanc pestem Rex amoliri à regno potuit, si audito Isaiâ & desuper petito signo Deum placasset. Sed spreto Dei auxilio maluit humanum accersere, & hoc ipsum, deficiente diuino, deesse aut irritum esse persensit. Nam Rex Assyriorum post occisum Rasin & vastatam Syriam in ipsum Achaz conuertitur, nec nisi totis exhaustis templi ac Regiæ thesauris relegit iter in Assyriam. Itaque relictus inops Achaz, totum videt Imperium Philistinorum & Idumæorum patere incursibus ac prædæ datum. Denique moritur vsque adeò suis inuisus, vt sepulchro regni priuarint.

Transmigratio & finis regni Israël.

CAPVT IV.

Ex c. 17. l. 4. Reg. HÆc ad orientem versus in partibus Iudæ, ad occidentem verò in regno Israël pessimè res se habent. Regibus Israël se aliis alios solio trudentibus, & ad cumulum adductis sceleribus, quid reliquum erat nisi vt aliquando Rex cum populo in alienas terras migraret, si fortè animum mutaturus esset cum cœlo? Seruiens vterque hosti, spes

erat ſanctior vt tandem fieret, qui regnans & florens peſſimus fuerat Igitur poſtquam Sellum Zachariæ necem intulit, eodem hic ſcelere poſt menſem necatur à Manahen Gaddi filio. Iſte ab Vrbe Thapſa, quam ingredi deſtinauerat, repulſus, etiam prægnantium ſciſſione portas ſibi occluſas vlciſcitur. Denique quaſi firmando imperio neceſſarium ſæpius aduocat Phul Aſſyriorum Regem, traditis argenti talentis mille ſtipendij loco. Felix iſte qui filium Placeiam non occiſus hæredem ſubſtituit. Placeiam tamen, Placee filius Romeliæ & vitâ & ſolio deſtituit. Ipſe ſimiliter manu Oſee filij Ela transfoditur vt pereat gladio, qui gladio percuſſerit, iam antè bonâ regni parte amiſsâ. Nam Rex Aſſur Theglatphalazar, captâ Galilæâ & terrâ Nephtalim, tres fere Tribus migrare iuſſerat in Aſſyrios. Poſtremus Regum Oſee & propè impietate primus. Captum hunc Salmanaſar annui tributi lege obſtringit, ſed rebellantem Oſee, vocato in ſuam opem Suâ Rege Ægypti, tandiu ferus expugnat, donec vi captâ Samariâ poſt triennem obſidionem & Rege in carcerem miſſo reliquas Tribus in Aſſyriam transfert, & in alieno ſolo collocat, qui patriis ſedibus abutebantur ad ſacrilegia. Inter captiuos inſignis vnus Tobias, tam religioſus in Deum, vt vnicum hunc in ipſa turba Deorum Gentilium coluerit; tam ſanctus, vt

cæcus ex fimo arundinum factus, patientiæ alterum exemplar euaſerit. Dignus demum quem Raphaël Angelus abſtersâ per piſcis iecur cæcitate perſanauerit; cuius filium comes ſoſpitem ad Medos duxerit, & nobili contraque ſpem fœlici matrimonio junxerit, & mille aliis beneficiis cumulauerit.

Bella & geſta Ezechiæ Regis & ſequentium.

CAPVT V.

Ex c. 18. vſque ad l. 4. Reg.

ITerum ad Iudam conuertimur, relictâ Samariâ, quam ne ſolam & inhoſpitam eſſe ſineret Rex Aſſyriorum adductâ in has terras ſuorum coloniâ, populi Iſraël vacuas Vrbes & ſedes impleuit. Verùm in hos nouos colonos, quia nulli verum Deum colerent emiſſi è ſyluis leones facto impetu vorabant omnes, donec miſſus ſacerdos ex Iſraël, qui ceremonias & legem Dei reponeret. Interim Ezechias paterni ſceptri melior patre curam ſuſceperat. In hunc Sennacherib Rex Aſſyriorum collatis ſignis inuadit, & vno velut torrens impetu cuncta proſternit. Non audet Ezechias cum barbaro cominùs congredi, licet ante debellatis Philiſtæis; procul amandare recogitat trecentis argenti talentis ſponte oblatis. Imò refixis

laminis aureis quas ipſe valuis Templi pius affixerat, religioni ſe tunc præuarìcari credidit. Datâ ex pacto pecuniâ, non abſiſtit hoſtis, inſtat propiùs & mœnibus ac portis Vrbis Ieruſalem incubat. Parum eſt quod jam quaſi victis ne dum victor inſultat, niſi etiam blaſphemet in Deum. At non impunè: Tharaca Rex Æthiopiæ Aſſyriam armatus intrat, cogitur Sennacherib redire ad ſuos, ſed muſſans & minis propè quàm plagis truculentior. Nihil territus Ezechias, populum quoque timere prohibet; *Multò plures nobiſcum ſunt, quàm cum illo. Cum illo enim brachium carneum, nobiſcum Deus noſter.* Et mox nocte illâ ab vnico Angelo cæſa iacent centum octoginta quinque millia hoſtium & abſque vulneribus, ô rem miraculi plenam! mors ſæua diſcurrit. Poſterâ luce tam ingenti clade conſpectâ domum reuertitur, & viuere aliquandin finitur, teſtis vt fiat Majeſtatis quam ore contempſerat. Reuerſus Niniuen & adorans in Templo Neſroth Deum ſuum, à filiis ſuis Adramelech & Haraſar interficitur. Non dignus qui Angelico periret gladio, parricidio velut hoſtis naturæ mactatur. Hæc inſignia victoriæ & triumphi decora ab inſigni Religione Ezechiæ. Nam paternæ impietatis eraſis veſtigiis, ſuccifis lucis, verſis altaribus, Templum Dei clauſum à Patre reſerauit, Phaſe ſolemni ritu inſtituit, & vt Salomonem pietate, ſic

opibus & inclitâ gloriâ æquasse dicitur. Nihil tale in filio Manasse, in Amon nepote. Hic vterque nullum bellum gessit, nisi bellum æstimas, quod multum innoxii sanguinis fusum est. Testis Esaias auunculus Manasse, quem hic ligneâ serrâ exsecuit. Placidâ morte Manasses, Amon sicâ per seruos sublatus est. Tam vitâ quam potestate vterque omnibus oneri fuit.

Bellum Ægyptium secundum Rege Iosia.

Ex c. 22. lib. 4. Reg.

TAm crudeli Auo, tam impio parenti successit Iosias mitissimus omnium Princeps; purgatum superstitionis sordibus Templum & ritè omnia ad Dei cultum digesta monumenta sunt eximiæ pietatis. Bellum huic cum Nechao, Rege Ægypti in Assyrios signa inferente. In ipso æstu pugnæ occisus Iosias in Magedo sanctiùs quidem, at non fortiùs potuit Rex tantus occumbere.

Transmigratio Babylonis.

CAPVT VI.

Ex c. 23 lib. 4. Reg.

ABductis decem Tribubus, reliquæ ambæ Benjamin & Juda nihil do-

mestico sapiunt exemplo. Captiuantur & istæ quoque, pares sicut moribus ita & suppliciis. Igitur Rex Ioachaz Iosiæ minimus natu, quem Regem populus constituerat, à Pharaone Nechao reuinctus in Ægyptum expellitur, & ibi priuatus moritur velut obses captiuandi mox totius populi. In locum Ioachaz, Eliachim maiorem promouet Nechao ac mutato nomine Ioachim nuncupat. Hic tyranno à quo regnum acceperat, libens etiam cum ingenti tributo seruit & seruus mauult viuere, ne regnet ingratus. Post à Nabuchodonosor expugnatur Pharao, capiturque Syria, & ibatur in regnum Ioakim, nisi annuo stipendio contentus victor barbarus abiisset. Trienni soluto pretio seruitium indignatur & rebellat Rex Iuda, rebellantem opprimit totis viribus Rex Babylonis, Templum expilat, interfecti Regis cadauer inhumatum proijcit extra muros & sepulturâ asini sepelitur, vt ante scripserat Hieremias. Ita tamen in Patrem sæuit Tyrannus, vt Ioachim seu Iechoniæ filio Patris tradat Imperium, & hunc paulo post obsidione vrgens ad deditionem compellit, veritus ne paternæ necis vltor cum vicinis coniuret in Regnum Babylonicum. Itaque à sceptro & à patria amouet. Dedidit ipse sese Iechonias, suadente Hieremiâ & cum matre, vxore, principes, amicos & optimos Ciuitatis; sustinet quoque Babylonem se traduci atque in

vincula coniici, quasi præscius se olim soluendum. Patruus Mathathias interim rerum potitur & Sedechias audit
Ex c. 24. imposito à Tyranno nomine. In hunc postremò Chaldæi cum Rege feroces inuolant, vt periurum hominem pactam fidem seruare doceant. Primùm Ciuitatem oppugnant, clausam penetrant, vallatam exscindunt: inualuerat obsessorum fames, vt matres etiam filios epulando, ô rem inauditam! illi succurrerent. Hinc fame, hinc obsidione vrgente, fugit Sedechias & fugam nocte præcipitans, non potuit tamen obsidentes latere. Comprehensus coram
Ex c. 25. Tyranno sistitur, tum ipsi effodiuntur oculi, necantur coram patre filij, vt tota in illo stirps Regia intereat, tandem catenatus Babylonem cæcus abducitur, carcerisque vmbrâ pœnas luit incarcerati Hieremiæ, qui hæc non auditus prænuntiauerat. Translati cum Rege quotquot vel gladio vel fami superfuerant. Relicti in Vrbe vel seruitio inutiles vt pueri ac senes; vel prædæ fastidium, vt pauperes; vel certè colendis agris necessarii, vt vinitores & agricolæ. His Rex datus Godolias, nullo insigni regio aut Imperii nomine, quia præesse tam paucis & calamitosis nulla dignitas erat, vt sicut in Vrbe, Vrbis reliqua tantum erat imago, (hanc enim cum Templo Nabuzardan militiæ Princeps inflammaverat solo æquatis per circuitum mœnibus)

nibus) ita ipſe vmbram Regiæ Maieſtatis teneret.

Miſſiones & miracula Prophetarum.

CAPVT VII.

VNde tanti,ac florentis regni caſus & ruina? Numquid quia non auditi Prophetæ à Deo miſſi? Nam inter illa præcedentia Regum tempora virtutibus, vitiiſque permixta, imò, ſi verum dicimus, magnis inſigniora criminibus, quanta erga ſuos Reges ſiue iuſtos, ſiue impios cura Dei, ac prouidentia; iſtos vt à profanis arceret cultibus, illos vt in pietate ſtatueret? Quot miſſi ad illos viri, ſeu vates Dei? Quot pronunciata Oracula, quibus obtemperare, tota Regnantium, & Imperii vna hæc erat ſalus. Mittitur Nathan ad Dauidem, & ex parabola, ſeu fabula raptæ ouiculæ veritatem adulterii, deinde ex ore Regio pœnitentiæ vocem, *peccaui*, exprimit. Vtinam ſic ad ſe miſſum audiſſet filius Salomon. Certè nec tam vxorius ſenex fuiſſet, nec ſcindendo regno occaſionem dediſſet. Miſſus alter ad Ieroboam dum thus adolet, quia non auditus, protinus Regi manus exaruit, quæ orante Prophetâ mobilis rurſus effecta eſt. Quid de cæteris dicam, ac præſertim de impiiſſimo Achab? Venit

Ex c. 12. lib. 2. Reg.

Ex c. 13. lib. 3. Reg.

ad hunc Michæas, nec modò non auditur vera pronuntians, ſed in carcerem truditur pane & aquâ cibandus; ſimiliter Elias, cum verbis minacibus etiam monſtra, ſeu miracula addidit, quid aliud egit, quàm vt perſequentem fugeret, aut vitam perderet? Eliæ autem miracula, & aliorum ſuis ſparſa locis in vnum hunc locum cogere placuit, vt ſimul, & citiùs vno tenore continuata permiſceantur.

Miracula Eliæ Prophetæ.

CAPVT VIII.

Exc.17. 3. Reg. vſque ad c. 2. l. 4.

QVis credat virum tam piloſum, & ferinum habitu, vt feræ potiùs quàm hominis figuram reddat; tam egentem, vt eum in Vrbe vidua pauper, corui in deſerto paſcant; tam imbellem, vt vel mulier vna Iezabel in fugam compellat: hic tamen tantæ authoritatis, vt cœlo pluuiam vel imperet, vel prohibeat; vt ignem quaſi vindicem in aduerſarios emittat? Teſtes duo quinquagenarij Regis Ochoſiæ, quos ſubitus ignis extorruit; in ipſam etiam mortem accepto imperio, quo viduæ Sarephtanæ filium vitæ reſtituit. Primùm juſſus omnem è cœlis ſeu rorem, ſeu pluuiam ad tres annos excludere, mirum eſt vt arentibus herbis, paſcuis & cuncta fame

depopulante, non ante terris infusa pluuia, quàm Elias orauerit. Certus hic se à Deo exauditum iri in aqua, sicut priùs in igne holocausti, victor vltorque magnificus Sacerdotum Baal. Quantus hic, qui vel ex impio, & prope ferreo Achab pœnitentiæ signa extorquet cilicium, saccum & ieiunium; & tam arduum superbiâ caput humilitate depressit? *Nonne vidisti*, inquit Deus, *humiliatum Achab?* Tam facile huic viro Iordanis aquas pallio scindere, & sicco tranare vestigio, quàm pedibus planum iter ingredi. Certè tanto ciue indignus erat hic, quem incoluerat mundus. Placuit Deo in meliorem transferre, & subito turbine raptum, curruque igneo vectum in fœlicissimâ sede collocare iam æternitatis candidatum.

Miracula Elisei Prophetæ.

CAPVT IX.

QVot istius gesta legeris, tot fere in ostenta, & miracula offendis. Hic ille est discipulus Eliæ, & famulus ab aratro ad sacrum vaticinium arcessitus vicisse tamen Magistrum videtur, multitudine potiùs an claritate signorum incertum est. Et fortè duplex ille spiritus Eliseo concessus duplo major fuit *Ex c. 2 vsque ad 13. l. 4. Reg.*

miraculorum effectio, quæ nec ipsâ morte, & emortuis ossibus finita est. Imputa, si libet, pallio Eliæ totam hanc prodigiorum seriem, nihil est tamen causæ cur hoc ipsum deneges Elisei virtutibus, quas ad sui nominis ostentationem Deus ipse promouerat. Igitur rapto bigis igneis Eliâ in cœlos, primus ad miracula gradus sternitur transitus Iordanis sicco vestigio, & arente alueo: deinde ne vicinam Vrbem Iericho prætereat Eliseus, & vbivis mira efficiat, vbi maximè necessaria, sale infuso in fontes sterilitatem loci, quem aquæ pessimæ inhospitalem fecerant, facilè abstulit. Et hæc sanatio aquarum eò mirabilior, quò ineptior medicina. Calvo huic Prophetæ certatim pueri caluitiem veluti conuicium iactant: ecce duo vrsi quadraginta mox contumeliosos pueros in frusta concidunt; hôc vltionis prodigio adultos instruens Vates, quando nec teneræ pepercit ætati. Tribus Regibus fœderatis aduersus Regem Moab deficiunt aquæ in via, postulante Ioram Rege Israël filio Achab, nihil conceditur, at in gratiam Iosaphat Regis Iuda & aquæ vbertim desertis in locis scaturiunt, & victoria de Rege Moab speratur. Quid prosequar olei exuberantiam in domo viduæ vnius de vxoribus Prophetarum, quando non priùs stetit oleum, quàm vasa deficiunt? Quid viginti panes hordeaceos centum viris

ad satietatem appositos, & ad reliquias vsque profusos? Similiter missam in lebetem farinulam, quæ pulmenti amaritiem, & mortem in olla consumpsit? Lepram Naaman principis militiæ Regis Syriæ septimâ lotione Iordanis abstersam, & in puerum Giezi transfusam, eò quòd munera, vestes, argentumque inuito hero acceperat? Fœcunditatem Sunamitidi concessam, & fœcundati vteri prolem vitæ restitutam. Quid plura? Ferrum aquis innatat more corticis; produntur insidiæ Regis Syriæ; percutitur cæcitate exercitus, tamen in Samariam adducti Syri, & potestati Regis Israël permissi dimittuntur illæsi, imò & bene pasti. Denique post signa tanta, quæ rudis illa ætas obstupuit, & priora erubuere sæcula, moritur Eliseus, qui vitæ, mortisque administrauit imperium. Fleuit morientem Rex Ioas, flentem consolatus est vates diuinus spe amplâ victoriæ Syriacæ, quæ septies Regi futura erat, si septies terram percussisset. Quid beneficij ab expirante Propheta non impetrasset Rex iste, à quo iam mortuo proiectum defuncti cadauer vitam hausit, & in sepulchro mortis vim omnem elisit? Voluit Eliseum Rex Ioram capite minuere, quasi reum tam longæ Syrorum obsidionis, & tam duræ famis, vt caput asini octoginta argenteis, & stercora columbarum quinque argenteis vænirent; ipsæ quoque mulieres filios suos vora-

rent, ſed quò tanta Eliſei miracula, niſi vel aliquò peſtem hanc à ſuis auertiſſet cervicibus?

Miracula Iſaiæ Prophetæ.

CAPVT X.

Exc. 19. & 20. l. 4. Reg. ÆGrotat Rex Ezechias, nec illum tantæ Majeſtatis faſtigium à populi infirmitatibus excipit, aut abſoluit. Ægrotanti mittitur Iſaias Propheta; & licèt diſtans attamen mors vicina nuntiatur. Ad hæc plorat, & orat Rex, & cum precibus, tum lachrymis placato Deo diuinam prope mutat ſententiam, quando ſe vidit à graui ægritudine curatum, & vitam audit ad quindecim annos productam. Vtrumque ſanè plenum miraculi, atque prodigij, quò magis rerum ſeu ordini, ſeu conditioni contrarium. Primùm applicita ficorum maſſa, & vt Propheta iuſſerat, perſanatur vlcus, & morbus Regius vel inani, vel etiam peſtifero remedio, vt intelligas ſicut in morbis, ita in remediis diuinum eſſe aliquid; nec tam medicamenti æſtimandam qualitatem, quàm Dei medentis manum, qui pro arbitrio de noxiis quoque rebus vtiles exhibet medicinas. Deinde promiſſa à vate vita productior tam incerta primâ fronte videbatur, quàm mors vrget imminens

nuntiata. Quid mirum ergo si Rex vel dubitat, vel interrogat? *Quod erit signum quia die tertia ascensurus sum Templum Domini?* Ideo faciendæ rei signum certissimum ingens portentum optioni dat. *Vis*, inquit, *vt ascendat vmbra decem lineis, an vt revertatur totidem gradibus?* Facile est, Rex ait, vmbram crescere, nec hoc volo, vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gradibus. Et ecce inuocato Deo Isaias vmbram per lineas, quibus iam descenderat in Horologio Achas cum Sole reducit decem gradibus, & productior factus dies vitæ longioris obses certissimus fit. Discant mortales tam promptum Soli esse retrorsum cedere, quàm stare immotum iubente Deo.

Interregnum, & captiuitas Iudæorum.

CAPVT XI.

POst Sedeciam nullus deinceps ex stirpe Iudæorum Rex Ierusalem vsque ad Assamonæos Hyrcanum scilicet, & Aristobulum; Salathiel quidem Iechoniæ Regis, & hujus Zorobabel filius inter concaptiuos fratres principatum obtinent, & duces appellantur; at Regis nomen, & regni insignia deferre captiuis non licuit. Quàm interim indignè Babylonicam seruitutem tulerit Hebræus, testatur interfectio

Ex c.25. l.4. Reg.

Godoliæ. Hunc Iſmaël regali oriundus ſanguine cum decem ex nobilioribus, qui in Maſpha confugerant, dirè interficit, nec à Chaldæis Iudæos comites cædendo diſtinguit. Cæteram plebem gentis reliquias tendere in Ægyptum cogit timor, ne cuncti pro vno Godolia occiſo pereant. Mirum eſt quo robore animi profanos deorum cultûs repudiauerit

Ex c. 1. vſque ad 7. Daniel. inter alios Daniel, ideo ad leones damnatus. Et ibi ille perierat, niſi mitiores feras, quàm homines habuiſſet. Ieiunum illum, & impaſtum Angelus meſſorum prandio reficit per Abachuc Prophetam, illuc ex Iudæa crine ſuſpenſo delatum. Præterea Danielis ſocij Ananias, Azarias, Miſaël, vel Sidrach, Miſach, & Abdenago apud Chaldæos ſtatuæ Nabuchodonoſor negato diuino cultu fortiter caminum, vti certaminis locum, adeunt. Intrat Angelus cum tribus, vt ab iſtis in incendiarios flammas fornacis excutiat. Cremata quidem mox vincula, compedeſque Iuuenum, fortè vt liberiùs inter ipſos ignes, velut inter auras incederent. Pepercit flamma corporibus, imò veſtibus, quorum animi meliore igni ardebant. Stupet Nabuchodonoſor viſo quarto Iuuene tres inter, quos ſicut nec cibus Regius contaminauerat, regiâ menſâ eſculentius expertos ieiunium, aut legumina, ita nec ignis tantillùm libauerat. Hinc Rex exclamat, *Non eſt alius Deus, qui poßit ita ſaluare.* Interim ad

ſeptuaginta

ſeptuaginta annos productam ſeruitutem afflicti mœrent Hebræi, quos Tyranni quatuor Nabuchodonoſor, Euilmerodach, Balthazar, & Rex Medorum Darius duris exercuere Imperiis. At Daniel toti tunc Orienti præfectus & ſecundus à Rege, tantò meliùs & indulgentiùs captiuos habuit, quantò ſibi chariores. Tantum illi faſtigium ex declarato Regis ſomnio de viſa ſtatua, cuius caput ex auro optimo, pectus & brachia ex argento, venter & femora ex ære, pedes denique partim ex ferro, partim ex teſta conſiſterent. Experta ſanctiſſima vxor Suſanna, experti impudiciſſimi Iudices, experti quoque Sacerdotes Belis quanta in Daniele erga improbos inclementia, & erga iuſtos profuſa charitas.

Finis captiuitatis Babylonicæ.

CAPVT XII.

POſt ſeptuageſimum annum finita tandem ſeruitus & cum libertate mutata. *Ex c. 1.* Expectandus diu fuit tanti beneficii au- *1. Eſd.* thor Rex Cyrus, nec antè ſeruire deſitum eſt, quam Tyranni omnes Babiloniæ vel fato defuncti, vel occiſi gladio. Nabuchodonoſor natu maior Euilmerodach excipit. Hic paternum regnum ſperans ſibi ereptum iri à Patre etiam extincto, cadauer in trecentas partes diuiſum prædam

projicit vulturibus. Impius sanè æquè ac vecors. Credidit Patrem, sicut ex homine factus bestia, iuxta vaticinium Danielis & arboris somnium, rursus ex bestiâ in hominem redierat, ita fortè post mortem recepturum regnum cum corpore. Post hunc Balthasar iunior natu, qui percussus à Dario Medorum Rege vitam cum regno miserè amisit. Ita illi extantes de muro digiti dum scriberent, *Mane, Thecel, Phares* significauerant. Sublatis de medio Chaldeis, libertatis vindex Hebreę regnat Cyrus. Nam traducto à Medis ad Persas imperio, subiectos populos maximè Iudæos fœlices iubet ac securos agere; Extorres redire in patriam, restaurandæ vrbis ac Templi datâ veniâ. Reddita quoque vasa Sacra, quæ sustulerat Nabuchodonosor, quibus abuti ad pocula non audet, postquam audiit Balthassar non tam irruptione hostium, quàm sacrilegio periisse. Pauci tamen in Iudæam redire visi sunt, cæteros vel vxoribus vel partis extra patriam remorantibus. Adeò natale solum amabant, vbi etiam nati seruierant. Penes tam paucos ac inopes nullus ducitur murorum ambitus, vix Templi iacta fundamenta, saltem ædificatum ad sacrificia Altare, denique intra pomœrium non tam substructæ ædes quàm casæ. Ita non Vrbs sed quædam imago Vrbis surgebat.

Bellum Holofernis contra Iudæos.

CAPVT XIII.

QVantò insignior visa est Cyri beneficentia, tantò Cambysis filii detestabilior crudelitas, qui rescisso edicto paterno beneficia in contumelias ferus commutat. Ideò fortè dictus Nabuchodonosor, vt sicut ille vrbem ac Templum demolitus incenderat, ita hic, ne denuò excitaretur, inhibuit. Tam sanctum opus suspendit impius, ne rebellioni arcem collocet, & hostibus vires sufficiat. Sed, ô malè prudentem aduersus Deum, qui in tantæ pœnam impietatis, ab imbelli fœmina Hebræa vinci sinit, qui viris superior esse contenderat. Misso Holoferne militiæ principe post subactam Mediam ac triumphatum Arphaxat Regem, in Iudæam inuolat, Cappadociam, Damascum & alia munitissima regna prætergressus; quot passibus tot victoriis Oriente lustrato. Satis paterno clarus imperio videri poterat, si fines vllos caperet cupido regnandi. Ingresso Galilæam Holoferni Bethulia viculus ferè obsistere audet. Loci incolæ, quem natura munierat, Deo fidentes, obsideri se sinunt. Et iam peditum centum viginti millia, equitum viginti duo non tam armis quàm terrore ciues circumdederant, iamque inciso aquæ- *Ex toto lib. Iudith.*

ductu & prohibitis fontibus ne in Vrbem influerent, exhaustis per viginti dies cisternis, cogitauerat Princeps Ozias tradere hosti siti enectum populum. Sic deditioni res erat proxima, nisi sęculo illi contigisset fortissima mulierum Iudith. Viris hæc animosior cædem Holofernis, quam vir non auderet, festina exequitur. Tamen in re tam virili non oblita fœminam, mundum muliebrem pulchro corpori aptat, culta comptaque procedit ad castra, Abrâ comite, vt quam viri bellatores manu, ipsa oculis & amore sui præsumat victoriam. Capti Assyrii primo tam præstantis Matronæ conspectu, cui formam Deus splendore quodam auxerat, exclamant amentes. *Quis contemnat populum istum, qui tam decoras mulieres habet?* Introducta in tabernaculum Ducis & fugę consilium partim professa, partim mentita, ad nuptias Tyranni aut saltem ad delitias destinatur. Illa non abnuere, dissimulare etiam si opus est, imò palam redamare amantem. Inuitata ad epulum non dedignatur, & datâ veniâ, quos comportauerat cibos, manducandi, regali mensæ accumbit; ille cum immodico vino ardentissimum amorem bibit. Tum in conclaui suam ita edormit crapulam, vt nec sanctissimæ viduæ fas sit illudere, nec cædi destinatæ elabi. Ingrauescit somnus principis, contentiùs orat Iudith, grande facinus perfectura. *Confirma me*, inquit, *Deus Israël & respice in hac hora ad opera manuum mearum.* Nihil cunctata comam

ac ceruicem apprehendit, & pugione ad lectuli columnam appenso bis ferit, quasi duplex fœminæ ictus necessarius foret vbi vnicus viri sufficeret; deinde amputatum caput in Abræ peram proiicit, euolutoque extra conopæum trunco, lectum non tam sanguine quam vino respersum relinquit. Tanti capitis præda onusta Iudith è castris Bethuliam regreditur ouans, & prolato de perâ capite, *Ecce*, inquit, *caput Holofernis quem percussit Dominus per manum fœminæ*, Stupet populus ac simul fremit lætitia, tædis accensis tam fortem viduam circumstans & ab ore dicentis pendens. Contrâ Assyrii viso principe decollato facilè palantes cæduntur, vix fugæ relicto præsidio. Interim triginta per dies collecta spolia, quorum melior pars & opimior attributa est Iudith; at pia mulier Templo affigi iussit, vt tanti Dux facti non fœmina, sed Deus crederetur. Hoc tandem fatum Holofernis capitalissimi hostis Iudæorum. Simili prope exitu aliquantò post superbus Aman vitam patibulo affixus amisit, qui perire totam gentem in patibulis voluerat. Totum hoc negotium expediit Regina Esther apud Assuerum Regem ac coniugem, & vnica tam barbari consilii querimonia capitale Amani iudicium fuit. Ita factum est vt sicut priora sæcula Debbora & Iahele fortibus fœminis, ita hæc posteriora Esther & Iudith fortitudine inclytis gloriarentur.

Ex c. 7 l. Esth.

Prælia pro restauratione vrbis ac Templi.

CAPVT XIV.

Ex cap. 2. lib. 1. Esdræ.

ANno quadragesimo sexto post defunctum Cambysem quartus à Cyro Darius Hystaspis eiusdem cognatus magno se voto exoluit. Vouerat hic authore Zorobabel, si Persarum Rex fieret consummandi Templi Hierusalem veniam se daturum, dedit ille voti compos cæsis duobus Magis fratribus qui regnum inuaserant. Missus in Hierusalem Zorobabel qui pendens & interruptum Templi ædificium ad vmbilicum perduxit. Edicto insuper cautum est, ne quis perficiendo operi obstrepat, & ideo crucis intentatur supplicium. Missus postea Esdras ab Artaxerxe, missus & Nehemias, ille legem diuinam instaurat, & non tam tabellis quam populi mentibus accuratè insculpit; hic totam Vrbem à fundamentis nouam excitat, mœnibus cingit, & portis claudit ac munit. Interim multa cum finitimis populis quos liuor adusserat & tam assiduè commissa prælia, vt Iuuenum pars ædificando, pars præliando insisteret; hic ex area fiebat acies & trullas cum gladiis & lanceis gestabant fabri simul & milites, interdiu toti in opere, noctu partiti vigilas excubabant, & si dicere fas est, vnâ manu trullam,

alterâ gladium tractabant aut lanceam.

Expeditio Alexandri magni in Iudæam.

CAPVT XV.

IMperante orbi nunc Chaldæo, nunc Medo, nunc Persâ, prout ius erat in armis, ad Græcos quoque transit Imperium; hic erat quasi ordo fatorum. Igitur Dominos mutante orbe per tempora mutat & Iudæa. Seruire cogitur Alexandro Macedoni cui cognomen Magnus, non tam ex corporis quàm ex animi magnitudine, cui vix satis erat terrarum ambitus. Ille toto Oriente armis penetrato, Palæstinam quasi vltimam prouinciam cogitauerat, & vltrò festinantem accelerabat prædæ amor auditâ vbertate soli, vetustate gentis, religione Templi ac præsertim opulentiâ. Orant Iudæi & precibus prædonem mundi beneficum faciunt. Magnus ille (quis non stupeat?) in Iaddo pontifice, qui obuius processerat stolâ indutus Cydari & laminâ coruscus, Deum adorat, mactat in Templo hostias, Iudæos vbique gentium patriis vti legibus concedit, & septimum annum iubet esse tributi exortem. Sic perdendæ Vrbis & gentis consilia, in beneficia commutantur. *Ex c. 1. lib. 1. Mach.*

Bella & persecutiones Antiochi Regis in Iudaos.

CAPVT XVI.

Ex c. 1. lib. 1. Mach. ALexandri veneno extincti nullus relictus hæres; ille diuiso in duodecim socios Imperio, affectasse creditur, ne quis apud posteros sibi par potentiâ legeretur. Successit res pro voto, in pauciores tamen id est in quatuor Reges tota Orientis collecta est Dominatio. Primus Ægypto Ptolomæus Lagi filius; in Macedonia Arideus seu Philippus Alexandri frater; in Thracia & Hellesponto Lysimachus; in Syria demum & Babylone Seleucus Nicanor primus regnasse traditur. Ab hoc septimâ sobole Antiochus Epiphanes, qui Romæ obses fuerat pulso fratre Seleuco Syriæ regnum inuadit, fratre sacrilego peior: quippe ille Heliodoro duce Templi ærarium spoliatum miserat, & spoliauerat, nisi armatus eques in Heliodorum priores equi sui calces elisisset; sicque humi abjectum, alii duo equites, intellige Angelos, contudissent verberibus, extinctusque iacuerat, nisi pro semianimi orans Onias quasi reuocasset à mortuis. Non cautior fratre Antiochus, sed irreligiosior Templum ingressus totum despoliat & collocatâ Iouis statuâ ritus gentium profanos imperat; Imperio reluctantes

dirâ nece extinguit. Teſtis Eleazarus ſenex, qui carnes porcinas iuſſus edere vel edentem fingere, maluit flagellis ad necem cædi, quàm ſenectutis canitiem tam turpi notâ inuri. *Non enim*, inquit, *ætati noſtræ dignum eſt fingere.* Teſtes ſeptem cum matre Machabæi, quos Antiochus Tyrannus, non iiſdem ſed æquè diris tortos ſuppliciis non tam mori quàm ad meliorem fecit vitam tranſire, vt deinde in laureas verterentur ſupplicia, & Regis crudelitas triumphus Martyrum fieret & inſigne virtutis. Authore Iaſone & Menelao (hi tunc peſſimi Iudæorum) poſitum eſt in vrbe Gymnaſium & conſtituta Ephebia. In illo ritus gentium doceri iuſſi ſunt Iuuenes; in iſta (proh pudor!) præſtare ad omnem libidinem; cæſa intra triduum octoginta millia ciuium, vt cæteros tanta cædes à cultu Dei vel abſolueret vel deterreret; ſed is eſt religionis amor, vt vel fugere expediat timidis, vel audacibus certum ſit mori.

Bellum pro religione Duce Mathathiâ.

CAPVT XVII.

Ex c. 2. lib. 1. Mach.

IGitur Hierosolymis egressus Mathathias in montem Modin totam secum transfert familiam hoc est quinque filios, Ioannem, Simonem, Iudam Machabæum, Elezearum & Ionatham. Ibi occiso qui à Rege litari Idolis mandauerat, facto similiter impetu in quendam Iudęum qui legis desertor palam Diis gentium fecerat, dimissâ vrbe Modin in deserta loca progreditur. Illum secuti complures, cultus diuini obseruantissimi, quasi iustum conflant exercitum. Horum mille, quia die Sabbati descendere ad certamen nefas, Ducum prostrati gladio occumbunt: cautiores alii nec Sabbatum à præliis excipiunt; & iam non pro focis, sed pro aris pugnantes fœliciter vincunt. Victores totam regionem superstitionum fæce lustrant expiantque. Postremò, destructis gentium altaribus & circumcisis infantulis, moritur Mathathias religionis quàm vitæ amicior, cuius pietatis tot monumenta sunt, quot Liberorum fortia facta, in quibus patrem etiam post funus viuere & spirare conspicuum fuit.

Bellum Machabæum primum Duce Iuda.

CAPVT XVIII.

DEfuncto Mathathię Vicarius relictus est Iudas filius Machabæus nomine, vnde hęc quæ sequuntur Machabæa bella. Hic Princeps religiosi exercitus inter fratres delectus Quot præliis tanquam leo vires Antiochi Regis contuderit, quot Reges ac principes finitimarum gentium vel fugauerit, vel ceciderit, vix credere est, præsertim tam paucis copiis & tam exiguo belli apparatu. Primùm Apollonius Samariæ, deinde Seron Syriæ princeps, vterque Iudę manu interfectus, illius omnis deletus exercitus, huius octingenti gladio percussi, cæteri in fugam dati, debellandi Antiochi præiudicium fuerunt & omen certissimum. Rex hic Iudæorum perpetuus hostis, contractis per omne Regnum auxiliis & exhaustis in milites thesauris, subito impetu Iudam tentare parat, & si fas est, opprimere; desperat tamen vincere, in tanta rerum suarum tenuitate (quippe nulla tunc à Iudæis, nulla à Græcis Vrbibus, quæ ab ipso defecerant, vectigalia pendebantur.) Igitur partito cum Lysia filii sui nutritio, exercitu toto, Syriam illi bellumque in

Ex c. 3. vsque ad 10. lib. 1. Mach.

Iudæos demandat; ipſe in Perſas vadit ad quærenda belli noui ſtipendia. Miſſi in Iudæam à Lyſia Ptolomæus, Nicanor, & Gorgias fortiſſimi Duces, data equitum quadraginta millia, & peditum ſeptem. Ad tantum numerum imprimis magna in caſtris Iudæorum trepidatio, deinde ſpes vincendi poſt celebratum & ieiunium & ſacrificium ex conſilio Iudæ; mox ad primum conflictum, quaſi nollet cunctari victoria, pulſi fugatique Syriaci Duces & caſtris opulentis exuti (nam eò Syri mercatores quaſi certi de victoria, multo cum auro & Tyriis opibus frequentes venerant, ad emenda mancipia.) Lyſias poſt annum reparatis, imò auctis viribus adeſt violentior, inſtat quoque Iudas audacior & funditus repreſſo hoſte, relegatoque in Syriam, Hieroſolymam victor ingreditur, Templum expiat, altare nouum extruit, arcemque occupatam à Syris pro viribus oppugnat; filios Eſaü in Acrabathane percutit; filios Bean ſuis in turribus quò confugerant, incendit; Ephron ciuitatem, quia tranſitum ſuis negauerat, peremptis ciuibus, ſolo æquat. Quanto dolore accepta ab Antiocho Rege (qui tunc in Perſide habebat) tanta ſuorum clades, & turpis Lyſiæ fuga & inſignis Iudæ triumphus. Tunc in ſummam rerum ſuarum deſperationem adductus (nàm Elimaïdem in Perſide Vrbem nobiliſſimam, auro argentóque copioſiſſimam, prædæ inſtans fruſtra oppugnauerat, fortiterque repreſſus à ciuibus

cogebatur victus & vacuus Babylonem reuerti) Quantus Regis impii mœror hic fuerit, præsertim stimulante delictorum conscientiâ, quod populum Dei tot ærumnis vexauerit, ipsa etiam sacra violauerit, testatur mors inde consecuta. Expirantis propè hæc aurea verba extant, vtinam ex animi pœnitentia, *Iustum est subditum esse Deo & mortalem non paria Deo sentire.* Relicto hærede Antiocho filio, regnique administro Philippo amico ac nutritio Antiochi qui Eupator ad discrimen Patris dictus est, ita volente Lysiâ, nulla cum Iudæis pax sub nouo Rege. Quin ipse quasi Patre fœlicior futurus, conflato numerosissimo exercitu in Iudæam contendit. Adducta centum millia peditum, & viginti equitum, insuper Elephanti triginta duo & certare docti & ligneas turres gestare habiles dorso, præmonstratus quoquead spiritum bellicum acuendum sanguis vuæ & mori. Sed hic tantus belli apparatus citiùs impedimento fuit quàm terrori. Testis Eleazar ille, qui viso Elephante cæteris supereminente & Regiâ loricâ vestito, arbitratus in eo Regem insidere, protinus abjecto clypeo per medias hostium legiones ad bestiam penetrat, tum sub eam ingressus subiecto gladio interimit; itaque cadens bestia Eleazarum mole & ruinâ sui corporis opprimit: atque ita tantus Miles emoritur tam immani cadauere inclusus magis quàm oppressus, & suo quasi sepultus triumpho æternum

ſibi nomen, ſuper incumbente beſtiâ, impoſuit. Igitur hoc vno prælio victus Antiochus pacem petere & fœdus inire cogitur ſuadente Lyſiâ. Sed quia periurus fidem violat, in vltionem perfidiæ à Demetrio Seleuci filio regno ſimul ſpoliatur & vitâ. Tandem tot antea præliis victor Machabæus, tot clarus triumphis, adhuc pulſo fugatoque Bacchide, quem Demetrius Syriæ Rex miſerat cum Alcimo peſſimo Iudæorum, interfecto etiam Nicanore, demum ipſe in prælio cum Bacchide à Syria reuerſo, non tam victus quàm ceſſans vincere occumbit, eò quòd ferè ſolus, totam belli ad dextrum cornu ingraueſcentis molem in ſe ſuſtinuit. Hic relictis ſibi paribus fortitudine fratribus deſiderium ſui ac dolorem omnium mitigare potuit, at memoriam & nomen nulla ſæcula abolebunt.

Bellum ſecundum Machabæum Duce Ionatha.

Ex c. 10. 11. 12. l. 1. Mach. NObile caput, manum fortem, cor inuictum, prope omnia mors Hebræis abſtulerat in vno Iuda, nondum tamen exhauſerat totum Matathiæ ſanguinem. Trunco ſtatim Reipublicæ corpori redditum eſt caput priori germanum, & omnia cum capite: ex populi ſuffragio defuncto Iudæ ſucceſſit frater Ionathas nec armis, nec famâ minor. Primum illi facinus ſanguinem fratrum repetere ab interfectoribus. Ioannis quidem à Iam-

briis, quos in ambitioſo nuptiarum apparatu interceptos occidit; Iudæ verò à Bacchide cuius exercitum cecidit, dignas fratri inferias. quare Bacchides pacem coactus ſi non petere ſaltem ſeruare, quamtùmvis turbarum molirentur malè feriati quidam ex Iudæis. Interim Alexander Anthiochi nobilis filius occupatâ Ptolemaide Syriam inuaſit. Demetrius quò faciliùs inuaſorem expelleret Ionatham conciliare ſibi ſtudet, ſtudet & Alexander vt occupata retineret; vterque pretioſa offert tituloſque clariores: ſed Ionathas huic fauit, qui deſtitutum tanto præſidio Demetrium facilè profligauit in acie & occidit, Deo vindicante gentem ſuam de hoſte implacabili. Hinc Alexandro orta ingens de Ionatha æſtimatio, quem & apud Ptolemaidem dum ſponſam recipit à Ptolomæo Ægypti Rege filiam Cleopatram, Rex honorificè habuit, & donatum veſte purpureâ formidabilem fecit perduellibus qui eò confluxerant accuſandi ſtudio. Quam fluxæ res hominum! tam placida ſerenitas ſtare non potuit. Demetrius ex altero natus, vt Alexandrum de occupato regno detruderet, bellum renouat Apollonio duce; ſed quâ manu Ionathas, Alexandrum euexerat, eundem ſuſtinuit deuicto Apollonio, & diſiecta Demetrii iunioris factione. Huic gratiæ ne deeſſet Alexander addidit adhuc glorificare Ionatham & miſsâ fibulâ ex auro viſus eſt in eum ſupremos honores congeſſiſſe. At

Ægypti Regis auerſus animus ereptam Alexandro Cleopatram dum tradit Demetrio, tradit & regnum : ſic attritus bello infœlix gener profugit in Arabiam, vbi pro ſalute mortem reperit truncatus caput perfidâ Arabis manu. Nouum Regem dum accendere cupiunt iniqui ex Iudæis, accuſant Ionatham, ſed hanc calumniarum procellam ille ſuâ præſentiâ ſtatim fugauit & muneribus, quæ Regis gratiam promeruêre & ſibi, & toti populo. Nocuit Demetrio ſua fortuna, dum nil videt quod amplius timeat, paternos exercitus miſit & offendit; id arripiens Tryphon olim Alexandro militans, illius filium ex Arabia reuocat, patriſque ſolio erat repoſiturus, niſi Ionathas obſtitiſſet, vitâ Demetrio aſſertâ per horrendam ſtragem rebellium Antiochenorum, quos in ipſa Vrbe receptus Ionathas cum tribus mille Iudæis cecidit ad viginti millia ſupra centum. Hinc iræ Tryphonis ſuo tempore erupturæ. At ingratus Syrus dum promiſſa non modo non exoluit, ſed vexat Ionatham, hoſtem ex amico facit; tandemque Antiocho reduci cum Tryphone coactus cedere, funeſto experimento didicit quantùm in vno Ionatha perdiderat præſidii, quantùm addiderat æmulo. Interea non tam intentus rebus Antiochi Ionathas quin ſuas etiam curaret : receptis aut vi aut deditione multis arcibus totâ prope Iudæa ejecit extraneos & perduelles, populumque ſanctum tantùm non aſſe-

ruit

ruit in ſolidam libertatem. Rebus ita compoſitis amicitiæ fœdus renouat cum Romanis & Spartiatis: ſed qui Demetrio fauebant ingenti exercitu iterum turbant, nocturnâque impreſſione Ionatham tentant opprimere, vt viam ſibi ſternerent ad Antiochi ruinam; at ille nominis ſui famâ potius, quàm armis inſidiatores diſiecit turpi fugâ. Triphon qui hactenus ambitioni ſuæ cauſam Antiochi prætexuerat profligatis, omnino partibus Demetrii, deſtinabat tandem peragere ſcelus quod iam diu conceperat. Obſtabat vnus Ionathas, ne per Antiochi cædem arriperet diadema quod adoleſcenti impoſuerat tantùm vt reciperet; Quare veteris vt putabat iniuriæ memor, & regnandi libidine furens dolo aggreditur quem apertè non poterat. euocatum igitur Ptolemaidem ſpecie amoris, militibuſque diminutum ad tria millia; Ptolemenſium manu capit Ionatham reliquo comitatu interfecto. Indignum tanto principe fatum cui victoria viſa fuerat hactenus famulari, & triumphos quærere vndecumque: ſed quid aliud ſperaſſet ab ignaua vulpe leo generoſus?

Bellum tertium Machabaum Duce Simone.

CAptiuo Ionathâ populus rediturus erat in ſeruitutem niſi Dominus ſeruaſſet virum, *de ſemine eorum per quos*

salus facta est in Israël. Is fuii Simon, Iudæ Ionathæque germanus, postremæ de Matathia reliquiæ, atque suæ spes vltima Gentis. Paternæ igitur fraternæque virtutis æmulus, noluit in tanta calamitate deesse publicæ rei, nec parcere animæ suæ in tempore tribulationis. Quare oblatum à populo imperium lubens accepit. Prima illi cura occupare Ioppen, misso Ionathâ Absalomi, cum forti manu, hinc imminenti Triphoni cum exercitu se opponere. Inopinatus tanti Ducis occursus terruit Tyrannum, qui quem desperabat vincere aperto bello, opprimi posse putauit emunctâ pecuniâ quæ neruus est belli. Ionatham, quem vinctum trahebat, soluendum nuntiat si dentur argenti talenta centum & duo filii obsides. Fraus erat & Simoni certa, sed vt inuidiam declinaret apud suos, misit & argentum, misit & obsides, nec recepit fratrem. Quin paulò post toties perfidus Tryphon scelus scelere auxit, & Ionathæ filiorumque cædem adjecit tot furtis & periuriis. Indignâ morte peremptum principem vix credere est quantùm fleuerit populus, quantùm Simon, qui defuncti ossa nè iacerent sine honore insepulta, nobili clausit tumulo. Hunc tantò apparatu toti familiæ extruxit in Modin quanto fortè nec Ægypti Reges sua sepulcra. Inter altas eximii operis columnas, non minoris artificii Pyramides erexit pro numero corporum, septem nempe, patri scilicet & matri, tum

quatuor fratribus, tandem vltimam sibi aliquando destinauit. Columnis arma imposuit & sculptas naues in trophæum, vt totum opus pro miraculo haberi potuerit, & familiæ suæ nomen gestaque perennare. Sic primùm Deo charus, quia pius; tum Demetrio, quia fortis, à quo & impetrauit populo cuiuscumque tributi remissionem. Interea Gazam vi capit purgatque ab Idolis; arcem quoque quę Hierosolimis fræno erat & scandalo recipit, diemque deditionis consecrat in annuum ritum. Tunc cœpit altâ pace Iudæa frui, cœpit & Simon magni Pontificis titulo palam clarari, qui illi vltro delatus & à suis & à Demetrio & à Romanis. Numenium enim Romam miserat qui donis amplissimis antiqui fœderis renouationem aut emerat aut meruerat. Demetrio capto à Persis dum auxiliares copias emendicat, successit Antiochus filius, qui Simonem coluit quandiu Tryphonem habuit regni æmulum. At illo propè attrito in Iudæos consilia vertit & arma: primùm per Athenobium legatum repetit arces captas, ideſt libertatem à Iudęis, tum negatas extorquere parat per Cendebæum viribus auctum. At vim vi repulit Simon, & iam impotens belli per filios Ioannem & Iudam triumphis prioribus hunc postremum adjecit: dum enim lustrat Iudæam, vrbibusque muniendis vacat, à Ptolomæo Abobi filio, & perfido genero quem Hiericonti præ-

fecerat exceptus, ſpecie conuiuii, in municiuncula Doch, tandem interficitur cum filiis Iuda & Matathia. Quid non mortalia pectora cogit regnandi malè ſacra fames? Scelus ſcelere cumulaſſet & funus funeri miſcuiſſet impius parricida, niſi Ioannes reliquus iam ex tanta principum familia monitus, miſſos ſatellites præueniſſet & captos immolaſſet ſanguini ſuo iuſtiſſimâ, vltione. Hic eſt ille Ioannes qui deinceps paterni hæres imperii Sacerdotiique non, modò nullam domeſticæ gloriæ virtutique maculam degener induxit, ſed eam auxit ſplendore, vrbium expugnator regumque terror.

Bellum Romanum primum in Iudæos.

CAPVT XIX.

Ex Ioſepho Antiquit. Iudaic. l. 13. & ſequent. t. 1.

CHaldæis, Medis, Perſis, Græciſque Regibus in prædam à Deo dati Iudæi veluti immanibus beſtiis, tandem à Romanis ſeu Latinis ſubacti, perpetuo tributo damnantur. Hi poſtremi totius iam rectores orbis, vt qui Aſiam, Europam & Africam victricibus armis coniunxerant, tam facilè de tota Iudæa ac de mundi angulo & ruſculo triumphum reportant. Præſertim Duce Pompeio geſtum hoc bellum, hoc eſt

ſub victore omnium gentium quas ille adierat, & populi Romani facilè principe : imò ſi ita viſum fuiſſet ſuperis candidato totius orbis Imperatore. Ille Mithrydatico confecto bello, debellata Armenia Pontique regione, de reliquo orbe expugnando quaſi luderet, Iudęam ingreditur, non tam exercendi militis causâ quàm refocillandi. Huc Pompeium adduxit cum noua vincendi materia tum Hyrcani Regis Iudeæ cum fratre Ariſtobulo hoſtilis contentio. Amborum Alexandra mater, Hyrcanum Pontificem & Regem ſimul, Ariſtobulum iuniorem priuatum viuere deſtinauerat. Mortuâ matre, in Hyrcanum collecto exercitu inuadit Ariſtobulus, victoque fratre in campis Hyerichuntinis, victor regnat. Pulſus Hyrcanus primùm Aretæ Regis Arabum vſus auxilio, tandem ſpe ſuâ deluſus, ad Pompeium ſupplex confugit vt inuictum ducem Romanum, tameņ calamitatis ſuæ magnitudine permoueret. Majeſtatis Romanæ eſſe duxit Pompeius principem à germano pulſum ſolio reponere, ſicut poteſtatis erat auferre ſceptra quibus vellet. Ante omnia ex oppido Alexandrino quò ſe receperat Ariſtobulus, multâ Syrorum Romanorumque manu exturbatur : tum vrbem Hieroſolymam auicula ſicut in rete compingitur. Facili operâ captâ, Vrbe rebellem in cuſtodia collocat Pompeius, vt captiuus He-

bræus regnare dediſcat. Ingreſſo in Vrbem Romano, non continuo patuit delubrum (prohibebat arx imminens.) Tres menſes oppugnatum Templum, irruptum eſt tandem : illoque pro religione loci intacto relicto, Romam Dux renauigat (vtinam tam fœlix quàm pius!) impoſitoque Hieroſolimis tributo, Pontificem Hyrcanum ſtatuit fratremque abducit ſecum captiuum cum liberis. Trium Regum id eſt Tigranis in Armenia, Mithrydatis in Ponto, Ariſtobuli in Iudæa victor Pompeius; pluſquam Regali honore excipitur à Senatu. Interim quies in Iudæa Hircano Pontifice. Sed Alexander Ariſtobuli filius profugus ex itinere armatâ manu populatur agros Iudææ & munitiſſimas arces occupatas multo milite præmunit : has tamen conſilio matris, Scauro præſide ac demum ſe ipſum vt imparem Romanorum viribus tradit : ita miſer Iuuenis excitatum ignem deditione ſui extinguere cogitur. Paulo poſt ex cuſtodia & ex Vrbe elapſus Ariſtobulus, rurſus in Hircanum arma mouet ſed eodem quo filius fato : quippe Marcus Antonius Gabinio iubente, toto Iudeorum quem raptim collegerat diſſipato exercitu, in carcerem Romam amandat. Solutum vinculis Cæſar rerum potitus cum duplici cohorte tranſmittit in Syriam, vt ipſi Iudeæ regnum vel arte comparet vel armis ſubjiciat. Hoc tamen Cæſaris con-

ſilium (ô inſolentem fortunæ ludum!) quidam ex Iudæis Pompeiani , ſublato per venenum Ariſtobulo irritum caſſumque efficiunt. Næ ille veneno tollendus fuit, qui virus ambitionis ad ſui, patriæque pernicem hauſerat.

Bellum Parthicum contra Iudæos.

CAPVT XX.

PArthi, Pacoro duce, ſollicitante Antigono Ariſtobuli minore natu, Paleſtinæ incumbunt. Euphratem tranſgreſſis millia talenta, virgines quadringentas ſpondet Lyſanias pro reducendo in regnum Antigono patre, qui multis Parthorum millibus Hieroſolimam cingit obſidione ; repugnat acriter Herodes pro Regia & Phaſelus frater pro mœnibus. Tandem Vrbem ingreditur Antigonus ipſo Pentecoſtes die, at non incruento certamine : tam fortiter medio foro vtrinque pugnatum eſt, vt agendum de pace fuerit in ipſo æſtu pugnæ ne qui vicerant victis ſimiliores eſſent quàm victoribus. Dum de pacis fœdere agitur & in Pacori fidem incauti ſe tradunt Hircanus, Phaſelus, & Antigonus, duo primi in ipſo itinere comprehenſi hanc eſſe ſentiunt barbarorum fidem vt numquam ſeruent, & tunc

magis decipiant quando minùs videntur. Redditur ſolio Antigonus permiſſuſque ſæuire, Hircano auriculas dentibus admorſas truncat, ô indignam Rege vltionem! Quid egit hoc ſupplicio? vt ne mutilus poſthac ſacris operaretur Hircanus: deinde Phaſelo dum necem parat, hic proprio impetu occupat ſæuientem eliſo ad ſaxum capite, nec liberas manus nec ferri copiam habens. Perierat quoque Herodes frater niſi ad Arabes properatâ fugâ tyranni conſilia cluſiſſet.

Bellorum Romanum ſecundum.

CAPVT XXI.

ACceptâ fratris morte Herodes, vt ſuprema expirantis verba impleat (dixerat enim æquo animo ſe mori, quia vltorem viuum relinqueret) mediâ hyemis tempeſtate Romam properat; Expoſitoque Senatui tum viæ conſilio, tum ſuorum ac Iudææ miſerabili ſtatu, regnum flagitat, impetratque fauentibus maximè Auguſto atque Antonio. Rex in Capitolio conſtitutus in Iudæam reuocatur, ſociis Silone & Ventidio, qui ſecurum regnare iubeant Herodem ex Senatus Populique Romani imperio, Aduentantem in Galilæam Silonem

lonem corrumpit auro. Tunc Rex Antigonus & saltem cogitati Belli extorquet inducias. Sic in dies dilata obsidio & ipsâ hyeme inchoatâ, tum frigore tum inopiâ victus soluitur. Quaestus est de auaro ac perfido Silone Herodes apud Antonium: substituitur illi Sosius dux impiger & corruptis moribus. Hic obsessam quinque menses Vrbem Solymam expugnat: miles tantâ irrumpit ferociâ vt parcat ætati nulli, nulli quoque sexui, licet inclamet Herodes; Parcite ferro, ne si vacuam ciuibus datis Vrbem, solitudinis me Regem relinquatis? Vix quoque ab expilandis Templi opibûs abstentum est. Ideo hanc victoriam Herodes, quam si victus fuisset, grauiorem reputans, publicas pecunias priuatis, id est suis redimit ac compensat. Posteà aureâ vinctus catenâ perducitur ad Antonium Antigonus & securi feritur.

Finis Bellorum & regni Iudaici.

CAPVT XXII.

TAndem sublato hoste, Imperium abripit sibi Herodes, Hyrcanum, nepte illius Marianne sibi iunctâ coniugio, Sacerdotem in Vrbe patitur, donec in suspicionem regni affectati ad-

ductum, interfici mandat, Ionathamque fratrem ſubrogat ſacro Magiſtratui, vt ſuæ Mariannes dolorem vel leniat, vel abſtergat. His artibus & armis Herodes in Iudææ Regem euadit, licet alienigena, poſtquam in perempto Hyrcano vltimus Regum Iudæorum deſiit, vt Chriſto locus deinceps daretur & ſceptrum.

Finis Flori Sancti.

FLorum hunc Sanctum seu Epitomem Historiæ Sacræ Patris Mathæi Boleran nostræ dum viueret Congregationis: Vbi à tribus ex nostris Theologis quibus id commissum fuit, recognitus est & dignus luce visus, permittimus typis mandari. In quorum fidem has litteras manu nostrâ subscriptas, & sigilo nostro munitas dedimus Parisiis Kalendis Octobris anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi quarti.

BALDVINVS DE BREVX, Præpositur Generalis Congregationis Doctrinæ Christianæ.

Approbations des Docteurs.

NOs Presbyter, Regi Christianissimo Conciliis & concionibus, in sacra Theologiæ Parisiensis Facultate Doctor Sorbonicus & Rector Ecclesiæ Parrochialis sancti Bartholomæi, legimus *Florum Sanctum, hoc est Historiæ Sacræ Epitomem Religiosi viri Mathæi Boleran, dum viueret in Collegio Narbonensi in Theologia Professoris.* In eo nihil nisi Orthodoxum & tersum, stylus rei Majestate conspicuus, nec suâ breuitate obscurus, dignus qui post obitum auctoris lucem videat immortalem. Scripsimus ad finem & gratiam in ædibus nostris, hac ipsa die Maij decimâ quintâ anni 1654.

ROVLLE'

EGo infra scriptus in sacra Theologiæ Parisiensis Facultate Doctor Sorbonicus; legi Librum cui titulus est *Florus Sanctus, hoc est Historiæ Sacræ Epitome.* Parisiis die vigesima secundâ Iunij 1654.

M. GRANDIN.

